

Ismail Kadare

Florile înghețate din martie

*Flori înghețate într-un martie iluzoriu,
Ori martie-înghețat, cu fantasme de flori.*

Capitolul întâi

În vreme ce traversa intersecția, lui Marku Gurabardhi îi atrase atenția un grup de oameni care se tot îmbulzeau pe trotuarul din dreapta. Poate că și-ar fi continuat drumul, dacă nu ar fi auzit cu-vântul „șarpe“, pronunțat mai mult cu uimire, decât cu teamă.

Șarpe, pe vremea asta? se întrebă el și se întoarse să vadă ce se în-tâmplă. Aceași întrebare și-o puseseră, probabil, și ceilalți trecători curioși. Șarpe, într-adevăr, spuneau ei, după care se retrăgeau pen-tru a face loc și altora să vadă. Ceea ce nu se știa era dacă jivina e vie sau moartă.

Încă din primul moment, Marku a înțeles că șarpele nu era nici viu și nici mort, ci doar înghețat.

Cei doi copii, care cine știe cum scosese jivina din pământ, pri-veau mândri spre grupul de curioși din stradă parcă pentru a le ară-ta că șarpele era al lor, atingându-l apoi din când în când cu bățul. După fiecare atingere, oamenii făceau un pas înapoi, deși unul din-tre ei repeta întruna: nu vă fie frică, șarpele înghețat nu poate să muște și, chiar dacă ar putea, nu-i nici un pericol, are veninul subțire ca apa.

Un bărbat cu pălărie căuta din priviri pe cineva, pentru a-și vărsa năduful. Merităm să ni se întâmple așa ceva, spunea el. Mentalitate mai înapoiată ca a noastră n-ai să găsești la nimeni. Vine unul și, în loc să facă o treabă serioasă, se pune și răscolește pământul dis-de-dimineată, ca să scoată de acolo, ce ? Un șarpe. Ce fel de creier au așa-tia, oameni buni? Să fi fost vorba despre vreo vază sau vreun vas din ăla vechi de bronz, așa cum se întâmplă peste tot în lume, n-ar fi mișcat un deget, dar pentru scârboșenii ca asta nu ne întrece nimeni.

Alți doi inși se întrebau ce ar fi trebuit făcut cu șarpele. Să-l bage din nou în gaura de unde fusese scos, să apuce și el primăvara, așa cum lăsase Dumnezeu, sau să-l pună lângă sobă să se dezghețe, dar, atenție, cu cea mai mare grijă.

Mă, voi sunteți întregi la minte sau nu? interveni un al treilea. Am înghețat de frig toată iarna și nu i-a păsat nimănui, iar acum ne stoarcem creierii cum să încălzim un șarpe?

S-a stricat lumea de tot, zise o bătrână. Așa ceva, să scoți un șarpe înghețat din pământ, n-am văzut de când sunt eu.

Marku se întoarse să plece. Să fi fost Zef în locul lui, ar căuta cu siguranță vreo legătură obscură între șarpele înghețat și ceea ce se pe-trecea în jur. Cu două săptămâni în urmă, în vreme ce discutau des-pre schimbările de climă și natura umană, Zef îi spusese că toate aceste ciudățenii îi aminteau de povestea fetei măritate cu un șarpe. Chipurile acestea, care azi ți se înfățișează sub o mască, iar mâine sub alta, ca și când ar fi actori pe scenă, nu prevestesc nimic bun, ur-mase Zef gânditor.

Marku simți un ușor sentiment de vinovăție. Trecuseră două săp-tămâni de când nu-și mai întâlnise prietenul nici la cafenea și nici la birou, și în tot acest timp nu se întrebese ce o mai fi cu el.

Mașina poliției trecu pe lângă el și zgomotul de motor îl făcu să ridice capul. Praful ridicat de ea, în vălătuci înecăcioși, se așternea cu greu la loc pe strada pustie la ora aceea.

Deși automobilul trecu în goană, Marku tot apucă să surprindă privirea comandantului adjunct, așezat lângă șofer, ba chiar avu im-presia că celălalt întorsese nițel capul să-l vadă mai bine.

Pentru o clipă, Marku avu intenția să-i strige: ia mai du-te naibii la treaba ta! Îl enerva când cineva întorcea capul după el. Și asta cu atât mai mult cu cât, atunci când se întâlneau la bar, avea impresia că adjunctul șefului de secție îl fixa din ce în ce mai stăruitor. Îi ve-nea să râdă când se gândea că, în timp ce înainte vreme o asemenea privire te făcea să te întrebi îngrozit oare ce „porumbel“ îți scăpase pe gură, acum aproape că ai fi vrut să fii suspectat... Era, desigur, târziu, pentru multe. Chiar prea târziu.

O a doua mașină, de astă dată cea a ambulanței, gonind în aceeași direcție, îl convinse că se întâmplase ceva.

Numai de nu s-ar duce la șarpele ăla, zise, dar alungă repede gân-dul acesta.

În vreme ce se apropia de clădirea în care-și avea atelierul, își aminti din nou istoria aceea ciudată, pe care i-o povestise Zef: logod-na fetei cu reptila, apoi ziua nunții, muzica tristă, prima noapte... Ai-ci, în punctul acesta, de obicei îi scăpa un oftat.

Înainte de a deschide poarta atelierului, privirea i se opri o clipă pe canatul din dreapta. I se păru că era lovit. Apoi își aminti că era aceeași lovitură pe care o văzuse cu o săptămână înainte, când bănu-ise că cineva a vrut să-i spargă atelierul.

Ferestrele camerei lui erau nespălate de multă vreme, totuși înă-untru era destulă lumină. Ba chiar mai multă decât era nevoie. Privi o bucată de vreme șevaletul cu nudul neterminat pe el, apoi picturi-le atâr-nate la întâmplare peste tot. Unele erau puse direct pe podea, sprijinite de perete, majoritatea întoarse cu spatele. Deși stăteau de mult așa, el le știa pe dinafară. „Delegată“, „Sărbătoarea pâinii“, „Primăvara în munți“, „Miner cu lămpaș“.

Picioarele îl duseră singure spre șevalet, unde cercetă pensulele pe care voia să le folosească, apoi atinse cu mâna ultima pânză, nu-dul, în locul pe care abia începuse să picteze umbra pubisului. Nu-mai de nu i-ar trece prin cap să se radă

iar, îi trecu prin minte și-și privi ceasul. Fata trebuia să apară dintr-o clipă într-alta. Ultima oară discutaseră tocmai despre părul de la pubis. El încercase să-i explice că asta avea de-a face nu numai cu preferințele lui de mascul, ci, în primul rând, cu arta. În vecii vecilor n-ar fi putut reda în pictura lui un pubis tuns, ca în filmele erotice sau la parada modei. Reușise cu greu s-o convingă.

Marku se uită din nou la ceas. Ca de fiecare dată, după câteva zi-le, era nerăbdător să vadă schimbările de pe trupul ei. Sentiment ca-re avea în el și o dorință arzătoare, de un fel aparte, mai ales că acum fata se întorcea din Capitală.

Pentru a-și lua gândul de la ea, începu să se învârtă din nou în ju-rul șevaletului: aranjă pensulele, cercetă tuburile cu vopsea, ba chiar probă pe deget două dintre ele. Întrebarea dacă fusese sau nu „tur-nat“ de careva în anii trecuți îi reveni din nou în minte. Era o suspi-ciune pe care o încercau toți în ultima vreme. Se spunea că fuseseră destui delatori, mai cu seamă printre scriitori și pictori.

Privirea i se opri pe culorile de pe șevalet. Roșul venețian, galbe-nul lui Van Gogh, albastrul... pușcăriei. Era culoarea care-l trimisese în pușcăria de la Spaci pe cel mai bun prieten al său, pe Gentian.

Luă o pensulă și amestecă pe pânza goală culorile, așa cum făcea de regulă ca să-și dezmoștească mâna sau când era nervos. Se dădu doi pași înapoi și privi petele de culoare. Auzise, cândva, o discuție, sau poate că citise într-o carte veche, or îi trecuse chiar lui prin cap, după discuția sau după cartea aceea, că, înainte de incendierea Mos-copolei, presentimentul focului apăruse pe pânzele pictorilor din oraș. Un roșu aprins, nemaivăzut altundeva, se ivea pe ici, pe colo.

Schiță un zâmbet. Ce culoare ar putea avea epoca pe care o trăim ? Epocă de tranziție, cum i se spune adesea. Hermafrodită, cu alte cuvinte sau, cum se spune în albaneză, nici cal, nici măgar. Privi pa-ta de culoare și strânse din buze. O prevestire neagră se ridica de pe pânză. Ar fi crezut că unul dintre ei doi, el sau timpul, își dăduse viața pentru celălalt.

Pașii fetei se auziră tropăind vesel pe scară. Își făcuse o coafură nouă, care i se potrivea de minune și, strângând-o în brațe, el simți că-și schimbase și parfumul.

În vreme ce se dezbrăca, începu să-i povestească noutățile din Ca-pitală. Tulburările porniseră iar din mediul studentesc. În plus, o de-clarație a fostului rege la BBC îi determinase, pare-se, pe simpatizan-ți să anunțe reapariția partidului monarhist.

Marku avea impresia că, pe măsură ce se dezbrăca, povestirea fe-tei devenea din ce în ce mai exactă. Se spune că statul se va împărți... adică toată avuția statului, tot ce se acumulase în cei patruzeci de ani de socialism.

Lui, dezbrăcatul acesta îi plăcea la nebunie, pentru că atât el, cât și ea se prefăceau că nu știu de ce se dezbracă: pentru ca ea să-i pozeze sau pentru a face dragoste. Era ca un fel de contract, valabil mai ales în zilele când erau supărați unul pe celălalt. Atunci, ea nu-l lăsa s-o îmbrățișeze, ba chiar nu-i permitea nici măcar să-i mângâie părul. În momentele acelea fata redevenea

modelul lui, deși furia cu care își scotea hainele o făcea și mai atrăgătoare.

Se mai spunea că Ministerul Justiției își dăduse acordul pentru în-ființarea organizației homosexualilor și lesbienele, dar șefii acestora preferaseră să rămână deocamdată în anonim. Apăruse încă o edi-tură, care avea să publice numai cărți comerciale.

– Ia te uită, ia te uită, făcu el, apropiindu-se de ea, și-ai smuls com-plet sprâncenele.

– Jos, cum și-am promis, totul e intact, zise fata.

– Dar pentru asta, ce motiv ai avut? o întrebă el în șoaptă.

– Motivul pe care-l au toate femeile, răspunse fata, cu voce târăgă-nată. La Tirana, toate sunt pensate.

Își scoase chiloții și el văzu că, într-adevăr, fata nu-l mințise.

Tot în Capitală fusese creată o societate a Tinerilor Idealiști, dar și o alta cu nume ciudat: Societatea Postpesimistă. Cuvântul la modă era „lepădătură“. Iar studenții de la nu știu ce facultate erau gata să iasă în stradă cu sloganul „Jos poporul!“.

În timp ce vorbea, fata râdea din colțul gurii, în vreme ce obrații i se înroșiseră, iar din ochi părea că i se scurg pe chip lacrimi și pică-turi de rouă.

– Nu vrei să pozez ? îl întrebă cu voce provocatoare, în timp ce el o trăgea spre pat.

– După aia, iubito... E duminică, adăugă apoi, birourile de la par-ter sunt închise, așa că poți striga cât vrei. Fata gemu, într-adevăr, dar nu așa de tare cum se așteptase el.

– N-ai chef de lucru? îl întrebă apoi, văzându-l că, în loc să se apropie de șevalet, cum făcea de obicei după o partidă de sex, încre-menește buimac în fața ferestrei.

Marku își închipui tristețea din ochii ei, la fel ca ultima oară, când se întâmplase același lucru. Descoperea acum tulbure că acest înce-put de regret era, probabil, un fel de ultimă răsplată pentru ratați, mai cu seamă atunci când relația cu iubita tinde să se răcească. Atunci, își spuse el, va trebui să-mi sacrific o vreme pasiunea pentru pictură, dacă asta mă va face să câștig în ochii ei tot terenul pierdut.

– Cum e treaba aceea cu împărțirea averii statului ? întrebă, fără să se întoarcă. Îmi sună cam ciudat.

Înainte de a-i răspunde, fata își încreți fruntea.

– Nici eu n-am priceput prea bine... Ideea e că, dacă statul a fost socialist... deci, proprietatea tuturor... acum, când sistemul nu mai este... fiecare ar putea avea partea lui de stat... Mă rog, nu-s așa de sigură...

– Aha, făcu el.

De afară se auzi claxonul insistent al unei mașini, apoi zgomot de motor. Din spatele geamului, Marku o urmări cum trece în goană pe stradă.

– E a doua oară când văd mașina poliției.

– O, dar nu și-am spus? zise fata. Când veneam încoace, m-am în-tâlnit cu o

prietenă care mi-a spus că a fost jefuită Banca de Stat.

- A fost jefuită banca ? se miră el. Ești sigură?

- De asta, da.

El continuă să clatine din cap.

- Jaf la bancă..., zise, ca și când ar fi vorbit singur. Nu știu cum su-nă... Auzul nostru nu e deprins cu așa ceva, nu?

- Și eu, când am auzit, m-am mirat, spuse și ea. Îi ceru apoi o țiga-ră, iar el, apropiindu-se să i-o aprindă, avu senzația că fata își reține cu greu zâmbetul. Mi-e rușine s-o spun, dar când am auzit, mi s-a părut că este ceva șic. Ceva așa... occidental.

El râse tare.

- Firește, zise. Urechile noastre sunt învățate cu altfel de lucruri.

Ar fi vrut să adauge „furtul oii sau al covorului“ ori „distrugerea avutului obștesc“, dar, în aceeași clipă, gândul că pentru el ar fi o adevărată catastrofă dacă fata l-ar părăsi îl indispușe complet.

În ultima vreme, de când în creier i se fixase, în cel mai stăruitor mod cu putință, ideea că tot ce ținea de ea înseamnă pentru el un pas înainte, în timp ce el și toate ale lui, din contră, îl trăgeau înapoi, spre trecut, asemenea gânduri îl îngrozeau.

Se apropie de patul pe care ea încă mai ședea dezbrăcată și-i șopti la ureche:

- Și dacă eu nu voi mai picta... tu o să mai... cu mine...

Ultimele cuvinte „cu mine“ le pronunță atât de încet, încât ea nu auzi decât un „ine“ stins de tot.

Fata aproape că-și mușcă buzele. Cu trei ani în urmă, când, pen-tru prima oară, speriată, chiar dacă nu era virgină, intrase în acest atelier, nu-i ascunsese că în primul rând fusese tulburată de faima lui de pictor. Mai târziu, deși pricepuse că el nu era chiar atât de fai-mos pe cât își închipuise ea, continuase să fie atrasă de el la fel ca la început.

Marku încerca să-și ascundă cu grijă teama din ultima vreme că fata l-ar fi putut părăsi, convins că răul s-ar putea întâmpla chiar în ziua în care ea ar fi descoperit lucrul acesta. Trăia cu senzația că fata aceea era singurul lucru care îl mai ținea la suprafață și că, dacă acest lucru ar dispărea într-o zi, el s-ar duce la fund.

- Te-am întrebat ceva, îi spuse, apropiindu-și buzele de urechea ei, ca și când prima lui grijă era acum ca vorbele acelea să găsească drumul cel mai scurt către ea. Se mira și singur că îndrăznise să des-chidă tocmai subiectul de care se temea cel mai mult.

Fata continua să-și țină privirile în jos și el își spuse în sine sa că pleoapele sunt poate singura parte a trupului omenesc asupra căreia apasă cel mai greu sentimentul de vinovăție.

- Nu-i adevărat, răspunse fata. Ba chiar... poate te voi... (o, Doam-ne, a evitat și ea cuvântul fatal) poate te voi... mai mult...

Cu un altprilej, răspunsul ei l-ar fi neliniștit. Ce-i cu acel „poate“, legat de

arta lui? Poate ar fi fost mai bine ca arta lui să nu mai existe ? Pentru că e o eroare, o neînțelegere, o piedică?

Poate că în alte condiții așa i s-ar fi părut, dar acum el era încă sub impresia tristeții ei de adineaure, când îl întrebase : „n-ai chef de lu-cru ?“ și-și spuse că în răspunsul ei vag totul era, de fapt, extrem de clar.

Continuă, așadar, să-i mângâie pânțele și sânii, iar fata făcu ace-lași lucru, cu un curaj pe care rareori îl mai avusese până atunci. Ea îl trase apoi deasupra, iar el nu avu vreme să-i spună din nou că era duminică și că birourile de la parter sunt închise, pentru că, încă de la început, gemetele ei au fost neobișnuit de puternice.

Contracapitolul întâi

Culmea este că nimeni nu-și mai amintea păcatul făcut de familia fetei.

Păcat groaznic, se vede, de vreme ce putea fi iertat numai prin jertfa ei.

Când taică-său o strigase în camera mare pentru a-i spune ce o așteaptă, ea-și acceptase soarta cu capul plecat. Este ceva groaznic, o anunțase el, dar fata îi răspunsese pentru a doua oară: tată, orice ar fi, eu mă voi supune. Se împăcase cu gândul că trebuie să accepte orice: să se călugărească într-o mănăstire de maici, să i se dea de bărbat vreun octogenar, ori chiar supliciul suprem, să fie zidită de vie la piciorul podului cel nou.

Se împăcase cu gândul... Și totuși, când auzi ce i se hotărâse, se al-bi toată la față.

Cum ai spus, tată? Să mă mărit cu un șarpe? Speranța că nu auzi-se bine n-a ținut decât o clipă. Într-adevăr, trebuia să se mărite cu un șarpe. Nu cu un bărbat, poreclit așa pentru că era șiret, pentru că se-măna cu un șarpe ori cine mai știe pentru ce, ci cu un șarpe adevărat.

Vestea acestei stranii cununii bulversă mijlocul acela de octombrie mai ceva ca vântul din nord. Bine-bine, au acceptat o asemenea gro-zăvie, dar de ce o mai fac și publică ? se mirau vecinii. Alții, care ști-au că anunțul era una dintre condițiile înțelegerii, păstrau tăcerea.

Zi și noapte, în casa fetei oaspeții nu se mai terminau. Unii veneau pentru a o căina, alții din curiozitate ori pentru a o încuraja, ba chiar erau și dintre aceia care puneau gaz pe foc. De unde v-a venit și nenorocirea asta? De ce ați acceptat? De ce nu ne-ați întrebat și pe noi? Stricați învoiala. N-o stricați. Se putea și mai rău. Sunt necazuri mai mari decât asta în viață.

Încetul cu încetul, aceștia din urmă deveneau tot mai mulți. La urma-urmei, situația trebuie privită cu înțelepciune. Adevărat, când auzi despre ce e vorba te ia cu frig, dar, dacă te gândești mai bine, nu e chiar așa cum pare. Așa-numita căsătorie cu un șarpe ar putea fi interpretată și altfel. S-ar putea numi, de pildă, obligație de a ține în casă o reptilă. Ciudată obligație... Dar parcă toate sunt așa cum trebuie pe lume ? Ba chiar să ții un șarpe pe lângă casă nu este ceva

deosebit. Vorba din bătrâni „șarpe crescut la sân“ arată că lucrul acesta era ceva obișnuit odinioară. Și asta, ca să nu mai pomenim de unele țări ca Cin Ma Cin sau India, unde șerpii se cresc pe lângă casă la fel ca găinile. Nu, nu, lucrurile nu trebuie luate în tragic. Obligația asta este un fel de sancțiune, de amendă ca aceea pe care trebuie s-o plătească răufăcătorii sau jidovii, o taxă, cu alte cuvinte, pusă famili-ei pentru a i se ierta vina aceea veche și îngrozitoare. Vina pentru ca-re, în mod normal, trebuia plătit cu o viață de om.

În fine, s-a înfăptuit ceea ce majoritatea oamenilor au numit-o în-șelăciune, prilej de a strivi personalitatea unui om, nebunie albane-ză, joc fără sens, rușine și oroare deopotrivă. La fel ca și logodna, nunta făcea parte și ea din învoială. A fost făcută, așadar, conform obiceiurilor străvechi, cu singura deosebire că biserica a stat departe de toată tărășenia asta, iar mireasa nu a mers la casa mirelui, ci mire-le i-a fost dus miresei.

L-au dus într-un coș, iar coșul pe șaua unui cal, totul însoțit de fo-curi de pistol și vornicel în fruntea alaiului, ca la o nuntă adevărată.

Apoi au răsunat cântece de petrecere, urale și alte focuri de armă și, după toate astea, rudele mirelui au încălecat și s-au dus precum au venit, iar tânăra mireasă, pe care acum toți o strigau „mireasa șarpelui“, a fost condusă în camera nupțială, acolo unde fusese dus și „el“.

Ne putem închipui ce noapte a fost aceea pentru familia ei. Și nu numai pentru ea.

Întregul cătun nu a pus geană pe geană în noaptea aceea. Toți aș-teptau să audă un strigăt de moarte, în clipa în care mirele o va muș-ca pe mireasă. Sau urletul mamei când își va găsi fiica țeapănă. Ori al altcuiva, cum se întâmplă la o asemenea nenorocire.

Dar noaptea s-a scurs în liniște și la fel au venit și zorile. Convinși că dimineața avea să le răsplătească așteptarea, oamenii s-au grăbit să tragă un pui de somn înainte de răsăritul soarelui. Pentru că se știe, atunci când este prea mult timp zăvorâtă, curiozitatea se tran-sformă în suferință.

Iar dimineața nu i-a dezamăgit. Și s-au învărtit ei cât s-au învărtit în jurul casei cu pricina, până ce au lăsat orice rușine la o parte și au bătut de-a dreptul la poartă. În fond, erau vecini și nu se cădea să fie indiferenți la ceea ce se petrece între zidurile acelea.

Când cei dinăuntru au deschis și i-au primit cu zâmbetul pe buze, ceilalți au rămas cu gura căscată, iar în clipa în care a apărut și mi-reasa, vorbele le-au înțepenit în gâtleej. Frumoasă, cu urmele suleme-nelii din seara nunții pe față și cu flori în păr, ea se învărtea prin casă plină de nuri și de bucurie.

Vecinii nu o pierdeau din ochi. O roșeață ușoară, împrumutată parcă de la trandafirii din ogradă, îi stăruia pe obraji, împreună cu zâmbetul abia bănuț, asemeni picăturilor de rouă de pe petalele flo-rilor. Era o fată puternică, toată vara știuse să-și ascundă necazul; acum se vedea clar, însă, că nu-și mai ascunde durerea, ci cu totul altceva: fericirea.

Era, fără îndoială, nebună. Suportase cu stoicism nenorocirea, pâ-nă când se

smintise. Sărmana de ea!

Fusese primul lucru la care se gândiră oamenii. Mai apoi, își în-crețiră frunțile, străfulgerați de alt gând: poate că au ucis șarpele în timpul nopții și au scăpat astfel de coșmar.

Cu gândul acesta, înțelegându-se din priviri, plecară fără un cu-vânt, eliberați parcă și ei de blestem. Ar fi putut fi și singura rezolva-re, cea pe care ei și-o imaginaseră în atâtea rânduri fără a o pomeni cu voce tare, pentru a nu cădea în păcat.

Târziu, după-amiază, apărură călări și stăpânii șarpelui, supărați nevoie mare.

„Mirele“, strigară din prag. „Unde este mirele?“.

Tatăl miresei, care se aștepta la vizita aceea, îi invită în casă, apoi îi duse în camera mirilor.

Acolo găsiră șarpele făcut colac pe patul conjugal. Oaspeții se apropiară, îl întoarseră pe toate fețele, apoi îi cerură gazdei iertare pentru îndoielile lor. Oamenii s-au făcut atât de invidioși și de răi în ultima vreme, încât i-au făcut să uite că pe lume mai există și bună-credință.

Nu face nimic, le-a răspuns gazda. Nu e nici o noutate. Lumea nu e altceva decât un ocean de răutăți.

Și curiozitatea oamenilor s-a topit o dată cu venirea toamnei și cu tristețea frunzelor căzute la pământ. Vremea se răci și începură ploile, iar oamenii se grăbiră și ei să facă focul în vatră și să se strângă pe lângă casă.

În familia fetei măritate cu șarpele viața își continua cursul obiș-nuit. Iar mireasa se făcea pe zi ce trece tot mai frumoasă. Nu numai ochii, ci întreaga ei făptură mărturisea cât este de fericită. Sâni, pe care-i avusese mici, acum i se rotunjiseră, șoldurile i se legănau ga-leș, cuprinse de un freamăt misterios. Părea că nu mai are mult și îi va spune lui taică-său : mulțumescu-ți, tată, pentru mirele pe care mi l-ai ales.

Și, dacă n-o spunea din gură, o arăta din ochi.

În fiecare seară se pieptăna și se admira tot mai mult în oglindă, înainte de a intra în dormitor. Iar dimineața se trezea ostenită și fru-moasă, la fel cum se culcase.

Și uite așa ni se scurg zilele pe lumea asta, spuneau oamenii. Vine un moment în care ai impresia că totul e sfârșit și deodată, ca prin ceață, întrevezi o punte de salvare.

Să te obișnuiești cu șarpele? îi contraziceau ceilalți. Nu, nu și nu. Ea, nevasta lui, n-are decât, dar noi, niciodată.

Și femeile se înfuriau și mai tare gândindu-se că tânăra nevastă ar fi putut, ca toată lumea, să-și aducă mirele la biserică sau la horă în sat.

Așteptați, suratelor, replicau cele dintâi. N-o luați așa cu răul. Câți gineri bicisnici n-am văzut noi și câte tinere neveste toante ca asta, așa să ne ajute Dumnezeu. Cel puțin, șarpele a sosit în casa lor fără să se prefacă, așa cum l-a făcut Cel de Sus.

Povestea șarpelui însurat cu o fată, începută pe la mijlocul lui oc-tombrie, avea să se sfârșească brusc în noaptea de 17 ianuarie. Ca și când ar fi presimțit că aceasta avea să fie ultima ei noapte cu soțul șarpe, tânăra soție s-a pieptănat și s-a sulemenit în seara aceea mai mult ca niciodată. Apoi a aprins focul în sobă, i-a dus soțului porția de lapte în cameră, iar ea a cinat împreună cu părinții, cum făcea de obicei.

Dimineață, devreme, a ieșit din cameră galbenă la față și plânsă, ca și când ar fi jelit toată noaptea. Părinții i-au ieșit în întâmpinare, au sucit-o și au învățit-o pe toate părțile, să vadă dacă fusese muș-cată sau sugrumată, pentru că, deși se prefăceau că uită de pericol, se gândeau în fiecare zi la el cu groază.

Dar fata dădea din cap și spunea „nu“, încerca să le explice ceva și nu reușea. După ce se încredințară că nu pățise nimic, părinții o întrebară și despre șarpe. Fata răspunse „a dispărut“, apoi „nu mai e“ și în final șopti „a pierit“.

Ei intrară în cameră și începură să-l caute, apoi voriră să-i găsească leșul și, în final, încercară să dea măcar de pielea lui. Dar, nimic. Cercetară locurile prin care s-ar fi putut strecura, ferestrele, ușa, obloanele. Noaptea, ca orice noapte de ianuarie, fusese geroasă, iar obloanele erau închise. Singurul loc prin care ar fi putut ieși era co-șul sobei, dar tăciunii, încă fierbinți, ar fi făcut imposibilă fuga pe acolo.

Nici în ziua aceea, nici în zilele și în săptămânile care au urmat, tânăra mireasă, rămasă văduvă, nu a dat nimănui nici o explicație. Repeta mereu aceleași cuvinte: a pierit, a dispărut, s-a dus, atât în fața judei, cât și a stăpânilor șarpelui, care, la fel ca prima dată, ve-niră și acum încrunțați și amenințători.

Tânăra nevastă începu zi de zi apoi să se usuce pe picioare, lucru care-i reduse la tăcere pe cei tentați să creadă că și-ar li ucis chiar ea soțul. Durerea o doborâse cum rareori se poate vedea în asemenea cazuri. Cu vâlul de doliu pe cap, ca toate văduvele, semăna mai de-grabă cu o umbră când, duminica, se ducea la biserică. Acum chiar așa o și strigau, „văduva șarpelui“, dar cuvintele acestea nu mai erau rostite cu răutate, ca altădată, iar ea nu le mai lua ca pe o ofen-să.

Trecură câteva luni și văduva fu cerută în căsătorie de doi bărbați, care plecară amândoi așa cum veniseră, cu mâna goală. Primăvara aceea a fost grozav de agitată.

Mesagerii prințului trâmbițară în tot locul decretul prin care, de atunci înainte, erau interzise asemenea orori precum căsătoriile cu jivine sălbatice, arbori sau păsări. Nu se pomenea nicăieri cuvântul „șarpe“, dar toată lumea știa că povestea șarpelui fusese de fapt cea care pricinuisese totul. Și se știe că vechile canoane se duc pe Apa Sâmbetei atunci când înfloresc asemenea obiceiuri păgâne. Ocârmu-irea încercase de nenumărate ori să le interzică prin lege și tot de atâtea ori renunțase. Se temea ca și când ar fi făptuit un mare păcat. Dar acum, când, în nord, în Câmpia cea Mare a Arberului, apăruse-ră câteva popoare pe care romanii le numeau „barbare“, acum era momentul cel mai potrivit pentru

a le pune stavilă și a reinstaura ve-chile legi.

Spre toamnă, tânăra văduvă fu cerută din nou în căsătorie. Și tot fără succes. A fost ultima încercare, după care se convinseră cu toții că ea nu voia să se mai mărite.

Această convingere, ca și decretul prințului, reușiră să trezească din nou interesul oamenilor asupra întregii povești, deși timpul ar fi trebuit s-o cufunde definitiv în uitare. Cum de fusese posibil să apară chiar printre ei o asemenea ciudățenie ? Un asemenea mister, care te obsedează chiar când îl crezi de-acum uitat? Mai cunoscuseră ei și alte femei, rămase văduve după bărbați frumoși și cu dare de mână, oameni pe care n-ai fi putut în veci să-i uiți, și totuși, nu mult de la moartea lor, cu capul plecat, scăldate în lacrimi, ele acceptaseră să se recăsătorească. În vreme ce „văduva șarpelui“ nici nu voia să audă de așa ceva.

În toată această poveste existau câteva întrebări de-a dreptul chi-nuitoare. Întrebări al căror răspuns ar fi putut dezlega întregul mister. Ce se petrecuse în prima noapte, în noaptea nunții, la mijlocul lui octombrie, anul trecut? Dar mai apoi, în noaptea de 17 ianuarie?

Adevărul putea fi aflat din trei surse: de la cea în cauză, de la pre-otul la care ea se spovedea și de la medicul ei. Tânăra văduvă refuza cu îndărătnicie să vorbească despre toate acestea. Preotul, cu atât mai puțin. Singurul care scăpase ceva, legat de virginitatea ei, fusese medicul, și asta numai după ce se îmbătase zdravăn. Ca orice nevas-tă, spusese el, femeia asta nu mai e virgină. Și afirmația lui îi lăsase pe toți cu gura căscată.

Curiozitatea maladivă a oamenilor avea să fie totuși satisfăcută. Și dacă gura văduvei și cea a preotului au rămas pecetluite, ceva tot o trădase până la urmă: boala. În timp ce zăcuse la pat grav bolnavă, tânăra delirase și numai atunci își dezvăluise secretul.

Căci iată ce se petrecuse în noaptea nunții, când zgomotele din ca-să se potoliseră și se lăsase liniștea. Făcându-și cruci peste cruci, pă-rinții o duseseră până în odaia ei, îi cerură încă o dată iertare, după care ușa se închise în urma lor și tânăra mireasă rămase singură.

În odaie era cald. Două lumânări fuseseră aprinse de o parte și de alta a patului.

Încolăcit pe un colț de saltea, șarpele stătea nemișcat. Tremurând ca varga, fata își scoase rochia de mireasă, se întinse pe pat și aștep-tă. Momentul acesta, pe care nu-l putuse evita, i se părea acum mult mai greu de suportat decât își imaginase. Teama care o paralizase se dovedi totuși de mare ajutor. Începu să se roage Domnului ca totul să se sfârșească mai repede, ca mușcătura să fie adâncă și moartea fulgerătoare. Asta era singura ei speranță. Altfel, ar fi urmat proba cea mai umilitoare pentru ea, ceva ce nici nu putea să-și imagineze: să facă dragoste cu șarpele.

Așteptarea se prelungea. De două-trei ori privirea ei o întâlni pe a lui. Privire de șarpe, cum se spune. Nici flacăra lumânărilor nu se oglindește în ea. Îți plac ? îl întrebă ea în gând, cu mâhnire și durere, gândindu-se la sine, la părinți și la

vina pe care o avea de plătit.

Amorțită cum era, i se păru de câteva ori că ațipește. Șarpele era tot acolo, fără să se fi clintit din loc.

În vreme ce stătea așa, fata avu impresia că aude un fâșâit ușor. Tresări și deschise ochii. Șarpele nu mai era la locul lui. Poate că so-sise sorocul. Sfântă Fecioară Maria, ușurează-mi chinul, se rugă ea.

Îl zări pe șarpe ridicându-se pe căpătâiul patului, legănându-se încet, din ce în ce mai sus. Sfântă Fecioară, se rugă fata din nou, dar chiar în clipa aceea auzi o voce care-i șopti: nu-ți fie frică. Sunt om, nu șarpe.

Iar pielea șarpelui se încreți, zgâlțâită parcă de o mână misterioasă, apoi căzu brusc la pământ, ca o zdreanță, și de sub ea apăru într-adevăr un om.

Nu te speria, zise el. Sunt soțul tău.

Ai milă, zise fata.

Tu să ai milă de mine, soție dragă.

Apoi se apropie ușor, puse un genunchi pe marginea patului și-i șopti din nou cuvinte de alean. Era un flăcău frumos, cu părul bălai, tuns după cum se tundeau flăcăii în anul acela.

Sunt osândit să trăiesc în pielea șarpelui trei sferturi din zi. Restul timpului mi-l petrec ca om.

Fata vru să-l întrebe: dar cum ai făcut acest pact, cine a hotărât, de ce nu ți-au lăsat mai mult?

Și, deși ea nu reuși să-i pună aceste întrebări, el îi răspunse totuși: nu poți ști niciodată cu cine faci pactul. Cu tine însuți, poate.

Plătești și tu pentru vreo vină?

Așa s-ar părea.

Fata ar fi vrut să-i spună că este mai frumos decât orice mire și-ar fi imaginat ea însăși.

Timpul mi-e măsurat, îngerul meu, zise el. Dis-de-diminează tre-buie să intru din nou în pielea șarpelui.

Zicând acestea, se apropie și-i mângâie delicat părul, apoi o lăsă să-l privească de aproape pentru a se convinge că este om în carne și oase. După care îi mângâie sânii, o sărută pe gură și pe pânțele și-i spuse că fusese fermecat de frumusețea ei încă de la început, când o admirase prin ochiurile coșului.

Ea vru să-l întrebe dacă, în pielea șarpelui, gândește ca oamenii, după care renunță și-și spuse că da, nu se putea altfel.

El, însă, deveni tot mai îndrăzneț cu mângâierile, îi sărută din nou pânțele, apoi coborî mai jos, și mai jos. Acum, împreună cu vorbe-le de alint, îi șoptea cuvinte vulgare, dintre acelea pe care băieții de la țară le spun fetelor, duminică, la poarta bisericii. Acestea au făcut-o pe fată să-și piardă complet capul și să-i cedeze mai repede.

Ostenit, adormi apoi câteva clipe alături de ea, în vreme ce fata i se juca în păr. Apoi, ațipi și ea în câteva rânduri și, ori de câte ori tre-sărea, privea spre pielea de șarpe azvârlită pe podele. De unde atâta fericire, se întreba, tremurând

de teamă.

Spre ziuă, el se trezi speriat. Scrută apoi răsăritul cu privirea, du-pă care îi spuse fete că trebuie să plece.

Să nu fii tristă, căci mâine, la aceeași oră, voi fi din nou cu tine.

Apoi își aruncă pe umeri pielea și, cât ai clipi, se transformă în șarpe și se făcu din nou colac în mijlocul patului.

Fata plânse o vreme încetișor. Era atât de obosită încât, de data aceasta, căzu într-un somn de plumb.

Când se trezi, văzu că șarpele era tot acolo. Ea își închipui atunci că totul nu fusese decât un vis. Doar când simți cum sămânța lui i se scurge din trup și zări picăturile de sânge de pe cearceaf, se convinse ca împreunarea lor din noaptea aceea se petrecuse aieva.

Nimic n-a așteptat cu mai multă nerăbdare și emoție pe lumea as-ta cum aștepta acum venirea nopții. Uneori, privind spre el, își pier-dea orice speranță. Apoi, își amintea propriile ei cuvinte: Ai să vii, într-adevăr, nu mă minți? Și răspunsul lui: voi veni neapărat, aș-teaptă-mă.

Promisiune de șarpe, își spunea ea, dar regreta imediat.

La miezul nopții, el a apărut, după cum promisese, sub înfățișare omenească. Și tot așa, zi după zi și noapte după noapte, întreaga toamnă începutul acela de iarnă, viața ei a avut două jumătăți ciu-date. Ziua părea că se rupsese în două. Iar tânăra nevastă trăia în două timpuri: cel al omului și cel al șarpelui. De acolo, așa cum ai privi într-o oglindă spartă, lumea se vedea cu totul altfel. Ceilalți o compăttimeau și o credeau nemângâiată, în vreme ce ea era în cul-mea fericirii. Auzise cândva cât de greu e să-ți ascunzi necazul, dar să-ți ascunzi bucuria, iată că era cu mult mai greu. Iar ea, deși făcea tot posibilul, nu reușea aproape deloc.

Oamenii o credeau nebună. Și-i considerau justificată nebunia, după toate prin câte trecuse. Dar ea nu se supăra. Ceea ce o mână era faptul că nu putea ieși în sat împreună cu bărbatul ei, ca orice tâ-nără nevastă, în momentele în care acesta devenea om. Nu putea în ruptul capului. Blestemul îi interzicea. Și-i permitea, în schimb, în orele în care era șarpe.

Așa era făcută înțelegerea. Trei sferturi din timp el trebuia să fie șarpe. Ca om, avea doar un sfert, și fără dreptul de a se arăta în lu-me. Și era firesc să fie așa, de vreme ce el răscumpăra un mare păcat, iar osânda-i era cumplit de aspră.

Fata știa toate acestea și totuși nimic nu o putea împiedica să vise-ze contrariul: că iese cu el la plimbare pe ulițele satului sau că se duc împreună la biserică, ziua în amiaza mare. Atât de mult își dorea lu-crul acesta, încât ar fi acceptat să iasă până și cu șarpele, dacă nu i-ar fi fost frică de ceea ce vor spune consătenii.

Îl întrebuse chiar, într-un rând, dacă nu i-ar plăcea să se plimbe cu ea pe vreo străduță mai dosnică, într-o după-amiază, dar el ridicase din umeri. Nu credea să aibă voie așa ceva, nici chiar când era șarpe. După cum nimeni nu avea voie să intervină în blestemul cu care era legat. Trăim în lumi diferite, îi spusese el.

Gândurile acestea o bântuiau în fiecare zi, dar în noaptea aceea fa-tală de 17

ianuarie ele deveniră chinuitoare: și mânia că trebuia să se ascundă, și oboseala acestei duplicități, și dorința de a-l păstra numai pentru ea, ziua întreagă, pe tânărul ei soț.

Trecuse de miezul nopții. Cei doi au făcut dragoste ca de fiecare dată, iar el așipise cu fruntea sprijinită pe umărul ei. În lumina tăciunilor din vatră, ea îi privi chipul și părul bălai. Apoi privirea i se opri pe pielea subțire de pe podea, ai cărei solzi sclipeau ca niște cristale. I se păru că în sclipirea aceea se ascundea o ironie amară.

Nu-și dezlipi multă vreme privirea de pe pielea de șarpe. Iată ce ne desparte, își spuse. Iată granița, pragul, linia peste care nu se poa-te trece. Sclipind ca un ciob de sticlă, fragilă... și totuși atât de hidoa-să.

Dar dacă toate acestea nu sunt decât o greșeală, și nu el este cel care trebuie să plătească?

Să-l elibereze cât mai repede din mrejele blestemului. Din mlaști-na în care se afundă cu fiecare zi. Să spargă oglinda aceea înșelătoa-re, iar el, cu voie, fără voie, va rămâne pe aici. Pe tărâmul acesta, să fie al ei și numai al ei.

Tu mi-ai pricinuit toată suferința aceasta și mai îndrăznești să-ți și râzi de mine ? se adresă ea pielii de pe podea. Să vezi numai ce am să-ți fac.

Cu mare grijă, pentru a nu-și trezi iubitul, fata coborî din pat, se aplecă și atinse pentru prima oară pielea de șarpe. Era nespus de ușoară, mai diafană ca un petec de mătase.

Se încruntă. Nu aveți pic de dreptate, strigă înlăuntrul ei. Vorbele acelea erau adresate lumii întregi: părinților, celor care plănuseră pactul, blestemului, celorlalte forțe misterioase, destinului însuși.

Și, cu o mișcare iute, aruncă pielea în foc. Flacăra o mistui într-o secundă, de parcă abia ar fi așteptat s-o înhațe. Cât ai clipi din ochi. Chiar și mai repede.

La fel de încet precum plecase, tânăra nevastă se întoarse lângă soțul ei. El încă dormea. Ea își simți sufletul liniștit, ca și când ar fi ieșit cu bine dintr-o mare încercare.

Și așa așteptă zorile. Iar zorile se iviră. Tânărul se trezi, cu nările fremătând în aerul dimineții.

Fata vru să-i spună: mai dormi, de acum ești cu mine. Dar nu reu-și.

El pronunță cuvintele deja cunoscute: rămâi cu bine, pe mâine. Și nu fii supărată, iubito.

Apoi, coborî din pat și începu să caute pe jos. Unde este pielea de șarpe?

Ea nu-i răspunse.

Unde ai ascuns-o? Nu-ți bate joc de mine.

Neliniștit, începu să caute peste tot. Prin unghere. Sub așternut.

N-am timp. Dă-mi pielea de șarpe.

Nu pot, răspunse fata.

El continua s-o caute ca un nebun. Ai milă, o rugă.

Fata încercă să pară supărată. (N-ai timp de mine, te grăbești să pleci.) Dar, în locul supărării, simți cum teama o cuprinde cu încetul.

Rămâi, îi spuse, pe un ton hotărât. Nu pleca. Rămâi aici.

Nu pot. Aici nu am trup. Nu se poate.

Vocea îi era tot mai slabă și respira cu greu după fiecă cuvânt.

Înapoiază-mi, rogu-te, pielea.

Nu pot. Am pus-o pe foc.

Ce mi-ai făcut? strigă el. Dar strigătul acela părea că vine din altă lume. M-ai ucis cu mâna ta.

Pentru tine am făcut-o. Pentru tine.

M-ai ucis...

Acestea au fost ultimele lui cuvinte.

Și dispăru chiar sub privirile ei, așa cum se topește fumul sub o adiere de vânt. Ca o umbră. Pentru totdeauna.

Cu o mânie pe care nu și-o putea explica în ultima vreme, Marku Gurabardhi își imagină cum în sat bănuielile renăscuseră după noaptea de 17 ianuarie. Își imagina că ar fi putut fi printre cei care o interogau pe fată, pe părinții ei, pe vecini.

Prima variantă: uciderea șarpelui. Fata singură sau împreună cu părinții aruncaseră în foc nu pielea reptilei, ca în poveste, ci chiar pe șarpe.

Voiseră, în felul acesta, să pună punct, chiar dacă era riscant, ruși-nii care căzuse asupra familiei lor. (De câte ori, nu-i așa, într-un moment de disperare, oamenii nu aruncă de pe ei sau din casă semnele destinului?)

Fericirea fetei după prima noapte petrecută cu el? Se explică ușor, dacă ne imaginăm că cineva din familie, părinții, o rudă i-ar fi promis că necazul ei nu va dura mult.

Fetia pierdută? Existau atâtea ocazii să și-o piardă, în cazul familiilor numeroase, în care rude apropiate, băieți și fete, trăiesc sub ace-lași acoperiș.

Singurul lucru care nu se potrivea aici era suferința fetei de după noaptea aceea.

Era o tristețe adevărată, fără leac. Chinul ei îi făcuse pe cei din jur să caute o altă explicație.

Un vis? O fantezie a fetei?

N -ar fi imposibil. Pe șarpe îl văzuseră toți, în vreme ce pe tânăr nu-l văzuse nimeni. S-ar fi putut așadar ca, exceptând nunta și ruși-nea familiei, continuarea poveștii cu mirele cel frumos, iubirea lor etc., să nu fie decât rodul imaginației fetei, în condițiile emoției pu-ternice prin care trecuse.

Marku căută țigările cu aceeași încăpățânare cu care și-ar fi căutat pistolul în caz de pericol.

Și dacă n-o fi fost nici una, nici alta? Dramele, de regulă, nu sunt ale personajelor, ci ale celor care le creează. Deziluzia după noaptea nunții naște cea mai mare tragedie din lume: defecte fizice, urâțenie, impotență. Pare o piesă străveche, venită din vremurile în care oa-menii se căsătoreau fără să se cunoască, dar iată că acum Internetul o aduce și în lumea noastră.

Marku zâmbi insesizabil. Apoi simți cum zâmbetul i se topește. De ce mi-e frică? se întrebă.

Îi era frig și frică, drept pentru care încercă să se gândească la alt-ceva. Dar era destul de greu.

La o cercetare mai atentă și fără a depăși cadrul fabulei, povestea pare o confruntare între om și regnul animal, într-unul dintre puținele momente în care se întâlnesc pe un teritoriu al nimănui. Au de-pășit amândoi granița permisă pentru a se încarna în același trup, iar timpul acela nu aparține nici unuia dintre ei. Și uite așa s-au anihilat unul pe altul cu sălbăticie.

Asta trebuie să se fi întâmplat, își spuse și se zgribuli din nou de frig. Tot zelul pentru asemenea analize din ultima vreme...

Îi reveni în memorie, cu o claritate surprinzătoare, acea după-a-miază de vară, în apartamentul banal din Tirana, când taică-său în-cercase, cu chipul schimonosit de furie, să-l oblige să se înscrie la școala de poliție, în vreme ce el nu visa decât Liceul de Arte.

Singurul ochi sănătos al tatălui său îl fixa cu îndărătnicie și re-proș. Observase de mult că ochiul acela sănătos (pe celălalt îl pier-duse într-o confruntare cubandiții) îi dădea o expresie ciudată și când era vesel, dar și când era supărat. Refuzi să faci singurul lucru pe care ți l-am cerut în viață, părea să-i spună ochiul acela. În înver-șunarea cu care îi ura pe infractori nu se înțelegea prea bine unde se termina logica lui de vechi polițist și unde începea dorința de răzbu-nare pentru ochiul pierdut.

Ai să îmbraci uniforma de polițist la fel ca mine și ca bunică-tău, măcelărit de bandiți pe vremea regelui.

Nu, tată, n-o să mă fac polițist.

Nu, tată... zise Marku... pielea aia de șarpe... și în clipa aceea stri-gă: destul!

Capitolul al doilea

Toată după-amiaza de duminică, în oraș nu s-a vorbit decât des-pre jaful de la bancă.

Zvonul că bandiții ar fi fost prinși la Fântâna de Sus nu s-a confir-mat. Totuși, după cum a declarat paznicul băncii, găsit legat fedeleș la locul spargerii, despre ei se știau câteva lucruri concrete: era vor-ba despre trei bărbați înarmați și mascați. Totuși, rămăseseră câteva întrebări: mai întâi, cum spărseseră seiful ? Și doi, cu ce sumă pleca-seră din bancă?

Marku Gurabardhi îl căuta de ceva vreme pe Zef pentru a afla de la el mai multe amănunte. Dar Zef nu era nici acasă și nici în sala de biliard. În timp ce privea cum se aprind luminile prin apartamente, Marku își zicea că e nițeluș ciudat cum evenimentul acela recent îl pasionează la fel, ba poate chiar mai mult decât pe restul oamenilor din oraș. De regulă se întâmpla invers, mai ales când era vorba des-pre campionatul de fotbal sau despre mitingurile partidelor politice.

Nu realiza încă dacă schimbarea aceasta este bună sau rea. Căci, da-că se mândrea puțin cu izolarea lui de mai-nainte, n-ar fi trebuit acum să-i fie rușine că se amestecă în turmă?

Dădu din cap parcă pentru a scăpa de gândurile acelea inutile. Nu trebuia să-i fie rușine că era și el o ființă umană plină de curiozitate pentru ciudățeniile lumii: cum sunt jefuite băncile, cum fac dra-goste țestoasele, cum erau spălați monarhii bolnavi în evul mediu... (Cu două săptămâni înainte, de când directorul Casei de cultură se întorsese din Spania și-i povestise despre spitalizarea lui Filip II la mănăstirea Escorial, faptul acesta nu-i mai ieșea din cap.)

Intrând la el în apartament, se opri o clipă la ușă, îi cercetă canatul și broasca, apoi o închise neatent. Nu găseai nimic de furat aici. Cu excepția portretului fetei, poate, atârnat la capul patului. Se întinse pe pat cu mâinile sub ceafă, fără să-și ia privirea din tavan, convins că așa creierul i se va goli de vechile obsesii.

O altă după-amiază de duminică în provincie, își spuse dezamăgit. De două ori mai tristă, după partida de sex de dimineață. Ar fi dat oricând o astfel de partidă (pe ultima, de pildă, de care era foarte mulțumit) pentru un ceas de tihnă, petrecut cu iubita lui seara, la ca-fenea.

Prietenul lui, Zef, credea că noile obiceiuri, de „import“, vor ajunge rapid și în B. Doar Albania nu e America, ce mama naibii, e o pal-mă de loc, repeta mereu. După el, nu era posibil ca în orașele celelal-te să fie descoperite în fiecare zi rețele întregi de prostituate pentru Italia, droguri și alte cele, iar aici, în B., fetele să nu îndrăznească să iasă la un bar cu iubitul.

Marku era întru totul de acord cu el și ăsta a fost poate unul din-tre motivele pentru care nu s-a grăbit din cale afară să se întoarcă la Tirana după căderea dictaturii.

Zâmbi din nou în sinea lui când își aminti că nu trecuseră decât câțiva ani din clipa în care el, absolvent al Academiei de Arte Fru-moase, abia repartizat în orașelul acela din nord, întruchipase în ochii fetei tot ce putea fi mai modern. Și deodată, în mod cu totul inexplicabil, rolurile începuseră să se inverseze. Acum, ea îi spunea, între două îmbrățișări: știi, a apărut o nouă modă pentru asta sau aia. Iar pe el nu numai că nu-l deranja lucrul acesta, dar se complă-cea chiar să se știe rupt de toate, îmbătrânit prematur, desi nu impli-nise încă treizeci de ani. La început, aproape inconștient, o împinse-se el însuși în acest rol, până ce a simțit ce convenabil e ca ea să-i fie un fel de Beatrice, care să-l conducă prin purgatoriu.

Atât de mult se obișnuise cu asta, încât, dacă fata i-ar fi spus vre-odată: hai să mergem la bar, el ar fi urmat-o orbește fără să se îndo-iască o clipă de ea.

Ridică ochii, cum făcea adesea, fără să miște din cap, să-i privească portretul. Din unghiul acesta părea schimbat, mai cu seamă ochii. Privirea ei piezișă, în care citeai o dulce trădare, se asocie, în mintea lui, cu mișcarea pleoapelor. Dar neîncrederea, ca orice altceva în sea-ra asta de duminică, nu avea în ea nici o fărâmbă de suferință.

Și el își aminti măsuța din restaurantul acela mic, unde mânca de obicei

seara, apoi drumul la întoarcere, singur prin centrul orășelu-lui, în vreme ce luminile caselor se sting una după alta, la aceeași oră ca și duminica trecută.

Orice eveniment petrecut în week-end era adus la dimensiunile lui reale luna, pentru că luna este ziua în care se deschid birourile și oamenii își încep munca. Înainte, lucrurile se explicau oarecum simplu: teama de aparatul de stat făcea ca oamenii să-și alinieze pro-priile păreri la versiunea oficială. Și asta, pentru că pozițiile erau adesea diferite. Sinucidere din dragoste ? Probabil situația a fost mai complicată. Sau, invers: conflictul acela n-a avut conotații politice, n-a fost decât o ceartă între rubedenii.

O dată cu nașterea democrației, când oamenilor a început să nu le mai pese de poziția oficială, pentru că, dacă ar fi visat urât peste noapte, a doua zi puteau trece în opoziție, spre uimirea lor, lucrurile nu s-au schimbat prea mult. La fel ca și înainte, după ce se întorceau acasă de la muncă, ecoul evenimentelor venea atât de distorsionat, încât uneori nu mai recunoșteați nimic din cele întâmplate. Treptat, a început să se înțeleagă că, la fel ca multe altele, nici fenomenul acesta nu avea vreo legătură cu politica. După cum se părea, zvonistica „clocită” între pereții casei, între cratiță și sforăiturile soacrei, era pu-să, din motive încă neelucidate, la grea încercare și trebuia confirma-tă de birouri, de țacănitul mașinilor de scris, de rujul de pe buzele secretarelor și, cu siguranță, de privirile șefilor.

Și, deși nu s-ar putea spune că „binecuvântarea” oficialităților era decisivă (la întoarcerea acasă, opoziția bunicilor, la care se raliau și copiii, recent întorși de la școală și care contribuiau și ei cu o varian-tă proprie, era adesea mult mai puternică decât se credea), deși, așa-dar, din această navetă: casă, serviciu și invers, zvonul avea să treacă prin nenumărate versiuni până să ajungă la varianta definitivă, pri-ma interpretare, aceea care ar fi putut fi numită „lovitura de luni”, rămânea cea mai importantă.

Marku medita la toate acestea în vreme ce se îndrepta spre Casa de cultură. Ușa sectorului de muzică, vizavi de a lui, era întredeschi-să și dinăuntru se auzeau voci. O împinse și, înainte de a intra, auzi cuvintele „casă de bani” și „bandiți”.

– Salut, zise. I-au prins pe hoți?

– Încă nu, îi răspunse șeful sectorului de muzică. Domnul director tocmai ne povestea despre un jaf la o bancă din Madrid...

– Aha. Scuzați întreruperea.

– Nici o problemă, nici o problemă, zise directorul.

Îmbrăcase iar cămașa aceea a lui albă, cu inscripția „boss” pe mânecă, iar cravata bleumarin părea că-i subliniază zâmbetul amical.

A îmbolnăvit de invidie întregul orășel când a plecat în Spania, își zise Marku.

Și totuși, el, personal, nu-i purta pică. Ba chiar găsea că bucuria sinceră a celuilalt din perioada aceea, care avea să-i schimbe complet viața, avea în ea ceva emoționant. Revelația pe care o avusese „afa-ră” i se potrivea mănușă, la fel ca și expresia „nici o problemă”, că-zută în banal din cauza utilizării zilnice în fostul

imperiu comunist, care și lui i se potrivea perfect.

Directorul își privi ceasul.

– Băieți, haideți nițel la mine în birou să vorbim despre concert.

Acesta era, fără îndoială, unul dintre momentele lui de glorie, când, urmat de subalterni, străbătea holul cu mersul dinamic al tâ-nărului manager, aruncând în dreapta și-n stânga câte o indicație celorlalți.

Și chiar așa se întâmplă, cu excepția expresiei „okey“, pe care, de data aceasta, nu o mai spuse. Avea biroul plin cu suveniruri din Spania, și totuși Marku era sigur nu numai că nu-l putea invidia, dar că nici măcar nu-l putea disprețui pe director. Sensibil la tot ce în-semna armonie, ajunsese de mult la concluzia că era de ajuns armonia aproape perfectă între vanitatea inofensivă a celuilalt, idealismul lui și pragmatismul nevastă-sii, care-și deschisese primul atelier de coafură din oraș, pentru ca orice pornire de invidie să i se stingă.

Uneori, i se părea că vede în ochii directorului o întrebare: de ce nu sunteți și voi dinamici ca mine, trăim vremuri noi, ce vă împiedică să fiți prosperi?

Chiar, ce mă împiedică? se întrebă Marku, după ce se întoarse în biroul lui. Cu siguranță că nu știa sau, mai bine zis, nu voia să știe.

Se învârti o bucată de vreme între masa de lucru și fereastră, probă receptorul telefonului să vadă dacă avea ton, apoi ieși.

– Dacă mă caută cineva, sunt la atelier, îi spuse secretarei.

Ieșind afară, în loc s-o ia pe strada cu tei spre atelier, făcu la stânga. Peste tot unde priveai, puzderie de chioșcuri. Se opri dinaintea unei clădiri scunde, la intrarea căreia era scris pe o pancartă: „Kola Koleci-Siguranțe pentru uși. Broaște. Chei“.

– Parcă am știut că vii, îi spuse meșterul.

– Cum așa?

Celălalt râse.

– Cum așa ? Doi gologani dacă au oamenii, și tot vin cu ei la mine. Nu-i vorba de tine.

– Și eu, nu? Doar știi că nici eu n-am bani

– Știu că n-ai. Da' tu ești pictor. He, he, tu știi cât valorează o Gio-condă sau alte chestii celebre ca aia.

– Ha, ha, ha, râse Marku. Crezi că așa putea fi jefuit?

– Înainte vreme, nu. Acum, da, zise meșterul. Înainte vreme nici băncile nu erau jefuite.

– Că tot veni vorba, ai vreo noutate ? Au pus mâna pe hoți?

– Nu încă, spuse celălalt. Nu încă, repetă repede. Lumea se întreabă peste tot: cum au putut să spargă poarta exterioară, fără să-i audă paznicul? Și pe asta, cum de au reușit să-l lege? Ca să nu ne mai în-trebăm apoi cum de au spart seiful... Și, cea mai importantă întrebare: de unde au apărut spărgătoriiăștia de bănci în orașelul nostru pierdut printre munți, ă? Unde-și au bârlogul? În fine, acum să reve-nim la oile noastre. Îmi închipui că vrei ceva pentru atelier.

Marku aprobă din cap. Încercă să-i explice cum îi fusese forțată ușa, dar

celălalt îl întrerupse. Mai bine să meargă să vadă la fața lo-cului.

Căută creionul, scrise pe un petec de hârtie : „Mă întorc repede“ , după ce lipi anunțul pe ușă, plecară împreună. Pe drum, meșterul făcea ce făcea și se întorcea tot la discuția cu jaful de la bancă. De un-de apăruseră bandiții ăștia mascați? Muntenii noștri habar n-au ce-i aia mască.

Marku ar fi vrut să-i spună că poate bandiții erau veniți din altă parte, dar se opri în fața vitrinelor unui salon de coafură nou-nouț.

– Ia uite, zise și citi cu voce tare cuvintele scrise pe firmă: „Coafor SILVANA. Spălăm cu șampon. Vopsim. Facem permanent“. E al ne-vestei directorului meu.

– A, da, făcu meșterul. Da' ce, nu știai ?

– Ceva-ceva știam eu. Sigur că știam, dar...

Meșterul dădu din cap și zâmbi discret.

– Trece aproape în fiecare seară pe aici s-o ia pe nevastă-sa. Când îl vezi așa manierat și îmbrăcat după ultimul jurnal de modă, nici nu-ți vine să crezi că e muntean de-al nostru. Ai impresia că-i venit direct din Capitală. Aha, te strâmbi, știu ce vrei să spui: că la Tirana sunt tot felul de șmecherași, ș.a.m.d. Știu și eu toate astea și totuși, pentru mine, unul din Capitală e ceva super... Da' eu mă refeream la altceva: o să ajungă modernismul ăla și la noi? O să ne civilizăm și noi, cum se zice acum, sau rămânem cu ochii în soare?

– Bineînțeles, îi răspunse Marku. Asta nici nu se discută, Kola.

Ajunseră în fața atelierului și se opriră.

În vreme ce urcau treptele, Marku avu impresia că în privirea meșterului se petrecuse o schimbare. Acesta avea acum o expresie severă și în același timp ironică. Doar atunci când privea spre ușă, chipul i se lumina. Ochi de meșter adevărat, își spuse Marku. Ca ur-mare, nici n-a mai ascuns nudul fetei de pe perete, cum făcea de re-gulă când îl vizita cineva.

Pășind pe vârfuri, meșterul se învârtea dintr-un colț al odăii în ce-lălalt, ca și când ar fi vrut să detecteze un eventual pericol.

Marku îl privi cu atenție. Încerca în zadar să ghicească pe figura celuiilalt dimensiunile primejdiei, convins că în logica meșterului acestea depindeau direct de valoarea tablourilor lui. În vreme ce-l urmărea și-i observa expresia feței, avu senzația că meșterul va da un soi de verdict: există pericolul unui jaf sau nu...

În timp ce vorbea de una, de alta, mai mult despre sine decât des-pre celălalt, meșterul își întrerupea monologul și murmură printre dinți. Aici trebuie înlocuită broasca, dincoace trebuie întărit canatul ușii. O bară de fier aici. Două belciuge de o parte și de alta.

Scena aceasta a durat destul de mult. Într-un rând, când Marku a vrut să intervină pentru a-i explica ceva, celălalt s-a întors spre el cu o privire plină de mânie.

– Vrei să fii în siguranță sau... să fii prădat?

Marku se înroși din cap până-n picioare, cum i se întâmpla destul de rar.

Mare magician, îl categorisi imediat. Cum ar fi reușit altfel să pă-trundă până în tainițele cele mai adânci ale sufletului său ?

Se liniști gândindu-se că, fiind acum într-o stare vecină exaltării, omul nu-și va aduce aminte nimic mai târziu.

Meșterul oftă din rărunchi și acesta fu parcă semnalul că vrea să pună punct stării de adineauri. Brusc, însuflețirea i se topi, iar privi-rea i se stinse și-și pierdu expresia dură. Ceru un scaun să se așeze.

– Nu vrei să bei ceva? îl întrebă Marku.

Era evident că meșterul se transformase într-un om obișnuit, iar respirația i se domolise și ea.

– Poți cunoaște un om după cum fură, zise, aprinzându-și o țiga-ră. Se spune că-i „citești“ pe oameni din ochi. Eu, personal, am altă părere.

Acum vorbea liniștit, iar ceea ce spunea erau lucruri interesante. Bineînțeles că avea păreri proprii. Poți cunoaște omul din felul în care sparge o broască mai bine decât după comportament, după vorbă, după cum scrie sau pictează. Nici o analiză, a sângelui sau a spermei, nu poate trăda mai bine un violator decât felul în care sparge o broască. Această observație este valabilă și pentru ăia... pentru poponari.

Marku râse din toată inima. Privi spre nud, dar acum era prea târ-ziu să-l mai întoarcă. Și apoi, chipul fetei, neterminat, era greu de re-cunoscut.

– Și hoții și cei care sunt jefuiți pot fi identificați după asta, urmă meșterul. Primii, cum ți-am spus, din felul în care sparg o ușă, ceilal-ți, după broaștele pe care le aleg. E lucrul cel mai simplu. După încu-ietori sau, mai exact, după metodele de a le sparge, poți caracteriza o epocă întreagă.

Spunând aceasta, se ridică și începu să se plimbe prin atelier. Marku avu impresia că omul îi privea acum picturile cu alți ochi.

– Asta, aici, pare altceva, zise. A ta e ?

Marku zâmbi.

– Este o reproducere după un mare pictor spaniol, pe nume El Greco. E o lucrare de studiu, din școală.

– Aha.

După ce directorul, la întoarcerea din Spania, îi povestise despre boala lui Filip II, nu mai putea privi pictura aceea fără a-și imagina odaia bolnavului din mănăstirea Escorial, în care, din pricina duho-rilor grele, nu mai intra nimeni, cu excepția surorilor regelui.

– Înainte, spargerile erau într-adevăr ciudate, zise celălalt. Tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, care m-a învățat lăcătușerie, mi-a povestit o groază de..., începu și râse înfundat, ca aceia care nu se pot hotărî să povestească sau nu ceea ce le trece prin cap. Ți-ai închipuit vreodată că se poate fura și un sicriu ? Coșciug, cum îi spuneau pe vre-mea aceea?

– Nu, răspunse Marku. Că unuia i-au furat mortul, am auzit, dar sicriul gol, în nici un caz.

– Și totuși, unui vecin de-al meu i-au furat sicriul nevastă-sii. Cred că știi, pe vremea aia sicriul era adus cu mult timp înainte de înmor-mântare și proptit la poartă. Așa a rămas vecinul meu fără sicriu. Să fi văzut comedie după aia... La

început, parcă înnebunise, după care a dat-o pe veselie. Furtul sicriului i s-a părut un semn bun, așa că a început să creadă că nevastă-sa nu murise de-a binelea și, nici una, nici două, a început s-o zgâlțâie și s-o trântescă de pereți, doar-doar o readuce-o la viață.

– Culmea! făcu pictorul.

– Ceva și mai îngrozitor s-a întâmplat pe drumul spre Shkodra, zise meșterul apoi. Pe urmă, un caz asemănător la Tepelena și altul la fel mai încolo, la Ianina. Vorbea despre furturi ca despre secetă, inundații sau starea recoltei. În anii dictaturii, hoția a decăzut, ca toate cele, mai spuse. Văleu, ce târziu s-a făcut.

Se ridică de pe scaun și așa, pe fugă, în picioare, îi înșiră materia-lele de care avea nevoie, operațiunile pe care urma să le facă și, fireș-te, prețul lucrării.

După ce îl însoți, Marku cercetă o vreme ușa care trebuia întărită. Apoi începu să se învârtă încoace și încolo, cum făcea când era preo-cupat. Trecând pe lângă reproducerea după El Greco își spuse că, dacă s-ar îmbolnăvi, ar prefera să fie îngrijit tot de surori. Iar pe fa-tă... ar primi-o doar... dacă ar fi rănit.

Se miră singur de unde-i venise ideea asta. Totuși, fixă cu privirea o bucată de vreme colțul acela de fereastră pe unde ar fi putut să vi-nă glonțul ucigaș. Poate ar trebui să ia de pe perete tabloul lui El Greco. Cel puțin până când directorul lui s-ar plictisi să tot vorbeas-că despre călătoria din Spania.

Era obsedat de ceea ce-i spusese meșterul despre spargerii. I se părea că, privită din acest unghi, istoria omenirii e cu totul alta. Așa cum părea privită și din unghiul unei feministe, de pildă.

Mari jafuri au avut loc în primele luni ale monarhiei, repetă ca hipnotizat cuvintele meșterului. Totuși, scruta cu privirea colțul de geam prin care ar fi putut pătrunde glonțul. Uneori, senzația aceea era atât de puternică, încât i se părea că plumbul ucigaș se învârte deja prin atelier, ca o vrabie intrată acolo întâmplător.

Pictorii de la Moscopole au materializat pe pânză distrugerea ora-șului, își zise. Presimțirea unei răni poate să apară într-un tablou înainte de producerea ei. Prostii, mormăi enervat. Ar fi făcut mai bi-ne să se odihnească nițel. Discuția cu meșterul îl obosise. Se simțea ca în urma unei croaziere pe oceanul acela de furturi și tâlhării.

Își spuse în câteva rânduri: ce-ți bați tu capul cu astea?, dar creie-rul său, parcă predispus la rău, făcea exact contrariul: se îndrepta tocmai în direcția nedorită. Un asemenea scurtcircuit i se întâmpla rar, mai cu seamă când avea febră. Acum știa însă că cel mai bun re-mediu în aceste situații era să nu opună rezistență. Lasă-ți creierul să macine ce și cât vrea el, până va obosi.

Și totuși, la fel ca în urmă cu câteva zile, simți cum îl cuprinde groaza. Îl speria pornirea aceasta din ultima vreme spre analiză. Această manie de polițist. Și-i reveni din nou în memorie după-amiaza aceea mohorâtă în care se certase cu tatăl său, înainte de a opta pentru o carieră. Și ochiul lui. Singurătatea aceluși ochi de poli-țist... Marku, de unde-ți vine această imagine sinistră? De nicăieri, domnule profesor...

În final, taică-său dăduse înapoi, dar ceva din după-amiaza aceea rămăsese în ființa lui. Un microb ascuns, o boală care din când în când îi provoca fierbințeli. După plenara a patra a partidului comu-nist, înainte de arestarea lui Gentian, avusese pentru prima dată re-mușcări că nu-și uscultase părintele. Cariera de polițist, oricât de ru-șinoasă i s-ar fi părut, fusese, oricum, unica alternativă pe care o avusese până atunci.

După aceea, când văzuse la știri polițiști încăierându-se când cu demonstranții de dreapta, când cu cei de stânga, își spusese că ar fi putut fi și el acolo cu ei, pe stradă.

Devenise prizonierul acestei vieți paralele cu mult timp în urmă. Îi venea să râdă când se întreba ce grad ar fi putut avea acum în poliție. Poate ar fi fost adjunct de șef de secție în vreun orășel de provincie, ca acesta.

În urmă cu două zile, ascultându-i pe cei din jurul lui vorbind despre jaful de la bancă, se surprinsese zâmbind cu superioritate au-zindu-le ineptiile, la fel ca un afemeiat care asistă la o discuție despre femei, știind că singurul în măsură să vorbească e doar el.

Îi era rușine, dar îi venea să și râdă, simțind totuși că nu putea să se desprindă de această iluzie. Era ca un fel de datorie pe care o avea față de această viață paralelă, asemănătoare sentimentelor pe care le ai pentru o femeie de care te-ai despărțit cândva.

Iar în ultima vreme, în loc să se elibereze de ea, această a doua viață, cea care l-a însoțit atâta amar de ani ca o umbră paralelă, se încăpățâna să iasă la suprafață. Uneori, prezența ei era atât de concretă, încât Marku avea impresia că purta pe umeri chiar și tresele de ofițer. Avea o ladă în fundul atelierului, o ladă pe care-i era frică s-o deschidă, pentru că avea senzația că-n ea va găsi uniforma de polițist.

Nu era întâmplător faptul că cele două dosare ale lui Gentian și povestea cu pielea de șarpe îl obsedaseră atâta vreme.

Era prins, fără îndoială, în una dintre plasele invizibile care atâr-nau peste tot și pe care simțurile oamenilor obișnuiți nu le puteau detecta.

Avea să scape din ea în ziua în care viața lui paralelă de polițist avea să se frângă la mijloc, atunci când o să-i vină clipa (moment pe care-l aștepta de mult), sub glonț...

Atunci se va simți cu siguranță liber.

Uneori își spunea slavă Domnului că nu are și o a treia sau o a patra viață. Pentru că nu îndrăznise să-i vorbească fetei despre asta, de teamă să nu-l creadă sărit de pe fix, purta cu ea dialoguri imaginare. Tu trebuie să fii fericită că nu ești obsedată de asemenea lucruri... Există oameni care, dintr-un motiv sau altul, poate întâmplător, ca ăla care cade într-o râpă, ies din văgăună la... la lumină... cum să zic, într-un alt sistem. Așa cum se întâmplă cu găurile negre din univers... Îți imaginezi cum ar fi să te apropii de intrarea în ele ?... Tim-pul își încetinește cursul, apoi se oprește... ieșirea într-un alt spațiu... sistem... formă... Firește, nimeni nu a trecut prin asta. Cu excepția lui... a șarpelui, cum spune

povestea...

Cealaltă obsesie a lui, viziunea a milioane de oameni care și-ar putea părăsi, în caz de degradingoladă generală, propria viață pentru a și-o uni cu a celorlalți, nu-l preocupa decât rareori. Cu siguranță că Pitagora meditase îndelung la asta, dar îngrozit de această perspectivă refuzase s-o pună pe hârtie.

În comparație cu haosul acesta general, deraparea lui spre o viață dublă i se părea uneori o treabă tare simplă. Ca și pasiunea de a dezlega enigme. Secretul piramidelor, de pildă.

Visase de mult să jefuiască o piramidă. Dar misterele lor erau mult prea pământene. Mult mai profunde erau jafurile biblice, după care, dacă treceai o prăpastie adâncă, urma tărâmul olimpian. Acolo se aflau, fără îndoială, marile jafuri, poate chiar tartorul jafurilor în persoană, esența lor.

Dementule, se apostrofă singur. Totuși, și-l reprezenta pe Prome-teu în același fel cum îl schițase pe vremea studenției, părăsind în fugă Olimpul cu bobul de jeratic ascuns sub mantie. Profesorul se încruntase. Asta nu e Prometeu, băiete. Țsta e doar un hoț de duzi-nă.

Probabil că meșterul avusese dreptate. Civilizația debutase cu un furt. Și totuși, lucrul acesta nu se spune nicăieri. De rușine, poate, sau pentru că n-o fi fost așa.

Marku sări din pat și se duse la raftul cu cărți. Răsfoi o vreme dic-ționarul mitologic. P.P.P.

Prometeu... Cearta cu Zeus... Furtul focului... Aha, strigă. Nu fo-cul a fost primul lucru furat din Olimp, ci... nemuirea.

Răsfoi nerăbdător dicționarul până ce găsi ce căuta. Avea impre-sia că știuse, dar, cine știe cum, timpul îi golise memoria. Așa se în-tâmplă cu toți, pesemne. Citi pe nerăsuflăte, de două ori la rând, cele câteva fraze scurte și dădu nemulțumit din cap. Totul era cețos, ne-clar, ca o ruină pierdută în întuneric. Așa se explica și faptul că nu-și mai amintea mare lucru.

În dreptul numelui făptașului, Tantal, nu găsi mai nimic. Furt co-mis într-o noapte întunecoasă. Exercițiu de nemuire cu un muritor. Demascarea. Condamnarea lui Tantal.

Privite de la distanță, cele două evenimente păreau simultane. Doar dacă ai fi săpat mai adânc ai fi realizat că scandalul cu nemuri-rea era mult mai vechi decât cel al focului. Erau poate mai îndepăr-tate în timp decât, de pildă, jaful de la banca din B. de construirea piramidelor. De asta și părea, furtul nemuririi, atât de adânc pierdut în negura vremii. În „dosarul Prometeu“ se cunosc totuși câteva lu-cruri: vizita eroului în atelierul lui Hefaistos, unde se afla lăcașul fo-cului, furtul tăciunelui aprins, fuga spre pământ cu el ascuns sub mantie și toate celelalte. În vreme ce despre nemuire nu se știe mai nimic. Unde se afla? Sub ce formă? Cum ar fi putut fi furată și cum a dus-o hoțul cu el?

Marku dădu din cap nemulțumit. În cazul acesta, nu uitarea fuse-se de vină. Fapta lui Tantal nu preocupase pe nimeni. Curiozitatea omenească se oprise chiar pe pragul dinaintea ei. Mintea scotocitoa-re a omului, care nu putea fi

ținută de nimic în frâu, își recunoscuse, în cazul acesta, înfrângerea. După ce ajunsese atât de departe, la gra-nița tărâmului înghețat al abisului, acum fusese obligată să dea îna-poi.

Cu mâinile sub ceafă, ca și când ar fi vrut să-și păstreze dreapta judecată, Marku recapitulă în minte rămășițele mitului. Într-o noap-te întunecoasă, la poarta unui om obișnuit, bate mesagerul morții. La strigătul omului „Cine e?“, el răspunde ca de obicei: „Deschide, sunt trimisul morții“. Dinăuntru, aceeași voce strigă iar: „Pleacă de unde ai venit, n-am treabă cu tine“.

Marku zâmbi de unul singur. De mult nu-l mai preocupau aseme-nea fantezii. Ba chiar îl întrista gândul că devenise imun la ele. Fără grabă, ca omul care savurează o băutură fină, încercă să-și imagine-ze cu lux de amănunte ce se întâmplase de fapt. Dar era ceva ce-l îm-piedica. Se ridică, se plimbă o vreme în sus și-n jos, admiră plopii de pe stradă, apoi norii căzuți pe pământ și simți cum o altă poveste i se strecoară hoțește din uitare. Credeai de-acum că ești un mare pic-tor, un artist nemuritor, cum se zice, și că nu mai ai treabă cu noi? Așa credeai, nu?

Erau cuvintele anchetatorului, pe care prietenul lui, Gentian, i le repetase imediat după ce ieșise din pușcărie. Simțea că, de-ar fi trăit chiar și o mie de ani, n-ar fi putut să-și smulgă din memorie groaza prin care trecuse în vara aceea apăsătoare, la Tirana. Gentian nu fu-sese încă arestat, dar căderea lui era previzibilă. La Uniunea Scriito-rilor și Artiștilor, îndată după plenara a patra a partidului, ședințele începuseră să se succedă cu repeziciune. Canicula se întetea și ea, iar el trăia cu impresia stupidă că teroarea avea să înceteze din prici-na căldurii. Poate că funcționarii statului își vor aminti că există și concedii, și plajă pe malul mării. Și, dacă nu-și vor aminti ei, o vor face nevestele și copiii lor. Și poate că astfel își vor amâna ședințele până la toamnă.

În realitate, nimeni nu se gândea la așa ceva. Dimpotrivă, erau or-ganizate alte și alte adunări. Câteva dintre ele cu ușile închise. Alte-le, cu public. Iar ultimele, cu ușile pe jumătate închise ori pe jumăta-te deschise. Sau aparent așa. Ba chiar se zvonea că ar mai fi două fe-luri de ședințe: unele care erau anunțate și nu se țineau, și altele, in-vers, care se țineau, deși se spunea că nu vor mai avea loc.

Ori de câte ori auzea asemenea zvonuri, Marku le lua la început ca pe niște invenții pricinuite de caniculă, dar a doua zi i se păreau perfect logice. Era normal ca la ședințele deschise să nu fie convocați toți și la fel de normal ca la cele cu ușile închise o parte din tensiune să răzbată afară. Altfel, ce rost ar mai fi avut?

Marku era aproape convins că, după Gentian, avea să-i vină și lui rândul. Se așteptase să fie arestat îndată după percheziția din apar-tamentul lui Gentian. Tot atunci, câțiva pictori au fost convocați la procuratură pentru a depune mărturie împotriva celui arestat. Au fost în total douăzeci și șase, îi spusese Gentian după aceea. După informatorii ordinari, care au depus mărturie de câte două, trei ori, a venit rândul celor „curați“ (ceea ce arată că Gentian era considerat o piesă importantă), urmați de funcționarii de la Uniunea Scriitorilor,

cei de la Galeria de Artă, chelnerii de la cafenelele ambelor instituții, apoi un veteran de război care locuia pe același palier cu el și, în fi-nal, modelele și curvele. Gentian mi-a spus să mă tund la..., pentru că așa e modern în Occident. Stricatul, îi strigase anchetatorul, car-tofor ordinar! Uluit de ultima acuză, Gentian nici n-a mai avut timp să se mire de trădarea fetei. Nu jucase în viața lui cărți, drept pentru care luase cuvintele anchetatorului ca pe niște vorbe scăpate aiurea, dar, peste câteva zile, când au început să-l confrunte cu câțiva po-cheriști adevărați, a priceput că i se pregătea un nou dosar. Fără să renunțe la primul. Erau zile în care îl anchetau ca pictor decadent și-n altele ca jucător de cărți. Crezuse, la un moment dat, că vor renun-ța la unul dintre dosare, dar anchetatorii, după cum se vede, ezitau. Așteptau, pesemne, un ordin de „sus“, iar ordinul acela depindea și el de niște împrejurări, poate de situația internațională, de descope-rirea unor noi terenuri petrolifere sau chiar de raportul anual al organizației Amnesty International.

Credeai că ești deja un pictor celebru și că nu mai ai treabă cu noi ?... Joci pocher, vrei bani nemunciți, ă?

Marku sări din pat și răsfoi din nou dicționarul mitologic, studi-înd mai ales singurul desen care însoțea textul: Tantal în abis, supus pedepsei. Deasupra și dedesubtul lui, apă și mere. Ori de câte ori se întindea să-și astâmpere setea sau să urineze, ele se îndepărtau. O condamnare ciudată, fără nici o legătură cu sensul profund al faptei lui.

O similitudine absolută, își spuse Marku. Se întâmplase ca și Tan-tal să aibă două dosare. În cele din urmă, Gentian a fost condamnat sub acuzația de pictor decadent, dar, în sentință, a fost subliniată și pasiunea lui pentru jocurile de noroc, ca urmare a depravării morale demonstrate de anchetatori. Cu Tantal se întâmplase, probabil, con-trariul : neputându-i-se șterge complet vina de a fi furat nemurirea fusese considerată în actul de acuzare o vină mai puțin importantă. Fără să se depună probe și mărturii la dosar. În așa fel încât, mai apoi, să se volatilizeze pe nesimțite, fără dovezi, ca un soi de bănuia-lă sau chiar de zvon. Furtul nemuririi trebuia șters din memoria oa-menilor și din cea a zeilor.

Marku se întinse din nou pe pat. Cine știe de ce, era convins că, pentru a se putea concentra asupra celei mai misterioase povești din istoria omenirii, trebuia să-și anihileze propriul trup, să iasă din el.

Și-l inchipui din nou pe curierul morții, căutând prin beznă casa cuiva.

Contracapitolul al doilea

Într-o noapte întunecoasă, la poarta unui om obișnuit bate trimi-sul morții. La întrebarea celui dinăuntru „Cine e?“, el răspunde ca de obicei: „Deschide, sunt mesagerul morții“. Dar omul strigă din casă: „Întoarce-te de unde ai venit, n-am treabă cu tine“.

Trimisul face o grimasă. Își închipuie că omul acela l-a luat drept altcineva.

Drept portărel sau perceptor. Deși nu are nimic de-a face cu judecătoria, iar taxele și le-a plătit. Trimisul este obligat să mai bată o dată și să repete anunțul cunoscut, dar, spre uimirea lui, din casă vine același răspuns: întoarce-te înapoi, n-am treabă cu tine.

Mesagerul încremenește în loc. Este pentru prima oară când i se întâmplă așa ceva. Înainte de a mai bate o dată în poartă, scoate din geantă condamnarea, verifică numele destinatarului, ora, ba chiar și clipa când trebuie să intre în vigoare (și a trecut, între timp, ceva vreme de când omul trebuia să-și fi dat duhul, deși, uite, el încă mai respiră) și, supărat de data asta de-a binelea, bate în poartă pentru a treia oară.

Din casă, nici un răspuns. Apoi ușa se deschide brusc și omul apare în prag. Cuvintele lui sunt enigmatice, ciudate: Du-te și spu-ne-i stăpânei tale, Moartea, că eu nu-i recunosc puterea.

Și-i arată ceva... Ceva ce nu se știe nici până astăzi ce a fost sau cum arăta. Un obiect amintind de un medalion? Sau o cifră secretă, un semn, un cod bancar, însemnul unei secte, al unui club, o viză pentru străinătate?

Văzând semnul acela, trimisul se holbează la el, încremenește, nu știe ce să spună. Deși nu l-a mai văzut până atunci, îl știe și i se su-pune. El nu este decât un slujbaș mărunț, care nu are altă înputernicire decât cea cunoscută: să strângă sufletele. Nici prin cap nu-i trece să se întrebe de ce i s-a dat unui mort semnul acela. Între timp, deși este pentru prima oară când i se întâmplă, în mii și mii de ani, un asemenea lucru, consideră că este nevoie să raporteze mai sus.

Așadar, slujbașul hotărăște să-și anunțe superiorul. Indecis, acesta se sfătuiește cu un alt șef, desigur, mai mare în grad, înainte ca, îm-preună, să cuteze să-l trezească din somn pe Erebus, ministrul mor-ții.

Acestuia din urmă nici nu-i vine să-și creadă urechilor. Sunteți în-tregi la cap? urlă la ei.

Gata, s-a umplut paharul, spune apoi și decide pe loc să-l scoale din somn pe șeful cel mare, pe Hades.

Se știe că un asemenea lucru nu e o bagatelă. Sunt șase mii de ani de când Hades nu a mai fost deranjat. Lucru cu atât mai greu de fă-cut acum, când zeul s-a însurat cu frumoasa Persefona. Toate aces-tea îi trec fulgerător prin cap lui Erebus, și totuși nu ezită nici o cli-pă. În taină, cum numai el știe, îl trezește pe marele stăpân.

Cuvintele lui Hades, venite de departe, sunt mai mult sau mai puțin cele pe care ministrul morții le-a adresat celor doi. Erebus, ești întreg la cap sau ai înnebunit?

Și Erebus este obligat să-i repete, punct cu punct, totul. Se lasă o liniște adâncă, timp în care Erebus își imaginează cu tristețe ochii fără viață ai stăpânului. Vino imediat la mine, îi poruncește acesta.

Iar când Erebus ajunge, întregul staff al morții este acolo. Chipuri-le lor sunt mai încruntate ca de obicei. Găurile negre de pe obrazul lui Hades redau mai bine decât o mie de ochi grozăvia celor întâm-plate. Iar vorbele lui târăgă-nate se

potrivesc uluitor cu expresia feței. S-a petrecut lucrul cel mai grav care se poate imagina, cel mai teribil. După milioane și milioane de ani, pentru prima oară, Moartea este lovită chiar în esența ei. În urma acestui atac, dacă nu se iau măsuri, ea nu-și va mai reveni niciodată. Și, împreună cu ea, se va clătina întreaga alcătuire a universului.

Marele zeu ascultă, apoi, părerile celorlalți, în același ton, dacă nu chiar și mai pesimiste, după care poruncește: pregătiți-mi careta.

În caretă, despiciând cerul și pământul, Hades zboară către Olimp, la zeul zeilor, la Zeus.

Ce se întâmplă acolo, cum îl scoală din somnul lui regesc, lucru pe care nimeni n-a cutezat să-l mai facă, ce cuvinte schimbă ei, cum strigă, cum șoptesc, cum își prefac vocile și cum încep să rânduiască vorbele pe dos, pentru a nu-i înțelege ceilalți, acestea sunt lucruri pe care nimeni, nicicând nu le va afla.

Și iată că încep să se aprindă luminile la ferestrele zeilor, iar care-tele lor aleargă într-un du-te-vino continuu. Sunt treziți pe rând anchetatorii, anchetatorii sub acoperire, supraveghetorii anchetatoriilor, supraveghetorii supraveghetorilor și, imediat după aceștia, turnătorii, turnătorii epileptici, delatorii dintr-o mie într-o mie de ani, informatorii inutili, informatorii-falși-orbi, cei care amenințaseră că se sinucid dacă nu sunt lăsați să toarne, apoi „ciripitorii“, purtătorii de vorbe, mirositorii, cititorii în bobi etc., etc. În vremea asta se deschid arhivele, sunt puși la cazne oameni și zei, se sapă, cine știe din ce motiv, o groapă chiar în mijlocul Olimpului, este îngropat un stâlp, se fac, unele în premieră, altele pentru ultima oară, tot felul de gesturi inutile și așa mai departe.

Vine o clipă când toți au impresia că timpul, stând pe loc, va da pe de lături. Mulți dintre zei își pierd judecata, stau turcește în vârful acoperișului și așteaptă. Pentru că, se pare, timpul nu mai există, nimeni nu știe cât va dura coșmarul acesta. După aceea, încercând să afle când s-a auzit strigătul „a fost găsit vinovatul“, nimeni nu va putea preciza dacă a fost dimineața în zori sau seara târziu.

Încătușat, cu ochii umflați de bătaie, criminalul este târât chiar prin mijlocul Olimpului. Curioșii aleargă să-l vadă. De peste tot, oamenii urlă: Tantal a produs toată harababura asta?

Privesc apoi spre închisoarea centrală, unde, se spune, chiar Zeus îl va ancheta pe vinovat. Fiecare încearcă să-și imagineze cum vor suna întrebările lui: cum ai reușit s-o faci, cine te-a ajutat, cum ai du-s-o pe pământ?

Dar, tocmai în acest punct, se face întuneric. Nimeni nu știe ce întrebări s-au pus și nici alte amănunte, așa cum nimeni nu va afla vreodată ce s-a întâmplat și cum au revenit toate mai apoi la normal.

A doua zi dimineață, Olimpul pare anesteziat. După o absență de cine știe cât timp, dimineața s-a înstăpânit cu greu peste lume. Ici-colo mai sunt încă pete de întuneric, pe care măturătorii încearcă să le strângă, așa cum strângi gunoaiile din ogradă. Zvonurile despre nemurire bântuie peste tot. Unii și-o imaginează ca

pe o mulțime de steluțe lipite de trup, alții, ca pe un ceas ale cărui limbi stau înțepeni-te în loc, iar cei din urmă, majoritatea, și-o închipuie ca fiind cheia unei porți misterioase. Dar asta nu durează prea mult. Încă înainte de amiază, zvonurile încetează. Prin taverna se spune că Tantal, înaintea de a fi furat nemurirea, fusese un om grozav de lacom. Lăcomia îl împinsese și la crimă, deși despre asta se păstra încă tăcerea.

Zilele trec, iar zvonurile, în loc să se stingă, mai rău se înmulțesc. Și țintesc atât de sus, încât se dă chiar și un decret care le interzice. Sunt interzise amintirile lui Hades, ba chiar și jurnalul tinerei sale soții, Tersefona, ca fiind mult prea amănunțit. Însuși cuvântul „ne-murire“ este interzis. Unul dintre consilierii lui Zeus este de părere că, mai importantă decât interzicerea acestui cuvânt, este demonetizarea lui. După unele ezitări, această idee este considerată bună. Vor fi declarați nemuritori unii dintre aceia care până acum și-au câștigat o oarecare notorietate : poeții, sculptorii, generalii, ba chiar și prosti-tuatele cele mai faimoase.

Vestea se răspândește cu repeziciune. Recunoștința pentru acest dar al zeilor este înduioșătoare. Iar zeii, ori de câte ori aruncă o pri-vire în jos, spre lumea oamenilor, abia se abțin să nu izbucnească în râs. Credeați că ați ajuns chiar nemuritori, naivilor ? Dar, din rațiuni superioare, trebuie să-și ascundă ironia. În jocul acesta este admis oricine poate ajuta la ascunderea marelui secret al universului. Deși sunt zei, cugetul li se tulbură și lor în clipa în care se întrebă unde ar putea fi poarta prin care se iese din moarte. Nu există o asemenea poartă, îi contrazic zeii mai bătrâni. E o erezie. Chiar și Tantal, luat la întrebări și torturat, nu a dat un răspuns clar la această dilemă. A acționat probabil ca un somnambul, influențat de o idee străină, ve-nită, cum s-ar părea, dintr-un alt univers. O idee rătăcită, poate, ca-re, așa cum a ajuns aici din întâmplare, tot așa a și dispărut, nedori-tă, căutându-și propria lume.

O sută de mii de ani, două sute de mii, poate chiar o jumătate de milion după aceea, Marku Gurabardhi, cu mâinile la ceafă, încerca să-și imagineze întrebările ce-i fuseseră puse lui Tantal. Au fost pro-babil asemănătoare celor ce vor fi puse bandiților care jefuiseră ban-ca din B., deși nici o crimă de pe lumea aceasta nu seamănă cu fapta lui Tantal.

Marku își imaginează clădirea banală, cu două etaje, a secției de poli-ție din B. și-și mușcă buzele. Și totuși, câteva întrebări nu-i dădeau pace: cine v-a arătat cum se intră în bancă, cum ați spart seiful, știați ce este înăuntru, unde ați ascuns banii, diamantele... steluțele nemu-ririi?

Capitolul al treilea

Fata își schimbase din nou coafura și totuși avea pe chip un aer melancolic, care contrasta cu felul în care își pieptănase părul. Cu o altă ocazie, ea ar fi strălucit toată, s-ar fi învârtit pe vârfuri ca o ba-lerină și l-ar fi întrebat: hei, mă

placi așa cum sunt acum?

Dar nu a făcut nimic din toate astea, de parcă ar fi uitat cu totul de noua ei coafură. Intrând în atelier, se opri la ușă și, cu o preocupare care lui i se păru exagerată, privi broasca reparată de lăcătuș.

– Ți-ai schimbat încuietoarea? îl întrebă, fără să întoarcă privirea.

Marku îi răspunse cu un „da“ apăsător. Vru apoi s-o întrebe „dar tu ce ai?“, însă își aminti că, în situații de criză apărute adesea din ni-mic, o asemenea întrebare n-ar fi făcut altceva decât să pună paie pe foc.

– Ți-ai schimbat pieptănătura, îi zise. Ți stă bine.

– Adevărat? Mulțumesc.

El o îmbrățișă delicat, adulmecându-i cărlionții de pe ceafă.

– S-a deschis un coafor modern, spuse fata. Știi?

În afară de mirare, avea pe chip o paloare ușoară, iar deasupra pomeților, sub ochi, cearcăne de nesomn.

Marku o mângâie din nou. Fata nu se opuse, dar nici nu se arătă prea dornică. În timp ce o strângea în brațe, îi văzu cu coada ochiului puful fin ce începuse să-i crească la subsuoară.

Va să zică, s-a epilat când a fost la Tirana, își zise cu amărăciune. Palma îi lunecă pe coapse, îi simți chiloții fini sub rochie și uită de tot.

Fata încercă să-l îndepărteze.

– Nu, îi spuse în șoaptă.

Uite, așa se instalează răceala între doi oameni, se gândi el.

– Ce e cu tine?

Dar ea nu-i răspunse.

– Nu, repetă, dându-i mâna la o parte.

El simți cum i se urcă sângele la cap.

– Nu te înțeleg, bâigui. Dacă e ceva, spune-mi.

Fata respiră adânc.

– Nu știu dacă trebuie... să-ți spun.

Lui îi păru rău că se grăbise să împingă discuția până în punctul acela. Simți dorința să-i strige: „Nu vreau să știu nimic. Sunt teribil de stresat și fără asta“, dar era deja târziu.

N-aș fi vrut să-ți spun, își închipui răspunsul ei. Dar, dacă insiști, nu pot să-ți mai ascund.

– De când te-ai întors de acolo, am simțit că ceva nu e în regulă, șopti el, fără s-o privească. Probabil că tu, la Tirana...

– Nu la Tirana. Aici.

Cu atât mai rău, își spuse Marku. Bănuia că nici coafura aceea no-ua nu și-o făcuse pentru el... La urma urmei, orice poveste se termi-nă într-o zi, încercă apoi să se consoleze singur.

– Totuși, cred că am dreptul să știu și cu ce se întâmplă.

Se mira și el de faptul că spunea altceva decât gândea. În realitate, n-ar fi vrut să știe nimic.

- Desigur, zise fata. Deși nu-mi e ușor, o să încerc să-ți explic.

Dă-i bătaie, o îndemnă el în gând. Ucide-mă.

Se apropie cu pași șovăitori de măsuță și luă sticla de coniac. Pa-harul, ca și sticla, de altfel, era pătat cu vopsea galbenă și albastră. Când i-l întinse să bea, fata clătină din cap în semn că nu dorește și atunci el îl bău până la fund. În timpul acesta, fata începuse să vor-bească, deși Marku se uita în altă parte. Nervos, privea spre fereas-tră, convins că, dacă simula dezinteresul, adevărul ar mai fi putut întârzia. Lucru care s-a și întâmplat, de altfel. Povestea fetei devenea tot mai dezlănătă. Vorbea despre atmosfera apăsătoare din familia ei, despre răceala care-i cuprindea pas cu pas, zi de zi, ca și când ar fi descris coborârea iernii de pe înălțimi. Aha, făcu într-un rând în si-nea sa Marku, convins că prinsese ceva. Auzi cuvintele „vechile obi-ceiuri“ și-și închipui că fata vorbea despre o căsătorie tradițională. Adică, despre căsătoria ei. Fata negă totul imediat, cu o mișcare scurtă din cap. Era vorba despre ceva mult mai trist și mult mai grav. Totul era însă foarte tulbure acum. Nici ea nu știa prea bine ce se petrece, deoarece se părea că ai ei îi ascund adevărul. Era așteptat să vină un unchi bătrân...

El ar fi vrut s-o întrerupă: ce-i cu unchiul acesta? De unde vine și de ce-l așteaptă toți așa, dar ea nu-l lăsă să vorbească.

- Mi-ai vorbit despre stresul cu care se trăia în anii dictaturii, spu-se, cu voce la fel de ostenită. N-aș putea zice că este același lucru, și totuși ceea ce se petrece în casa noastră este la fel de apăsător.

El negă din cap, cu un gest nervos.

- Nu, zise tare. Este imposibil să mai existe așa ceva. Nici vorbă.

Marku simți cum i se duce pe apa sâmbetei liniștea câștigată în ul-timele minute, de când aflase că gelozia lui nu-și avea rostul. Ulți-mele ei cuvinte arătau o neîncredere insultătoare în ceea ce-i povestise el despre anii comunismului.

Ar fi vrut să-i strige: spune-mi, totuși, despre ce e vorba? De unde vine acest stres? Boală incurabilă, crimă, amenințări?

În privirea fetei se văzu strădania de găsi cele mai potrivite cuvinte.

- Ai auzit ceva despre renașterea vechilor cutume? întrebă după un minut de tăcere.

El răspunse cu un „da“ ezitant. Apoi, pentru a-și sublinia și mai mult indecizia, adăugă că unele lucruri i-au mai ajuns la urechi, dar era convins că gazetarii mai exagerau și ei, mai cu seamă cei străini.

- Și eu mi-am închipuit asta, zise fata.

El turnă din nou coniac în pahar.

- Renaște ahmarrja¹⁾, se întoarce teribilul kanun²⁾, declamă el cu gesturi teatrale, printre hohote de râs. Minciuni gazetărești.

• - Așa crezi tu? făcu fata.

- Da, zise Marku. Dar tu? Tu crezi altceva?

Pe chipul ei apăru un zâmbet amar.

- Nu știu ce să mai cred, spuse, nesigură. Totul este atât de vag.

Brusc, cine știe de ce, poate pentru că tristețea din ochii ei i se păru atât de misterioasă, lui i se făcu rușine că se enervase adineauri.

Îi mângâie părul cu tandrețe, apoi o întrebă:

- Ai o problemă... acasă?

Pentru a o face să vorbească fu nevoit să repete întrebarea. Dar cuvintele ei erau din nou foarte vagi. Firește că despre asta era vorba. Fratele ei, Angjelin, stătea de zile întregi ca în transă. Iar ei nu-i spunea nimeni nimic. Și nici n-avea să afle ceva până la venirea unchiului din Shala.

- Și cu unchiul ăsta, ce-i ? o întrerupse Marku. Am vrut să te întreb mai înainte: de ce vine?

- Cum de ce? El va lămuri totul.

Aha... Acum pricep. Este cel care va clarifica dacă voi... adică familia ta este prinsă într-o asemenea poveste. A, da, mi-am amintit expresia tradițională: dacă familia ta are sânge de luat sau de dat.

Acum credea că știe de ce discuția aceea înainta cu atâtea ezitări. Era, înainte de toate, o problemă de terminologie. Trebuia folosit vechiul limbaj, căzut de mult în desuetudine, asemenea unui pârâu secat, care nu-și mai recunoaște vechea albie.

Liniștea se prelungea, iar el avu din nou impresia că aude un zgomot la geam. Numai că de data asta nu i se mai adresa lui, ci altcui-va.

- Gjakmarrja renăscută după o întrerupere de cincizeci de ani... Ca să fiu sincer, eu nu cred, zise Marku.

Avea un ton convingător. Într-adevăr, nu credea. Se pare că era vorba doar de o tentativă, de o ultimă încercare de a scoate capul, cum se întâmpla cu toate lucrurile interzise de comuniști. Și asta n-o spunea doar pentru a o liniști pe ea. Kanun-ul ar fi o ciudățenie la acest sfârșit de mileniu. El ar fi sucombat chiar și fără interdicția comunistă. Deși tocmai această interzicere brutală a dat naștere la toată tevatura de acum.

Fata îl asculta cu ochii măriți, în care, dintr-o clipă într-alta, te-ai fi așteptat să vezi lacrimi.

- Iubita mea, îi șopti el cu dragoste, sărutându-i părul. Și, în sinea sa: Beatrice a mea.

Ea, pe care și-o imaginase ca pe prințesa lui în aceste vremuri noi, nu reușise să ajungă la el.

Ușurată, fata începu să povestească din nou despre ceea ce se întâmpla în familia ei. Repetă de atâtea ori cuvântul „răceală“, încât Marku avu la un moment dat impresia că-l ia într-adevăr cu frig. Bău din nou coniac, iar fata acceptă de data asta să bea și ea. În vreme ce el îi mângâia genunchii și coapsele, cuvintele ei începură să se rărească până ce se transformară în geamăt. De data asta, gemetele ei erau mai altfel decât în alte dăți, sau cel puțin așa i se păru lui, până ce, la sfârșit, o auzi strigând, cu un glas necunoscut, ca ieșit dintr-un gâtlej străin.

În vreme ce se odihnea alături de ea, își închipui că, dacă cineva din birourile de jos ar fi tras cu urechea, și-ar fi putut închipui după strigătul acela că a sugrumat-o pe fată, și nu că a făcut dragoste cu ea.

Plecă din atelier la puțin timp în urma ei, dar, înainte de a ajunge la birou, se abătu pe la cafenea. Pe una dintre mese se aflau, ca de obicei, ziarele de dimineață, dar el nu avu răbdare să le răsfoiască pe toate.

– Avem noutăți? îl întrebă pe barman, care-i adusese cafeaua.

– Nimic, răspuse celălalt. Se spune că noul șef al poliției a promis că într-o săptămână o să-i prindă pe tâlharii de la bancă, da' uite că zilele trec și nu se întâmplă nimic. Lumea zice că nu e lăsat să-și facă treaba. Iar el se plânge că n-are adjunct.

– Aha, deci n-are adjunct...

– Celelalte sunt banalitățile obișnuite. Se spune că, dis-de-dimi-neață, șeful opoziției i-a trimis unei cucoane de la Consiliul Europei un fax lung de vreo opt stânjeni. Îți imaginezi? Opt stânjeni de fax, la ora cinci dimineața. Să mor eu dacă asta nu seamănă a hărțuire se-xuală.

Marku râse.

– Dar despre gjakmarrje, e adevărat că a apărut din nou, sau sunt doar scorneli gazetărești ?

Barmanul se strâmbă.

– Hm. Depinde cum o iei. Un văr de-al meu care a venit de la Ho-ti mi-a povestit că în ultimele săptămâni acolo au fost două omoruri. Poate că...

– Poate că ce ?

– Dumnezeu știe dacă alea au fost într-adevăr omoruri rituale sau altceva. E o confuzie totală.

– Dar despre oameni închiși în casă de frica răzbunării ai auzit?

– Ceva-ceva am auzit eu. Dar toate astea sunt pure născociri. Stă unul în casă pentru că-l doare mijlocul și cică stă de teama răzbunării, cum scrie la kanun. (Râseră amândoi o vreme.) Nu știu cum să le spun la toate astea, urmă barmanul. O joacă de copii. Dacă s-ar găsi, într-adevăr, Cartea Sângelui, cum se șoptește pe ici, pe colo, atunci, da, se schimbă treaba.

– Cartea Sângelui ? Da, am auzit și eu de asta.

Dacă ar fi discutat cu altcineva, barmanul s-ar fi mirat de ignoranța lui, dar pictorul, deși venise de câțiva ani în B., era considerat încă un intrus.

– După cum oi fi auzit și tu, în cartea aia sunt scrise toate, continuă barmanul. Cine și-a plătit datoria de sânge și cine nu și-a plătit-o, cui i-a expirat termenul și tot așa. Sunt scriși acolo chiar și ăia care mai au de plătit o jumătate de datorie de sânge. Pe scurt, cu ea n-o mai poți întoarce, frate. Numai s-o găsească.

– Și unde ar putea să fie? Întrebă Marku.

Celălalt ridică din umeri.

– Asta nu știe nimeni. Se zice că au căutat-o peste tot. Chiar și în arhiva secretă a statului au coborât după ea. Doar că nimeni nu știe unde e arhiva aia.

Unii susțin că n-ar fi departe de aici, pe muntele vecin, dar eu, să fiu cinstit, nu cred. Sunt cel puțin trei ținuturi în Al-bania despre care se spune același lucru.

Marku ieși din cafenea ca și când ar fi fost drogat. De la o vreme îi făcea plăcere să se simtă așa. La intersecție, se opri să vadă panourile cu anunțuri mortuare. Le citi încet, ca și când ar fi fost cine știe ce texte de filosofie. La un moment dat clătină speriat din cap. Avusese pentru o clipă impresia că zărise numele lui Zef.

La Casa de cultură era mare agitație. În biroul directorului tocmai instalau un calculator. Peste o săptămână, maximum două, trebuia să sosească o delegație de la Consiliul European. Despre jaful de la bancă nu se știa încă nimic. La secția de muzică se adunaseră câțiva la o cafea.

Aprinse și el o țigară și se tolăni pe scaun. Înainte de a deschide gura să întrebe ceva despre Cartea Sângelui, își imagină, involuntar, cam ce efect ar fi avut cuvintele lui: unul s-ar fi albit la față, altul ar fi holbat ochii de uimire ori ar fi strigat la el să tacă. Și totuși, n-avea nici o reținere să deschidă discuția.

Întreaga săptămână nu făcuse altceva decât să se gândească la as-ta. Într-un rând își spusese că vechea condică a gjakmarrjei îl obse-dează nepermis de mult, după care se liniștise singur gândindu-se că obsesia aceea era firească de vreme ce avea legătură cu iubita lui. Doar că nu era sigur ce voia de fapt: să fie găsită sau să dispară pen-tru totdeauna Cartea aia. Când și când își închipuia că, dacă ar fi fost găsită, aveau să se întâmple o seamă de minuni: vă frământați de-geaba, nu avem nici noi și nici voi datorii de sânge.

Când îi spuse fetei toate acestea, ea dădu neîncrezătoare din cap. Memoria bătrânilor satului e la fel de sigură ca și Cartea. Dacă un-chiul ei va spune că familia trebuia să răzbune moartea cuiva, atunci totul e hotărât. El ar fi sosit până acum, dacă nu l-ar fi pus la pat o criză de gută. Dar și așa, trimisese vorbă: chiar și între patru scându-ri, de venit tot va veni.

Usca-i-s-ar picioarele, îl sudui în sinea sa Marku și râse. Era pen-tru prima oară în viața lui când blestema ca un om bătrân.

Despre soarta Cărții, până la război, oamenii știau cam aceleași lucruri. Pentru perioada de după 1945, însă, fiecare avea informațiile lui. După ce comuniștii incendiaseră Cula din Orosh³, unde Cartea fusese păstrată secole la rând, zvonul că ea arsese împreună cu în-treaga arhivă a prințului lăsase locul unui nou zvon: că s-ar fi aflat ascunsă undeva. Această variantă rămăsese și singura valabilă, mai ales după ce a devenit clar că comuniștii nu se atinseseră de docu-mentele arhivei. Din contră, păstraseră până și vechile acte de proprietate, așa că n-ar fi avut nici un motiv să ardă registrul mortuar, considerat de un jurnalist contemporan drept un adevărat „cadastru al morții“. Și, se știe, pentru comuniști proprietatea era mai pericu-loasă decât moartea.

Așa că toți cei care vorbeau în șoaptă despre Carte au ajuns unul după altul la concluzia că aceasta fusese ascunsă. Marea necunoscu-tă era, însă, cine făcuse asta. Erau unii care credeau că registrul fuse-se dosit de către adversarii regimului comunist, așa cum fuseseră as-cunse relicvele bisericii Shna Ndou,

blazonul original al Dukagjini-lor, o icoană a Sfintei Maria din secolul al XI-lea și altele asemenea, care ar fi trebuit oricum păstrate. Alții credeau că înșiși comuniștii ar fi putut-o face. Oamenii noului regim au fost hotărâți încă de la început să stârpească vechile rânduieli și, pentru asta, trebuia început chiar cu registrele kanun-ului. Unii dintre susținătorii acestei varian-te merseseră și mai departe. Ei credeau că Securitatea ajunsese să se inspire din Carte pentru treburile ei murdare, ceea ce nici nu era greu de acceptat.

Au trecut anii și, împreună cu uitarea care a acoperit kanun-ul, oamenii au uitat și de Cartea Sângelui. Chiar și discuțiile despre ea, din ce în ce mai rare și mai discrete, nu mai aveau nimic din ezitățile primilor ani, erau mai așezate, iar uneori erau prilejuite de eveni-mente oficiale. Așa, de pildă, se spunea că registrul, împreună cu un revolver de argint, fusese dăruit de regim liderului comuniștilor francezi, Thorez, cu ocazia vizitei pe care acesta o făcuse în Albania. Același lucru s-a spus în legătură cu Hrușciiov ori, la câțiva ani după aceea, cu Strauss, pe vremea când se dorea o apropiere de Germa-nia. S-ar fi putut crede că regimul comunist n-ar fi vrut altceva decât să expedieze undeva, „afară“, teribila Carte.

După răsturnarea dictaturii, după cum era și de așteptat, presa a reluat, alături de referirile la kanun, și povestea Cărții. Au fost trecu-te în revistă toate vechile ipoteze, la care s-au adăugat variante noi, unele dintre ele de-a dreptpl nebunești, așa cum e și presa însăși. În Carte este tot, scrisese cineva, soarta noastră, verdictul final. Iar altul îi răspundea: du-te mai bine și vezi unde-i dosarul tău, deșteptule, ca să-ți afli propria soartă. Chiar și stilul zvonurilor era altul în Capi-tală. Se mai spunea că însuși Comitetul Helsinki se interesase de soarta registrului. Iar alții nu pregetau să susțină că în spatele acestei cereri era chiar Tribunalul Internațional de la Haga. Și de ce să-l fi cerut, după capul tău, chiar Tribunalul de la Haga? Ce mă-ntrebi pe mine? Din motive de genocid, pentru că acum cuvântul ăsta e la mo-dă. Genocid ? Cine și împotriva cui? Gata, nu mă mai bate la cap. De unde să știu eu ce-i cu genocidul ăsta! Uf, asta ne mai trebuia acum!

Așa se comenta în Capitală. În B., însă, lucrurile stăteau altfel.

Era o după-amiază mohorâtă, cum se întâmplă de obicei la trece-rea dintr-un anotimp într-altul, cum era acum, la sfârșitul lui august. De departe, vocea cuiva care cânta un cântec trist sporea senzația aceea de cenușiu.

Marku își privi ceasul. Poate că meșterul terminase de instalat ușa cea nouă. Se îmbracă și o porni spre atelier.

Pe stradă nu era nimeni. Cântecul se auzea mai aproape. Acum se puteau înțelege și cuvintele.

Foaie verde solz de pește

Inimioara mea jelește...

O, Doamne, ce cântec idiot își zise. Îi trebui un minut să înțeleagă și celelalte versuri.

Nimeni nu mă ostoiește,

Mândra nu mă mai iubeșteee!

Era greu de găsit un cântec mai potrivit cu după-amiaza aceea de duminică decât acesta. Grăbi pașii pentru a nu-l mai auzi, dar toc-mai în momentul în care lălăiala părea să se fi sfârșit, vocea necu-noscutului reluă ultimul vers cu și mai multă forță:

Mândra nu mă mai iubeșteee!

Așa ne lăsăm înghițiți cu totul de provincialism, își spuse. Cu toa-te acestea, nu reuși minute în șir să-și scoată din cap versurile acelea stupide.

Lăcătușul își făcuse treaba cum se cuvine. Ba chiar, lipise lângă ușă un bilet pe care scria: „Atenție la vopsea !“.

Marku scoase cheia cea nouă, deschise ușa cu ea, apoi se învârti o vreme prin odaie, ca pentru a se asigura că nu era nimic schimbat acolo. Meșterul îi spusese că, având o ușă blindată, ca aceea, oricine, chiar și un artist, s-ar simți în siguranță.

Rămase apoi o vreme cu ochii la nudul neterminat al fetei, după care, văzând reproducerea după El Greco, și-l imagină din nou pe Filip II bolnav, în chiliile de la Escorial. Ca orice rege, se gândise și el probabil la siguranța ușilor mănăstirii.

Acum, spre uimirea lui, Marku nu numai că nu se simțea mai sigur, ci dimpotrivă. I se făcu somn. Era, se pare, singurul efect pe care-l avea asupra lui noua ușă.

Se întinse pe pat, cu spatele la fereastră, pentru a evita lumina. Amurgul cădea cu repeziciune, un amurg oarecum ciudat, care, spre deosebire de alte dăți, era invadat de lumina soarelui. Auzi tulbure, la început, ciocănitul în ușă al mesagerului morții, apoi ceva mai clar... Se precipită să caute semnul nemuririi, fără să-și poată aminti defel unde îl pusese ultima oară. Bătăile de afară deveniră tot mai puternice și doar atunci când el strigă „Nu !“, se făcu liniște.

Se trezi speriat de propriul strigăt. Privirea i se îndreptă singură mai întâi spre fereastră, apoi spre ușă. Ea a fost, probabil, cea care i-a provocat coșmarul de adineauri.

Acum ești în siguranță, îi zisese meșterul. Marku răsese atunci, fără să-i spună că urechea lui a înțeles „nemuritor“ în loc de „siguran-ță“.

Se uită din nou spre fereastră, unde lumina gălbuie a amurgului se topea într-un purpuriu trist de mantie regală.

Se ridică și-și reluă plimbarea de colo-colo prin atelier.

Când ieși din casă, în oraș se lăsase seara. Înainte de a intra în res-taurant pentru cină, trecu prin fața blocului în care locuia Zef. Feres-trele apartamentului lui de la etajul al doilea erau tot întunecate.

Unde ești? strigă în afundul sufletului Marku.

Străduindu-se să nu se gândească la nimic, își urmă drumul. Ce liniște, își spuse, răbind pașii pentru a-și aprinde o țigară. Și totuși, i se păru că aude un vuiet. Se opri, iar zgomotul acela se auzi din nou. Nu era nici vâjâit de vânt, și nici huietul pe care-l fac stâncile când se rostogolesc la vale. Era un vuiet

profund, ca venit din tărâmul de dincolo. Se spune că huietul produs de Big-Bang se mai aude încă prin afundurile Spațiului. Poate că el e, își spuse Marku.

Capitolul al patrulea

Era suficient ca la una dintre cele cinci mese ale cafenelei din centru să se vorbească ceva mai tare ca de obicei, ca să-ți închipui că localul e plin ochi. În după-amiaza aceea erau ocupate două mese, dar gălăgia era atât de mare încât, dacă ar fi intrat cineva în momentul acela în local, ar fi ezitat câteva clipe înainte de a se hotărî unde să se așeze.

O asemenea ezitare, dar din cu totul alte motive, avu și Marku, în-să, când își dădu seama că grupurile de la mese n-aveau chef de el, se îndreptă spre bar, unde Cuf Kêrtolla stătea ca de obicei cu un pa-har în față. Pe Marku îl lăsa rece toată clevețea lor: că ar căuta, chi-purile, cu orice preț singurătatea, că-și dă aere de Capitală, că-i fu-dul, ba chiar și onanist.

– Lua-v-ar dracu”, zise printre dinți Cuf Kêrtolla, făcând semn cu capul spre scandalagii de la mese.

Marku se prefăcu că nu-l aude și ceru o cafea. Însă, oricât de indiferent ar fi fost, n-ar fi putut să nu tragă cu urechea la ceea ce se discuta în jur. La una dintre mese, cineva se întreba dacă noul șef al statului era sau nu șantajat de cel dinaintea lui, ori dacă acesta din urmă se temuse de predecesorul său, de dictatorul care, slavă Dom-nului, nu mai era printre cei vii. La cealaltă masă se vorbea despre un oarecare Iuda, care era așteptat să vină de la Tirana sau chiar ve-nise, incognito. Despre el se spune că ar fi turnat la Securitate o mulțime de scriitori cunoscuți, iar acum călătorea prin orășele ca ăsta, Dumnezeu știe de ce.

– Lua-v-ar dracu, spuse din nou Cuf Kêrtolla, întorcându-se de data aceasta spre Marku. Albanezi căcănari, care nu știu să vorbească decât despre șefi de state și politică internațională, da' izmenele lor rupte-n cur nu și le văd. Tu ce știi, o să se pună taxe?

Mândru, se pare, de întrebarea lui atât de pragmatică, Cuf Kêrtolla făcu o grimasă extrem de expresivă.

– Habar n-am, răspunse pictorul.

– Se zice că albanezii, după ce au probat fel de fel de rupturi și dezbinări, adică, după ce s-au împărțit în comuniști și burghezi, în nordici și sudici, în creștini și musulmani și naiba mai știe în câte și mai câte alea, acum cică se vor aduna în două partide mari: al celor înalți și al celor scunzi. Pe asta ai auzit-o?

– Nu, făcu Marku. Nici pomeneală.

– Așa e, ascultă-mă pe mine. Șeful celor înalți va fi regele, asta se știe. Iar ăia scunzi au unul de-o șchioapă, din sud. Oho, ce-o să mai fie!

Marku nu-l băgă în seamă nici de data asta. Sorbi cafeaua până la fund, plăti și ieși.

Pe stradă se zăreau primele semne ale toamnei. Pomii, după ce-și pierduseră o

parte din frunze, păreau străini și amenințatori. În plus, îi aminteau de niște spânzurători.

Marku scutură din cap, așa cum făcea ori de câte ori voia să scape de gândurile care-l obsedau. Să auzi dis-de-dimineată, la cafea, o discuție despre Iuda e, cu siguranță, ceva ce te poate scoate din min-ți.

Aproape de Casa de cultură auzi pași grăbiți în urma sa. Era șeful sectorului de muzică.

– Te-am căutat la atelier, îi spuse, respirând sacadat. M-a trimis directorul. După-amiază așteptăm o delegație.

– Serios ? Am fost să beau o cafea, zise Marku și râse. Ai auzit de cele două partide, al înalților și al scunzilor?

– Nu, răspunse celălalt. Dar nu m-aș mira.

– Se mai vorbește și despre sosirea în oraș a unui fost turnător al Securității. Cică i se spune Iuda, ceea ce m-a cam mirat. Nu cred să existe așa un nume.

– Pe mine nici asta nu mă miră, zise șeful sectorului de muzică, oprindu-se. De ce m-aș mira, când ieri, socru-meu, pe care-l credeam om cu scaun la cap, a tot încercat să mă convingă că jaful de la bancă ar fi opera opoziției.

Râseră o vreme amândoi. De când dispăruse Zef, lui Marku îi plăcea tot mai mult să stea în compania șefului de la muzică.

– Va să zică, vine și Iuda, zise acesta. Iuda ne mai lipsea aici.

La Casa de cultură veselia era în toi. Cravata bleumarin a directorului fâlfâia melancolic.

– Delegația e din Spania? Întrebă Marku în șoaptă.

– Hm, poate. De fapt, este o delegație a Consiliului European, îi răspunse secretara, așa că poate să aibă și spanioli.

Directorul dădea ultimele indicații. Străinii erau așteptați în jurul orei trei după-amiază. Pe la două și jumătate toată lumea trebuia să fie acolo. În rest, fiecare știa ce are de făcut.

Delegația a venit, într-adevăr; la ora trei. Erau doi germani și un olandez, împreună cu însoțitorul albanez. După ce băură o cafea la Casa de cultură, au cerut să vadă împrejurimile orașului. Voiau să vadă în special o mănăstire de maici, redeschisă după o jumătate de secol de când o închiseseră comuniștii, și câteva cule⁴⁾ de munte.

Directorul luă loc în mașina delegației, iar Marku și șeful sectorului de muzică, în vechiul „Gaz“ ce aparținuse cândva miliției și care, după căderea regimului, fusese transferat Casei de cultură.

Drumul neasfaltat urca prin mărăciniș spre satele de munte. Întâlniră câteva cule de piatră și opriră lângă câteva dintre ele. Însoțitorul albanez, un tânăr înalt, cu o scurtă cadrilată și cu umărul drept mai lăsat față de stângul, dădea explicații în limba germană. Departe, în ceață, se deslușeau cu greu Stâncile Blestemate. Din cauza pro-moroacei, părul blond al celor doi germani părea de-a dreptul alb. Șeful sectorului de muzică, rămas împreună cu Marku în urma grupului, își întorcea privirea când spre dreapta, când spre stânga, ca și cum ar fi

căutat ceva.

Lui Marku i se păru la un moment dat că aude un urlet îndepărtat de lup, dar nimeni nu-l băgă în seamă. E vântul, printre stânci, își zi-se. Încercă să-și închipuie cam din ce parte trebuia să coboare în oraș unchiul acela înspăimântător, despre care îi vorbise fata.

– Marku, fii atent, i se adresă șeful sectorului de muzică. Sunt si-gur că pe aici, pe undeva, este drumul care coboară spre locul în care e ținută arhiva secretă a statului.

– Așa, ă? făcu Marku. Ceva am auzit eu, da' am crezut că sunt ba-liverne.

– Nu-s baliverne, zise celălalt. Poate că acum au mutat-o, dar în 1985, când a murit dictatorul^[5], arhiva se mai afla încă aici.

Adevărul e că locul era cât se poate de potrivit pentru o ascunză-toare. Un prăvăliș la picioarele Stâncilor Blestemate, nici că se putea un ținut mai izolat ca acela.

– Peștera trebuie să se afle pe undeva, pe aici, de asta sunt sigur. Un văr de-al meu, care a lucrat la miliție, mi-a povestit ceva să te crucești, urmă șeful sectorului de muzică, încetinind pașii pentru a rămâne cât mai mult în urmă. Marku îl fixa cu privirea. În aprilie optzeci și cinci, la câteva zile după moartea dictatorului, urmașul lui, ales doar cu o zi în urmă în fruntea statului, a făcut o vizită se-cretă în B.

– Extraordinar, făcu Marku, numai ochi și urechi.

– Asta chiar de atunci o știu. Omul a venit pe șest, cu doar două mașini, ca să nu bată la ochi.

– Ciudat, zise Marku.

– Da' stai să auzi una și mai și, spuse celălalt, încetinind tot mai mult pașii, deși se aflau destul de departe de ceilalți. Micul grup de la Tirana a ajuns aici la ora zece seara și, fără să se oprească deloc în oraș, s-a dus direct la Arhivă. Acolo..., începu și nu se mulțumi doar să coboare tonul, ci se aplecă și la urechea lui Marku, acolo, noul președinte al Albaniei a căutat ceva până pe la trei dimineața.

– Formidabil, făcu Marku. Și ce s-a mai întâmplat?

– Tu ce crezi că a căutat?

Marku ridică din umeri.

• – Tocmai ăsta e misterul, continuă celălalt. Ce a căutat? Întrebarea asta mi-am pus-o de zeci de ori, încă de pe atunci. Nimeni nu știe ce a căutat. După cum nu se știe nici dacă a găsit sau nu ceea ce căuta. Văru-meu, care a făcut parte din micul grup de însoțitori din B., mi-a mai zis că, la ieșirea din ascunzătoare, omul părea extrem de afec-tat.

– Hei, băieți, îl auziră pe director, care îi chema la mașini. Grăbiți-vă, că plecăm.

Părea nițeluș supărat pe ei că se îndepărtaseră și șușoteau, însă cei doi știau că șeful lor era atât de fericit în compania străinilor, încât ei ar fi putut face orice, fără să se teamă că l-ar fi supărat.

- Tocmai vorbeam despre kanun, ziseșeful sectorului de muzică, alăturându-se grupului.

- Așa, ă ? făcu directorul și-n ochii lui albaștri sclipi o luminiță blândă. Numai asta îi interesează pe ei, acolo, zise și arătă cu capul spre cei trei străini.

Marku și șeful sectorului de muzică știa că, ori de câte ori străinii veniți în B. întrebau despre vechile cutume albaneze, directorul se simțea un pic dezamăgit. În schimb, abia aștepta ca discuția să de-vieze spre ultimele noutăți despre Internet, moneda comună sau ori-ce altceva legat de Europa de mâine. Dar, spre uimirea lui, străinii nu numai că vorbeau despre astea cu o lipsă de entuziasm evidentă, dar nici măcar nu-și ascundeau nerăbdarea de a se întoarce la vechiul kanun. Cum vă explicați renașterea lui? Mai există culele de veghe? Credeți că vechiul cod va reintra în vigoare?

Mașinile opriră la mănăstirea de maici. Străinii fotografiară zidul și poarta, reparate de curând. Marku avu impresia că aude din nou urletul acela de lup. Piciorul bolnav al unchiului, subsuorile fetei și bănuiala, extrem de vagă acum, că ea avusese o aventură în Capitală se învârteau ca un carusel stricat în creierul lui.

Spre munte, șoseaua era impracticabilă.

- Trebuie să ne întoarcem până nu se întunecă, spuse directorul.

Privindu-l pe însoțitorul albanez, care se chinuia să intre în mașină, lui Marku îi trecu prin cap că Iuda, despre care se vorbea de multă vreme, ar putea fi chiar acela. Geaca în carouri a celuilalt îi în-tărea bănuiala. Nu știa de ce, dar mereu i se păruse că unul care-și vinde aproapele trebuie să aibă o haină în carouri.

La întoarcere, mașinile se apropiară de stâncăriile de unde pornea poteca spre arhiva subterană. Cu obrazul lipit de geamul mașinii, Marku privea afară, căutând drumeagul acela misterios. De la respirația lui geamul se aburise. Ce să fi căutat șeful statului prin pustie-tățile alea ? Un raport, un dosar secret, poate chiar dosarul lui? Se spunea că dictatorul, pe măsură ce îmbătrânea, ținea tot mai mult să-și santajeze apropiații cu astfel de dosare. Și dacă pe alții îi încondeia mai mult sau mai puțin, pe succesorul său trebuia cu atât mai mult să-l aibă la mână.

Lui Marku i se păru că șeful sectorului de muzică tot la asta se gândea.

- Nu-mi mai iese din cap ceea ce mi-ai spus despre arhivă, îi zise.

- Îmi închipui, răspunse celălalt. Atunci când văru-meu mi-a povestit toate astea, nopți la rând n-am mai avut somn gândindu-mă la ele.

Cum să poți să mai și dormi? se întrebă Marku. Întrebarea era cumplită, chinuitoare: ce căutase șeful statului, a doua zi după ce a fost numit în funcție, în arhiva secretă? Vreo crimă, vreo faptă îngrozitoare care-i păta conștiința?

Luni de zile după vizita inopinată a președintelui, oamenii își pu-seseră aceeași întrebare: are sau n-are crime la activ noul șef al statului? Cei care-i luau apărarea, pentru a-l disculpa oarecum, vorbeau despre dictatorul abia înmormântat, despre ororile și crimele lui. Ce-ilalți îi contraziceau pe primii,

argumentând că nu puteai fi ales în funcția aceea fără să ai ceva grav pe conștiință.

Marku făcea parte din tabăra aceasta. Crima este una dintre po-doabele coroanei liderilor comuniști, spunea și Gentian. Fără ea, dia-dema lor își pierde strălucirea.

Una după alta, mașinile se apropiau de orășel. Amurgul care co-borâse îți dădea senzația că în munți ninge.

Marku se simțea extenuat. Prin cap îi vuia ceva aidoma unui re-fren de mult uitat : acolo, în munți, se află secretul meu.

Era, fără îndoială, un fragment dintr-un basm, unul dintre acelea de care nu-ți amintești unde sau de la cine le-ai auzit: el, noul stă-pân, trăia într-un palat mare, în Capitală, dar sufletul lui, puterea lui secretă era zăvorâtă într-un sipet ascuns undeva, printre munții cu vârful în nori.

Două zile mai târziu, împreună cu șeful sectorului de muzică, în-cerca să descopere locul în care urma să se desfășoare o întrunire. Este un depozit, care a fost folosit o vreme ca sală de proiecție pen-tru filme porno, îi spusese un prieten, la telefon, șefului sectorului de muzică. Acum proprietarul îl închiria pentru diverse adunări, printre care și cele ale sectelor sau ale partidelor politice mai mici.

- Numele străzilor au fost printre cele mai bulversate în ultima vreme, îi explică șeful sectorului de muzică lui Marku. Ori de câte ori Primăria își schimbă culoarea politică, primul lucru pe care-l face este să schimbe denumirea străzilor. Aia de dreapta au scos, de exemplu, tăblița pe care scria „Trei eroi“ și au înlocuit-o cu cea ve-che, „Fecioara neprihănită“, lucru pe care-l fac și ai de stânga, când vin la putere.

Câteva desene erotice de pe pereți îi convinseră că merg în direc-ția cea bună. Zăriră încă de departe poarta de n-er, întredeschisă, a depozitului.

- Nu e nimic periculos? întrebă Marku. Vreau să zic, nu trebuie invitație ca să intrăm înăuntru?

- Nici vorbă, răspunse celălalt.

Încercând să nu atragă atenția asupra lor, se strecurară unul după altul într-o cameră lungă, din care fusese scoasă orice mobilă. La ca-pătul ei, în spatele unei mese acoperite cu învelitoare vișinie, stăteau doi inși: un bătrân îmbrăcat ca țărani de la munte și, alături, un b-ăr-bat cu pălărie și cu obrazul lucios, ca și când ar fi fost turnat în ceară. Omul părea foarte supărat, deși absența ridurilor de pe față făcea ca enervarea lui să nu aibă de ce se prinde și să-i lunece de pe chip. Și totuși, iritarea se afla dispersată în jurul lui, pe mătasea vișinie de pe masă, care sclipea stins la cute și pe la colțuri.

- Știm cu toții, kanun-ul este degradat. Întrebarea este cum să-i îndepărtăm corpurile străine și să-l aducem la starea dinainte. Des-pre asta trebuie să vorbim noi acum, nu să batem câmpii.

- Kalașnikovul rusesc, strigă cineva din mijlocul mulțimii. Ała e marele dușman al kanun-ului.

Un cor de aprobări și de proteste îi însoțiră cuvintele.

- Ridică-te și spune-ne pe ce te bazezi, zise bărbatul cu pălărie.

Omul se ridică.

Acum, când toți se întorseseră să-l vadă pe cel care strigase, Mar-ku putu să le studieze chipurile în voie. Gestul lor i se păru atât de chinuitor, încât nu s-ar fi mirat să le audă trosnind gâturile încorda-te. Se cutremură. Pe fețele lor imobile, ce păreau chiar atunci scoase din formol, doar ochii licăreau ca jăratecul la adierea vântului.

- Kalașnikovul rusesc, ca tot ce vine de acolo, dăunează kanunu-lui, zise vorbitorul. Noi știm din moși strămoși : kanun-ul înseamnă o singură împușcătură, prima. Ai apăsas o dată pe trăgaci și gata, e rândul celuiilalt să tragă. Cartușul al doilea iese din kanun, ca să nu mai spun de al treilea ori de al treizeci și treilea, câte poate trage o armă automată. Și astăzi, toți cei care se întorc la kanun folosesc ka-lașnikovul.

- Ai dreptate, omule ! strigă careva din sală.

Vorbitorul prinse curaj.

- Nici pumnalul, nici toporul, nici focul, nici fierul, nici piatra și nici otrava nu intră în kanun, urmă el. Nu poți să-ți îneci dușmanul, nici să-l sugrumi cu mâinile sau cu funia, iar de atentat cu bombă nici nu poate fi vorba.

- Așa e, pe cuvânt, se auzi din nou din sală.

- Și totuși, toate astea sunt folosite astăzi în numele kanun-ului. Nu trebuie să permitem așa ceva.

Parcă pentru a arăta că sunt de acord cu vorbitorul, cei prezenți începură să lovească în spătarele scaunelor.

- De unde au mai apărut și ăștia ? Cum s-or fi înțeles să se întâlnească aici? îi șopti Marku însoțitorului său.

- Dumnezeu știe, zise celălalt.

Înainte de a ajunge, îi explicase că, din câte știa el, asemenea adu-nări, care semănau cu mitingurile politice de astăzi, se făceau înainte vreme ori de câte ori trebuia schimbat ceva în kanun. Dar întrunirile acelea erau extrem de rare, o dată la o sută sau două de ani.

Marku simți brusc că aerul din piept îi prisosește. Era neliniștea care-l paraliza ori de câte ori se afla într-o situație de excepție, pe care n-o realiza pe deplin. Adunarea aceea avusese încărcătura emoțională a evenimentelor care se produc o dată la câteva generații. Pe-rioadele dintre ele făceau aceste întâmplări să pară înfricoșătoare. La fel de teribil trebuie să fi fost atunci când se stabilise ca armele albe să fie înlocuite cu cele de foc.

I se dădu cuvântul altuia. Omul cerea să se scrie o proclamație, care să fie citită de oameni călare pe la răspântii, ca odinioară.

După o jumătate de secol, cât stătuse înghețat, kanun-ul se trezea la viață. Dar, spre deosebire de trupurile scoase din gheață într-o stare perfectă, el avea stricăciuni ireparabile. Cam asta era ideea ul-timului vorbitor. Iar cei prezenți aveau datoria nu numai să-i oblo-jească rănilor, ci, mai mult, să nu permită

agravarea lor.

La fel ca adineauri, participanții bătură și de această dată în spă-tarele scaunelor.

Brusc, Marku avu impresia că-l văzuse pe Zef. Era ceafa lui, ba chiar i se putea ghici și profilul, deși omul nu se întorsese deloc spre ei. Nu e posibil, își spuse pictorul. Mă înșeală ochii, cu siguranță.

Cleștele din jurul tâmpelor, care îl împiedica să fie lucid ori de câte ori se gândea la Zef, îl făcu să geamă.

Ce-o fi făcut atâta vreme? Oare s-o fi schimbat ?... Și-l imaginează în diverse ipostaze, ca și când ar fi avut în față o mulțime de radiografii ale lui. Patron de firmă, cap mafirot ? Sau, poate, traficant de carne vie ? Lungit alături de o femeie goală, pe așternuturi de mătase, ori chiar înecat, pe fundul mării?

Bubuitul spătarelor de lemn îl aduse la realitate. Prietenul său toc-mai îi șoptea ceva la ureche. Întrunirea parcă n-avea de gând să se mai termine.

Se ridicară și ieșiră din sală la fel de discret ca și la venire. Afară se însera. Marku simți că orice vorbă ar fi fost acum de prisos, după tot ce se spusese acolo.

Se despărțiră la prima intersecție. Înainte de a merge la atelier, Marku se abătu pe strada Franciscanilor. La fereastra lui Zef, la eta-jul al doilea, era tot întuneric.

Își aprinse o țigară și încercă să nu se gândească la nimic.

Ușa atelierului scârțâi sinistru. O să tot facă așa, până ce se va fixa ca lumea, îl avertizase meșterul. Sub ea, zări un plic. Îl luă de jos și recunoscu pe el scrisul nervos al fetei. „Unchiu-meu a sosit azi. Încă nimic nu e clar. I love you.“

O bucată de vreme rămase cu petecul acela de hârtie în mână.

A venit unchiul de la munte, care va să zică. Și Iuda, îi trecu alene prin cap. Lucrurile se precipitau.

În loc de contracapitol.

Febra

Există fel de fel de viruși. Celor mai mulți nu li se știe nici măcar numele. Crezi că ai gripă și analizele spun că e lepră.

Marku avea febră. Când și când simțea că se rostogolește fără ră-gaz pe treptele lumii de dincolo. Cobora din ce în ce mai jos, ca și când s-ar fi aflat într-un ascensor, năvalnic, fără oprire, terifiant. Limpezirea imaginilor subpământene îl amețea: straturi de țigeti fără suflet și remușcări, doliul surd al cărbunilor, cinismul diamantelor ce sclipeau, ici-colo, ca un surâs pierdut.

Contrariul acestui delir, căderea și liniștea de după ea, ca și când ar fi fost acoperit de un val de noroi negru ca moartea, era la fel de extenuant. În jur nu se simțea nici o mișcare, nimic nu se clintea din loc. Pasiunile vieții, dorințele, supărările, toate erau în afara lui. Așe-zate ca într-un ierbar, ori prinse cu bolduri ca insectele, cu câte un număr scris sub ele, alături de denumirea

latinească.

După-amiază, febra i-a mai scăzut nițel. Realiză lucrul acesta atunci când în creierul lui deveni clar cine erau cei care jefuiseră banca. Pe doi dintre ei, Paloka Kuqi și Cuf Kêrtolla, cel care tăia frunză la câini în cafenea, îi știa sigur. Așa se întâmplă mereu: îi ca-uți departe, în vreme ce ei sunt chiar alături, la masă, bându-și ca-feaua împreună cu tine. Era prea obosit ca să se mai întrebe de unde primise ultima informație, dar cel puțin această situație era logică, în comparație cu rostogolirea în gol de adineauri.

După un timp, temperatura i-a crescut din nou. Nu, nu, a gemut neauzit. Aisbergul care a lovit Titanicul avea chef să se destăinuie. Ești obligat să mă asculti, îi striga, doar ești adjunctul șefului de sec-ție. Vreau să scap de obsesia asta. Dar nimeni nu te-a culpabilizat, îi spuse Marku. Cuvintele, pentru că nimeni n-a vrut să-și bată capul cu o bucată de gheață, nu îndrăzni să i le mai spună. Celălalt începu-se în timpul acesta să-i povestească ceea ce el numea viața lui. Se născuse cam pe vremea în care Titanicul nu era altceva decât o grămadă de desene pe planșetele inginerilor. Părinții lui, două aisber-guri din Marea Nordului, se ciocniseră într-o noapte de iarnă și, din izbitura aceea, din împreunarea aceea de patimi, spune-i cum vrei, se născuse el. Trupul lui, firav în primele zile ca al oricărui nou-năs-cut, se fortificase și se împlinise încetul cu încetul. Fusese ger și cres-cuse într-o zi cât alții în zece. Am fost fiul gerului și gerul a fost stă-pânul meu. Voi spuneți: rece ca moartea, în vreme ce pentru noi este invers, căldura e mortală. Aici se află esența controversii noastre. Și drama din noaptea de 14 aprilie, când singur și rece m-am ivit în fa-ța Titanicului, tot aici își are sorgintea. Dar voi nu puteți înțelege toate astea. Voi sunteți supușii căldurii. Și sunteți atât de fanatici, în-cât ați fi în stare să duceți totul la limita supremă, să puneți, cu alte cuvinte, foc planetei. Uite, nițel mai înainte chiar tu te plângeai că tremuri de frig, iar acum fruntea îți ia foc și nu visezi să ai pe ea de-cât o bucată de gheață.

Este cât se poate de adevărat, spuse Marku, neștiind cum ar tre-bui să-i ceară iertare. Acum i se părea lucrul cel mai inevitabil din lume ca marele Titanic, strălucind în lumini, cu motoarele sale, cu coșurile fumegând, cu râsete și pălării de damă, cu muzică și șam-panie, să se izbească de acest ultim străjer al împărăției de gheață.

Se aflaseră împreună acolo unde nu era loc decât pentru unul, la fel ca în cazul celălalt... în cătunul îndepărtat, în care omul și șarpele, aidoma copiilor care nu au decât o singură haină, nu aveau decât un singur trup...

Marku ar fi vrut să strige: altă dată, te rog, dar simți că ar fi fost inutil. Veni, însă, și șarpele, cerând să-i fie ascultată povestea. El îi prezintă întâmplarea așa cum o știa, repetând, cu alte cuvinte, ver-siunea oficială. Înainte de a-l întreba despre varianta cealaltă, cea se-cretă, Marku ar fi vrut să afle mai multe despre clipa metamorfozei, fracțiunea aceea de timp care nu-i aparținea, se pare, lumii acesteia, despre momentul acela, mai exact, în care omul se preschimba în ji-vină și jivina în om. Numai despre asta să nu mă întrebi, îi spuse șarpele. Despre asta

nu pot vorbi... Chiar dacă aş vrea. Ai spus-o și tu: clipa metamorfozei nu aparține lumii noastre, deci orice încercare de a o înțelege este nu numai sortită eșecului, dar și un păcat.

Așa trebuie să fie, își zise Marku. Cât privește varianta cealaltă, cea secretă, în ea, ca în toate poveștile acestea, a avut loc o inversare de roluri: nu șarpele s-a transformat în om, în noaptea nunții, ci invers, mirele-om s-a transformat în șarpe. Asta seamănă cu povestea unei fete albaneze, care, în 1999, a trecut Canalul Otranto împreună cu logodnicul ei și a ajuns în Italia. Noaptea, la Bari, în hotelul unde au tras, logodnicul s-a transformat pe neașteptate în fiară... Cam asta e povestea tuturor prostituatelor albaneze pe care le întâlnești la Roma sau la Paris. În toate cazurile, vine inevitabil momentul în care logodnicul își azvârle masca de om de pe chip și astfel, devenit într-o clipă altul, de nerecunoscut, îi cere iubitei să se prostitueze.

Cum de v-ați înmulțit așa? întrebă Marku, dar șarpele nu mai era acolo. Aceasta se întâmplase, pare-se, pe vremea primei retrageri a zeilor. Nimeni nu ținea minte cum a fost. Nu se știa nici când, nici de ce, și totuși nimeni n-o pune sub semnul întrebării. Acum se șoptea contrariul: zeii se întorc. Și se întorceau, într-adevăr, după lunga absență, numai ei știau cum, cocoțați poate pe mașinile Uniunii Europene sau pe alte mașini, imaginare. Veniți, cum puteți și cu ce puteți, dar nu mă lăsați singur, se trezi Marku strigând.

Apucase cu mâinile marginile păturii și le strângea ca și când i-ar fi fost teamă că se va prăbuși din nou în adânc.

Capitolul al cincilea

Se apropie de fereastră să vadă ce se întâmplă afară. Era, într-adevăr, ceva neobișnuit: orașul fusese acoperit de apă. O apă tulbure, așa cum aduc de obicei revărsările. Sub colțurile balconului se auzea foșgăitul ei domol. Marku se aplecă, o atinse și se miră puțin văzând că nu e deloc rece. Ajunsese cam repede la etajul al doilea, unde era apartamentul lui. O bucată de vreme privi clădirile de vizavi și feli-narele, cărora nu li se vedeau decât pălăriile. Fără să stea prea mult pe gânduri, își scoase cămașa și, așa cum era, în chiloți, trecu peste balustrada balconului, apoi, după ce își înmuie încă o dată vârful piciorului, își dădu drumul în apă.

Pentru o clipă își închipui că totul nu era decât un vis, altfel nu-și putea imagina cum de e atâta liniște. Dar în clipa următoare înțelese că nici nu putea fi vorba de un vis. După cum se părea, oamenii încă mai dormeau și nici nu bănuiau măcar ce se întâmplase în cursul nopții.

Oricum, nu era rău să înoți așa, la nivelul etajului al doilea. Distanțele păreau mai mici, intersecțiile erau mai aproape și el avu impresia că, în câteva minute, ar fi putut ajunge la fereastra fetei. Își imagină uimirea acesteea când l-ar fi văzut apărând așa, nițeluș obosit, la balconul ei, prinzându-se de balustradă

preț de câteva mi-nute, pentru a-și mai trage sufletul, apoi sărind în cameră.

De departe se auzi sirena mașinii poliției sau a salvării. Ah, ce re-pede au aflat, își zise.

Tocmai înota spre intersecția din centru. Cu puțin efort, ar fi pu-tut ajunge pe terasa Primăriei sau chiar ceva mai încolo, la Casa de cultură. Pe ambele părți ale drumului, balcoanele erau pline cu obi-ecte care-i aminteau de vacanța de vară, azvârlite neglijent de colo-colo: șezlonguri, roți de bicicletă, ba chiar și o minge de plajă colo-rată strident.

Brusc, își aminti de atelierul său și-l trecu un fior. Tâmpitule, își zise. Recunosc că ar fi trebuit să se gândească mai de mult la asta. Se întoarse în loc, cu gândul să ajungă cât mai repede acolo. Câteva străduțe dispăruseră sub apă, încât o luă pe scurtătură, pe deasupra acoperișurilor scunde, care se zăreau cu greu din apă.

Dacă până atunci înotase cu ușurință, acum i se părea că e din ce în ce mai greu. Groaza pune stăpânire pe el tot mai tare și spuse din nou în gând „tâmpitule“. Întoarse capul și privi în stânga, apoi în dreapta, să vadă dacă mai înota careva în apropierea lui. Deși, chiar dacă ar mai fi fost cineva, n-ar fi îndrăznit să-i spună necunos-cutului: treci și pe la atelier pe la mine să vezi dacă apa nu mi-a luat tablourile! Spre uimirea lui, însă, era absolut singur acolo, ca la înce-puturile lumii. Chiar așa ar fi și putut povesti mai târziu despre asta: era o zi întunecată, iar sufletul și trupul lui Marku pluteau peste ape.

Dădu și mai energic din mâini, într-o ultimă încercare de a înfrân-ge rezistența apei, și tocmai în clipa aceea reveni la realitate.

Ce vis, își zise, ușurat totuși că se trezise în patul lui. Se apropie de fereastră și dădu la o parte perdeaua. Afară era urât. Sirena mași-nii poliției sau a salvării, cea pe care o auzise probabil în vis, îl înfio-ră cu sunetele ei puternice.

Când ieși în stradă, sentimentul de tristețe care-l însoțise tot tim-pul cât dormise continua să-i stăruie în suflet. La ușa cafenelei din centru, al cărei client era zi de zi, tocmai se discuta despre alerta de adineauri. Nu, nu și nu, se încăpățâna cineva, nu are cum să fie din nou jaf la bancă. Și nici nu mai e mare lucru de furat din amărâta aia de bancă. Atunci, nu mai rămâne decât ceea ce spune Ndreka: tes-tează sirenele mașinilor noi, cele date de Consiliul Europei.

Barmanul, ca și când s-ar fi așteptat ca Marku să-i ceară și lui pă-rerea, zâmbi ironic. Vrem să intrăm în Europa, da' până acum nu avem nimic european decât sirenele astea. E o rușine, pe onoarea mea.

Marku simți în ceafă respirația cuiva care tocmai intrase în cafe-nea.

– Ați auzit, oameni buni? Marian Shkreli...

Din pricina găfâielii, omul nu putea nici să vorbească.

– Hai, zi, ce s-a întâmplat? insistară două-trei voci.

Celălalt reuși cu greu să îngai-me câteva cuvinte.

– L-au împușcat pe Marian Shkreli... chiar când ieșea din casă. As-ta s-a întâmplat.

– Nu se poate, omule!

Marku rămase câteva momente cu gura căscată. L-au împuşcat pe Marian Shkreli. Fraza asta avea în ea ceva străin, ceva inaccesibil, ca-re o împiedica să pătrundă în conştiinţa lui. Ar fi vrut să strige: bine, dar Marian Shkreli este directorul meu, ca şi când în anunţul acela abia făcut, ceva nu ar fi fost în ordine. Adevărul e că, de luni de zile, toată lumea îl striga „domnule director“, evitându-i, cine ştie de ce, numele. Marginalizat, numele lui căpătuse un fel de crustă, care-l fă-cea şi mai greu de pronunţat. Şi iată că brusc, în ziua aceea fatală, numele ieşise din nou la lumină, dornic să-şi ocupe locul cuvenit. Ameninţător, sălbăticit de crimă, se strecura acum din nou în trupul care începea să se răcească.

Cafeneaua se însufleţi brusc. Oamenii vorbeau toţi odată, fără să-i intereseze dacă-i ascultă cineva. Iată ce fusese cu sirena aia. Iar eu am crezut că sunt pompierii.

Marku îşi aprinse o ţigară. Apoi, fără a-şi lua rămas-bun, ieşi pe stradă. Merse liniştit o bucată de vreme, după care o luă la goană.

În faţa blocului în care locuia victima, se adunaseră o mulţime de oameni. Marku zări acolo maşina poliţiei, apoi pe procuror şi pe ad-junctul său, care fotografia locul crimei. Se strecură printre ceilalţi, fără să îndrăznească să ceară cuiva amănunte. Ştia că o să afle totul chiar fără să întrebe, ascultând numai ceea ce comentau cei din jurul său.

Aşa se şi întâmplă, de fapt. Grav rănit, directorul se afla la spital. Avea puţine şanse să supravieţuiască. Criminalul era un tânăr care-l împuşcase tocmai când ieşea din clădire. Cu un singur glonţ... chiar în frunte...

Cu un singur glonţ, repetă Marku, absent.

Zări alţi câţiva oameni care se apropiau în mare grabă de locul crimei. Se puneau aceleaşi întrebări şi se dădeau aceleaşi răspunsuri. L-au ucis pe director. Cum aşa, cine, de ce? Nu se ştie nimic, din ge-lozie, probabil. Alţii jurau că treaba era cu mult mai încurcată. Aha, ştiu ce vrei să spui: crimă politică. E ceva la modă acum, i se face unuia rău sau îi cade ceva în cap şi gata, de vină sunt adversarii po-litici. În cazul lui nu poate fi vorba de aşa ceva. Din câte cunosc eu, directorul nu le avea cu politica. Că tot veni vorba, din ce partid fă-cea parte? Pe cuvânt că nu ştiu. Ştiu numai că ăia de stânga îl cre-deau de dreapta, iar ăia de dreapta îl considerau de stânga. O, săra-cul de el.

Prin mulţimea care se tot îndesea, Marku îl căută din ochi pe şeful sectorului de muzică. Nu ştia ce să facă: s-o pornească spre spital, sau să aştepte acolo, ca toţi ceilalţi. Brusc, se cutremură. Printre şu-şotelile obişnuite avu impresia că desluşeşte ceva ciudat. Erau câte-va fraze sticloase, care se strecurau ca nişte blocuri de gheaţă printre banalităţile conversaţiei generale. Reci, fără nici o legătură cu vorbe-le obişnuite, ele se auzeau din ce în ce mai desluşit. Şi, printre ele, auzi iarăşi numele victimei, însoţit acum de cel al făptaşului, rostite chiar în formularea pretinsă de kanun : Angjelin din neamul Uka l-a ucis pe Marian al Shkrelailor.

Marku simţi un junghi în coşul pieptului. Auzise cât se poate de clar formula tradiţională. Stră-străveche, venită direct din evul me-diu, ea hălăduia acum

liber printre ei. În timpul acesta, ceilalți se chinuiau să priceapă câte ceva: cine e acest Angjelin Uka, ce a avut cu directorul, ce l-a apucat ? Misterioasa formulă, semeață și dispre-țuitoare, își făcea loc însă printre vorbele comune, aducând același mesaj: Angjelin al Ukailor l-a ucis pe Marian din neamul Shkreli.

Marku avu impresia că-l vede pe omul cu pălărie de la ședința aceea îngrozitoare în care se discutase despre kanun. Omul cerceta cu atenție mulțimea, și lui Marku i se păru că din ochii celui alt țâș-neau din când în când niște luminițe reci. Simți din nou un junghi în coșul pieptului.

Cineva îl prinse de cot. Era șeful sectorului de muzică.

– Hai să mergem la spital, îi spuse. Se zvonește că e pe ducă.

În timp ce mergeau cu pași mari, Marku îl întrebă:

– Da' Angjelin Uka cine-i ?

Celălalt nu-i răspunse imediat.

– Habar n-am, zise după un timp. Am auzit că ar fi un tânăr din cartierul de sus. Dar ce importanță are asta? El este doar mâna des-tinului.

Marku îl privi cu o întrebare mută în ochi: nu cumva ești și tu amestecat în toate astea?

Șeful sectorului de muzică negă din toate puterile.

– Kanun-ul se trezește la viață, din câte se pare. Asta ne mai tre-buia acum.

Marku ar fi vrut să spună: săracii de noi, dar se răzgândi într-o clipă și zise altceva:

– Nu știi cumva, băiatul ăsta are vreo soră?

Celălalt ridică din umeri.

– Nu știu, spuse. E pentru prima oară când îi aud numele.

Săracii de noi, își zise Marku.

Directorul muri în spital puțin după prânz. În jurul orei patru, o mulțime de oameni se adună în curtea Casei de cultură, închipuin-du-și că sicriul avea să fie adus acolo. În clădire, telefoanele zbârnâ-iau fără încetare, dar celor de afară nu li se comunica nimic. Ceva mai târziu, veni cineva de la Primărie, care spuse că ultima dorință a defunctului fusese să fie îngropat a doua zi în satul natal: Zgripi i Keq.

Majoritatea celor prezenți rămaseră cu gura căscată. Directorul să fie înmormântat la țară? Uitaseră aproape complet că mortul se tră-gea din Zgripi i Keq, iar cei tineri, care nu dădeau nici doi bani pe legăturile de familie, ar fi fost tentați să creadă că directorul venise în B. direct din Capitală, și nu din cine știe ce cătun pierdut în mun-ți.

Învocând întruna felul cum obișnuia să se îmbrace, comporta-mentul său civilizată, dar mai ales florile pe care i le ducea soției, du-pă moda europeană, cei prezenți începură să se risipească grupuri-grupuri. După câțiva pași, unii dintre ei se opreau cruciți în mijlocul drumului: e adevărat că tipul ăla așa de modern se trage dintr-o vă-găună ca aia? Cei întrebați dădeau din cap, oftând, și ziceau cu tris-tețe: ei, așa e viața! Apoi, pentru că erau învățați dintotdeauna să se îndoiască de orice, își țuguiau buzele la urechea celui de alături și în-trebau:

chiar așa a cerut directorul, să fie îngropat la Zgripi i Keq?

Cei mai mulți dintre ei își urau unii altora seară bună și, ca să fie siguri, mai întrebau o dată dacă autobuzele plecau din fața Primăriei, așa cum se spusese, sau dacă drumul până la Zgripi i Keq dura, într-adevăr, numai o oră.

După ce bău o cafea „la botul calului”, Marku se întoarse în atelier. Avea o presimțire că va găsi sub ușă o scrisoare de la iubita lui. De la venirea unchiului ei, pierduse orice legătură cu ea. Nu fi supărat, dragule, îi spusese fata. După plecarea lui, totul va reintra în normal. Ai răbdare.

Destul de derutat, deschise ușa masivă. Nu-și plecă imediat privirea să vadă ce era pe jos. Totuși, chiar înainte de a se uita, simți că pe podea nu era nimic.

Își aprinse o țigară și începu să se fâțâie prin încăpere. Acest dute-vino ținu atât de mult, încât începură să-l doară genunchii, așa că se așeză pe un scaun.

Fata veni, într-adevăr, cu puțin timp înainte de lăsarea serii. Îi auzi pașii pe alee și o așteptă în spatele ușii. Era albă la față ca hârtia. Fără să-i spună nimic, îi căzu în brațe și începu să plângă. Fratele meu, zise de câteva ori printre sughițuri. Mi-am închipuit eu, îi răs-punse el. Am încercat să plec, dar n-am putut. O, Doamne, s-a în-tâmplat tot ce era mai rău.

Aceste ultime cuvinte le rostiseră împreună, ori - nu-și mai amin-tea după aceea - poate nu le spusese nimeni, dar le gândiseră amân-doi.

El încerca s-o liniștească, mângâindu-i părul. La întrebarea ei ce vor face de acum înainte, ridică neputincios din umeri. Imediat după incident, ai ei se pomeniseră cu poliția acasă, dar frate-său între timp se ascunsese. Totul era acum nespus de contradictoriu: omorul se făptuise la lumina zilei tocmai pentru ca lumea să afle că se acțio-nase conform kanun-ului și că onoarea familiei fusese răzbunată, și totuși ucigașul trebuia să se ascundă, încălcând tradiția.

Ceva-ceva tot o să se facă, șoptea el buimac. O să se găsească o rezolvare. Fără îndoială că o să se rezolve ceva.

Stând împreună pe canapea, privirile lui fixau mai tot timpul fe-reastra. Afară era din ce în ce mai întuneric.

Șirul de automobile înainta cu greu pe drumul de munte. În spa-tele mașinii mortuare venea una dintre mașinile Primăriei, în care se aflau rudele mortului, apoi un jeep cu însemnele NATO, rămas pe-aici încă din timpul ultimei misiuni de supraveghere a frontierei cu Kosovo. Urmau două autobuze, pline ochi, care se strecurau anevoie la curbe.

Cătunul Zgripi i Keq se ivi brusc, ca și când ar fi fost văzut prin teleobiectiv. Prin ceața rară se zăriră mai întâi acoperișurile caselor, ferestrele și turla bisericii, cu clopotnita reparată de curând, atât de aproape toate, de parcă ai fi putut să le atingi cu mâna. Dar, după câteva clipe, datorită serpentinelor șoselei, care urcau spre vârful muntelui, cătunul se îndepărtă din nou, parcă supărat de ceva.

Drumul coborî o vreme, înainte de a urca din nou abrupt, așa în-cât, din pricina urcușurilor și coborâșurilor lui, Zgripi i Keq le apăru mai întâi tuturor sus de tot, aproape de nori, după care, imediat, se mută jos, sub pătura de ceață.

Marku urmărea atent acest joc al planurilor, fără să se concentreze deloc la ceea ce îi spunea șeful sectorului de muzică, care stătea lângă el în autobuz. În fața lui, Zgripi i Keq părea că execută un dans nebunesc.

În mașină, oamenii discutau cu glas tare, fumau și tușeau fără întreruperi.

– Ucigașul a respectat întocmai... nu știu cum să-i spun... cere-monialul morții, îi spunea șeful sectorului de muzică lui Marku. Îți amintești câtă importanță îi dădeau, la adunarea aceea teribilă la care am fost împreună, glonțului unic? Și uite, acum, făptașul a pus în aplicare preceptul: nu a țintit decât o dată. Se spune chiar că i-a și vorbit victimei înainte de a trage, după cum cere obiceiul. Acum, în-trebarea care se pune este dacă el va respecta întocmai kanun-ul, sau se va opri la mijlocul drumului. I-ai văzut pe cei doi polițiști care au urcat în autobuzul celălalt? Sunt sigur că merg la Zgripi i Keq să-l prindă pe ucigaș, dacă o să vină, conform obiceiului, la parastas.

– Asta n-o mai cred, zise Marku.

– Ce nu crezi? Că o să vină la parastas sau că acolo or să-l prindă?

– Nici una, nici alta, răspunse Marku.

Celălalt își țuguie buzele.

– Adevărul e că spectacolul ăsta devine tot mai absurd, zise imediat. Totul este contradictoriu și fără sens.

– Și cum ar putea fi altfel? se miră Marku.

Zgripi i Keq le apăru din nou extrem de aproape.

În spatele lor, cineva îi explica altuia că soția defunctului nu ar fi vrut ca înmormântarea să aibă loc aici, dar muribundul, în ultimele clipe de viață, îi ceruse răspicat lucrul acesta.

– Mi se pare că de data asta chiar am ajuns, zise șeful sectorului de muzică.

Înmormântarea a avut loc la amiază, după vechiul obicei. Printre atâția participanți, cei doi polițiști păreau de-a dreptul dezorientați. Aveau ordin să-l prindă pe ucigaș, deși erau puține șanse ca el să vi-nă la funeralii, după cum cerea tradiția.

Din bocetul arhaic al bărbaților nu se înțelegeau decât câteva vorbe: Întristați am rămas după tine, Marian Shkreli. Apoi urmară femeile, care își însoțiră la rândul lor văitatu-l cu suspine.

Un ziarist mărunțel, cu un chip oarecum cunoscut, se învârtea ca un titirez printre oameni.

– Din câte știu eu, ritualul străvechi îngăduie doar bocetul bărbaților, nu-i așa? îl întrebă pe Marku.

Marku ridică din umeri.

– Sunteți de la ziarul local?

– Da. Și totuși, ca să fiu sincer, nu pricep deloc ce se întâmplă aici. Vechile obiceiuri, pe cale să reînvie, sunt respectate numai în parte.

Marku nu spuse nimic. Asta nu-l împiedică pe ziarist să-și continue perorația. Uneori părea că vorbește singur, alteori avea impresia că-i dicta cuiva un articol pe care trebuia să-l publice urgent. Cu-vintele lui se amestecau din când în când

cu acelea ale bocetului. Stânga, la putere învinuiește opoziția de dreapta... pentru incitarea... și renașterea străvechiului kanun... iar dreapta, care... să-l proclame pe cel ucis un fel de „far al democrației“, îi demască pe comuniști... recunoașterea valorilor naționale... acestei acuzații, stânga îi răspunde cu... iar dreapta se ambiționează să... Întristați am rămas după ti-ne, Marian Shkreli.

- Ce legătură are Spania cu toate astea ? îl întrebă ziaristul pe Marku, întrerupându-și monologul. Este pentru a doua oară când aud asta în bocetul femeilor.

Marku își aminti că și pe el îl surprinseseră cuvintele: În Spania, pe tărâmul morții.

- Nu știu, răspunse.

- S-ar părea că moartea lui are o legătură cu Spania, urmă celălalt. Din câte am auzit, cu ceva timp în urmă el a făcut, într-adevăr, o călătorie în Spania, dar nu pricep ce legătură are asta cu crima.

- Nici eu, zise Marku.

- Se creează impresia că s-a dus acolo pentru a-și respecta un le-gământ sau, mai bine zis, pentru a-l încălca. Nu crezi?

- Nu știu ce să zic, făcu Marku. Este adevărat că a fost acolo cu o delegație culturală.

Vântul rece și enervarea că nu înțelege sensul cuvintelor din bocet făceau ca figura ziaristului să pară mai ascuțită decât era în realitate.

- În Spania, pe tărâmul morții? Au repetat-o, ați auzit? Este exact ca-n balada lui Ago Ymeri, pe care am studiat-o la școală. Din câte îmi amintesc eu, Ago Ymeri era în închisoare, când a primit vestea cea rea sau a avut un coșmar, nu-mi amintesc prea bine.

Marku se duse ceva mai încolo, pentru a scăpa de ziaristul limbut.

Adevărul e că și el se gândea la același lucru. După cum se părea, rubedeniile mortului auziseră despre călătoria lui Marian în Spania, ceea ce li se păruse foarte ciudat. Și, pentru că acum își amintiseră de Spania, care apărea și-n vechea baladă, legaseră călătoria mortului de ceea ce știau din moși strămoși, lucruri care, în logica lor, nu pu-teau fi diferite. Mai apoi, povestindu-le copiilor aceste întâmplări, poate că vor spune cam așa: și a mers el în țara aceea îndepărtată, căreia îi zice Spania, și acolo a avut un vis cumplit în care și-a văzut moartea.

În clipa în care sicriul a fost pus pe buza gropii, mulțimea de oa-meni se mișcă înainte ca dusă de un val.

După cele câteva cuvinte rostite de pater Gjoni, care își mărturisi la urmă speranța că în sufletele chinuite ale albanezilor se va așterne într-o zi pacea Domnului, sicriul a fost coborât în groapă. În vreme ce-l acopereau cu pământ, Tom Kola, cel mai vechi salariat al Casei de cultură, cel care, de obicei, juca rolul măscăriciului, strigă cu o vo-ce răgușită de durere: „OK, Marian !“.

Nimeni nu a înțeles sensul acestui strigăt, care ar fi putut fi interpretat ca o ironie la adresa mortului, dacă ochii lui Tom n-ar fi fost înroșiți de plâns.

Parastasul a urmat imediat după înmormântare, în casa fratelui mai mare al răposatului. Ucigașul nu a apărut nici acolo și cei doi polițiști, care se așezaseră, cu chipuri îndurerate, în colțul mesei, se simțeau inutili. Care va să zică, reînnodând tradiția răzbunării sân-gelui, ucigașul deschisese într-adevăr Cutia Pandorei, deși, uite, nu îndrăznise să meargă mai departe. Așa vorbeau cei de pe la mese.

- Privește într-acolo, îi șopti lui Marku, la ureche, șeful sectorului de muzică, atunci când trecură în camera de oaspeți pentru a-și bea cafeaua.

Marku se conformă și privi în direcția arătată de celălalt, iar ceea ce văzu îl lăsă cu gura căscată. Pe peretele din față, deasupra vetrei, fusese întinsă - conform regulilor din kanun - binecunoscuta cămașă albă, cu înscrisul „Boss“, a mortului. Două pete de sânge, una aproa-pe rotundă, cealaltă îngustă, ca un pârâiaș, erau imprimate pe ea.

- N-aș fi crezut niciodată că lucrurile astea pot merge atât de de-parte, zise în șoaptă șeful sectorului de muzică. Cămașa victimei, ex-pusă la vedere, ca acum patru sute de ani...

Marku deschise gura pentru a spune și el ceva, dar se răzgândi imediat, parcă speriat de faptul că glasul lui le-ar fi putut părea ce-lorlalți ca venit dintr-o altă lume.

Pe la ora patru, participanții la înmormântare își ocupară locurile în autobuze. Unii dintre ei erau complet tulburați de cele văzute, al-ții, în schimb, păreau de-a dreptul deziluzionați. În kanun erau câte-va precepte care reglementau relația familiei mortului cu ucigașul, în primele zile de după omor. Din acest punct de vedere, nimeni din neamul lui Marian nu acționase până în acel moment conform tradiției. Pe de altă parte, ucigașul respectase doar câteva precepte din kanun, pe altele ignorându-le complet. Mai bine fără kanun, decât cu un kanun ciuntit, spunea cineva. Ceilalți îl contraziceau și acceptau kanun-ul așa cum era. Ce puteai pretinde, mai mult decât atât, de la ceva care renaște după ce a stat îngropat o jumătate de secol?

Cam așa se discuta în autobuz. O parte dintre cei prezenți, cei ca-re nu luaseră parte la sporovăiala despre vechile rânduieli, stăteau acum la taifas doi câte doi. Ei își închipuiau că toate comentariile acelea nu aveau să dureze prea mult, la fel ca toate obsesiile pe care albanezii le avuseseră în ultimii ani. Și mai erau convinși că atât una dintre tabere, cea a ucigașului, cât și cealaltă, a victimei, jucau o pie-să de teatru pe care n-o înțelegeau nici măcar ei. Adevărat, familia mortului atârnase deasupra vetrei cămașa acestuia, dar cu siguranță că nu știau de ce. Și, chiar dacă cineva avea să-și amintească, unde mai găsești acum omul care să citească în petele de sânge ultimele dorințe ale victimei, cum cerea kanun-ul?

Marku privea îngândurat peisajul trist de pe marginea drumului. Lapovița care începuse să cearnă pe nepusă masă încerca pe ici, pe colo să albească pământul. Brusc, își aminti de zvonurile care circu-lau de o bună bucată de vreme despre arhiva securității comuniste, adăpostită prin locurile acelea. La

venire, încercase în zadar să gă-sească locul pe unde se putea intra în ascunzătoarea secretă. Acum, din pricina lapoviței, i-ar fi fost de-a dreptul imposibil să-l descope-re.

I se păru că, lângă el, șeful sectorului de muzică medita la același lucru.

– Mi-am amintit adesea de ceea ce mi-ai spus despre șeful statu-lui, care a coborât într-o noapte în arhivă, îi spuse Marku.

Celălalt clătină din cap.

– Toți coboară prin câte o văgăună să caute ceva, zise gânditor.

Toți, își spuse Marku. Bineînțeles. Unii chiar îmbrăcați într-o că-mașă plină de sânge. Alții caută păcatul primordial. La fel ca regele Oedip.

Ori de câte ori se gândea la acest personaj, avea impresia că-l ia somnul. I se părea că chinurile lui Oedip aveau să fie veșnice. Ai fi zis că nimeni nu reușise să se cufunde atât de adânc în mrejele păca-tului ca el. Atât de profund încât să ajungă la sexul propriei sale ma-me. Pentru a se pierde definitiv acolo. Du-te-n aia a mă-tii! Înjurătu-ra, auzită de mii de ori, există probabil în toate limbile balcanice.

Scutură din cap, pentru a scăpa de somnul care-i dădea târcoale. În autobuz se discuta din nou cu voce tare. Dacă opoziția va exploa-ta evenimentul, te asigur eu că nici statul nu va sta cu mâinile încru-cișate. E ceva vreme de când cele două tabere se imită una pe alta, ca maimuțele. Și ambele vor striga ca din gură de șarpe că vechiul cod nu este nimic altceva decât un instrument al crimei. Bietul kanun. Mai bine ai zice bietul Marian.

Sărmanul de el, într-adevăr, își spuse Marku. Dacă ar trăi, i-ar fi rușine de toată această tragicomedie. Deși nu puteai jura cu mâna pe inimă pentru nimeni în asemenea împrejurări. Poate că, în ultimele clipe de viață, Marian aruncase la coș toate obiceiurile lui de om ci-vilizat, cămășile, cravatele moderne, florile pe care i le ducea neves-ti-sii, ok-urile din vârful buzelor etc., etc. și, plin de regrete, accepta-se supus să-și dea viața, ca-n vechime...

Marku respiră apăsător.

Acum, Zgripi i Keq rămăsese departe, dar lui nu-i fu greu să-și amintească dansul înșelător de la venire, când sus, când jos, printre vălătucii de ceață. Era convins că legănatul acela nu l-ar fi putut ni-meni descifra.

Contracapitolul al cincilea

Marku se trezi deodată cu un tremur în tot trupul. Era ceva ca o mâncărime asemănătoare celor provocate de alergii și pe care som-nul, în loc să i-o aline, mai mult i-o ațâță. Așa se întâmpla și acum. Imediat după ce deschise ochii și-și privi ceasul, mâncărimea i se transformă într-un tremur ușor.

Nu era încă miezul nopții, dar Marku, în loc să se întrebe cum de se trezise atât de brusc la numai o oră de când se culcase, își spuse că toate astea sunt cât se poate de firești. Ba chiar e bine că m-am sculat, îi trecu prin cap. Avea atât de

multe de făcut, încât n-ar fi fost deloc răusă folosească orele de liniște din timpul nopții, așa cum fac de regulă funcționarii incompetenți sau aceia care vor să li se ducă buhul că muncesc pe rupte.

Fără s-o mai întindă prea mult, sări din pat, se îmbracă la iuțeală și ieși. Pe stradă era frig. Era convins că la birou trebuie să aibă un dosar nerezolvat, deși nu-și amintea precis care anume.

Drumul până la Casa de cultură i se păru mai scurt ca de obicei. Lucru care nu-l miră defel. După cum nu-l miră nici înlocuirea fir-meii de la poartă. În locul cuvintelor „Casa de cultură“ i se păru că vede „Secția de poliție“.

Paznicul de noapte îl salută somnoros. Urcă treptele din trei în trei, deschise ușa încăperii și se așeză la birou. Dosarul era acolo. Un dosar gros, cenușiu. Își amintea cu exactitate chiar și unele documente din el. Le citise, dar mai ales meditase asupra lor de atâtea ori, încât știa pagini întregi pe dinafară.

Cei trei bandiți bănuți că ar fi prădat Banca, prinși în urmă cu două zile, se încăpățâneau să-și nege faptele. Erau de acord că nu sunt niște îngeri, dar susțineau sus și tare că n-au nici o legătură cu lovitura de la bancă. Ba chiar erau extrem de jigniți că li se pune în cărcă o faptă atât de banală. Să-i fi acuzat, cel puțin, pentru furt de tablouri.

Atunci, mărturisiți celelalte fapte, tentativa de viol asupra mătușii sau furtul tablourilor, de pildă.

Oho, alea sunt mărunțișuri în comparație cu jaful din țara asta. Prindeți-i pe hoții din sferele înalte ale guvernului și parlamentului, care au relații cu mafia rusească și cu traficanții internaționali. Aia trebuie legați de urgență, nu noi. Ce am făcut noi mai poate să aștep-te.

Nici o crimă nu poate să aștepte, își spuse el. Îl chestionase pe unul dintre agenții care făcuseră de gardă, în noaptea fatală, acasă la primul ministru ucis (sau sinucis ?) în urmă cu 20 de ani, fără să poată scoate nimic de la el. Nu știu ce s-a întâmplat la etajul întâi al casei. Eu răspundeam doar de cele trei intrări de la parter. Pe acolo nici nu a intrat, nici nu a ieșit nimeni în noaptea aia. Dar cine păzea intrarea de sub casă ? Intrarea... a, vă referiți la tunelul secret, care ducea la locuința Celuilalt, a Șefului Mare? Chiar nu știți, sau vă pfaceți ? Tunelul ăla nu era păzit de nimeni, pentru că nimeni nu avea curajul să păzească un pasaj care ajungea sub casa Lui. Cheia de la poarta de fier de acolo n-o avea decât o singură persoană: El. Doar El putea s-o deschidă și s-o închidă oricând voia... Aha, e ca în povestea aia cu camera morții, a cărei ușă nu se putea deschide de-cât dintr-o parte, iar cine intra acolo, își lua adio de la viață... Exact.

Nici în seara asta n-am cum să aflu mai mult, își spuse Marku, os-tenit. Nici în dosarul ăsta și nici în celălalt, cel al reginei cu urme de ștreang pe gât. De la ea avea două declarații, care se contraziceau una pe alta, date între cele două tentative de sinucidere. În prima, susținea că soțul ei, Oedip rege, n-ar fi fost fiul ei. În cea de-a doua accepta că se căsătorise cu Oedip, știind de la început că acesta este ucigașul propriului tată și, în același timp, fiul ei. Promisese că va clarifica totul la următoarea întâlnire cu anchetatorul, după care re-ușise să se

spânzure.

Dosare nefinalizate, îi trecu prin cap. Cazuri care, în loc să se clarifice, rămân la fel de confuze. Ancheta lui Tantal durase 102.000 de ani și până la urmă tot fusese „înmormântată“. Acum, din fericire, anchetele merg mai repede, deși dosarele sunt mai complexe. Iată, de pildă, cazul șarpelui ucis pe stradă. „Verzii“ din oraș renunțaseră cu greu la protestele lor zilnice. O exprimare pripită a șefului poliției-ei: „Noi nu avem timp să ne ocupăm de oameni, darămite de șerpilor morți“ puse și mai mult paie pe foc. După apariția câtorva articole în presă, localnicii se pomeniseră cu anchetatori de la Tirana, însoțiți de un avocat de la „Center for protection of rares animals“, cu sediul la München. După toate reglementările europene, șarpele de casă intră pe lista animalelor rare. Se cerea, așadar, sancționarea făptașului. Invinuții se apărau cu îndârjire. Ei nu uciseseră, nici măcar nu înjuraseră șarpele. Lighioana a murit singură, sau, mai exact, a înghețat de frig. Leșul ei e la morgă, de ce nu i se face autopsia? E iarnă, mai spuneau oamenii, șerpilor îngheață dacă nu au un culcuș unde să reziste până la primăvară. Și, în fond, situația lor e la fel de grea ca a tuturor cetățenilor din oraș, unde lipsește curentul electric, iar lemnele de foc se procură cu mare greutate. Abia dacă reușim să încălzim odaia în care dorm copiii, cine să mai aibă grijă și de șerpi?

Să fi făcut măcar o gaură în pământ și să-l fi băgat acolo până la primăvară.

La naiba, asta nu ne-a trecut prin cap. Pe urmă, de unde să știe el, săracu', că trebuie să intre în pământ, ca toți șerpilor? Doar e șarpe de casă, animal rar, cum i-ați spus și dumneavoastră.

Și zvonurile despre... despre... legate de... fata dumneavoastră... firește, sunt niște scorneli răutăcioase... Totuși, zvonurile, chiar și așa, fără temei, ar putea fi un motiv pentru a ucide șarpele... Nu?

Ori de câte ori ajungea în acest punct al anchetei, Marku își amin-tea șerpilor înghețați, tăiați de la jumătate de cazmalele săpătorilor care căutau intrarea în arhivă.

Vru să arunce apoi o privire pe câteva dosare cu cazuri mai banale: un caz de vătămare corporală în cartierul de sus într-un conflict pentru proprietate, tâlhărie chiar în clădirea Primăriei, descoperirea unei rețele de prostituate bănuite a se întinde până la Vlora, dar gândul îi zbură, cine știe de ce, la arhiva secretă. Urmărise, săptămâni întregi, interogatoriul unuia dintre cei care participaseră la deschiderea arhivei. Ceilalți nu mai erau de mult în B. Cel anchetat, în loc să facă lumină, le bulibășise pe toate și mai tare.

Și totuși, erai acolo când șeful statului, abia numit, a ajuns noaptea târziu la arhivă, nu ?

Da, eram acolo.

Cred că ai fost mirat: de unde până unde vizita asta acum, la miezul nopții, neanunțată și fără fastul obișnuit?

Firește. Era ceva inedit.

Cu atât mai mult cu cât ziua aceea de aprilie fusese extrem de obositoare

pentru el. Ședința Biroului Politic, care numise noua conducere a țării, abia se terminase. Pe birou îl așteptau o mulțime de dosare „grele“. Întreaga țară fusese zguduită de moartea dictatorului. Europa aștepta să vadă încotro o va apuca Albania. În armată, în poliția secretă, printre disidenți circulau tot felul de ipoteze și de zvonuri. O mulțime de guverne se făceau și se desfăceau peste noapte. Plus alte și alte probleme, care necesitau rezolvare grabnică. Și uite că omul acela le lasă pe toate, se urcă în mașină și, fără a spu-ne nimănui, însoțit numai de două gărzi de corp, o pornește pe dru-mul de munte pentru a ajunge, după șapte ore, la peștera secretă. Ciudat, nu?

Așa e, domnule anchetator.

Nu în fiecare zi coboară șeful statului într-o arhivă secretă. Și asta, cu atât mai mult când este numit abia de câteva ore, nu?

Bineînțeles, domnule anchetator.

Ar fi fost firesc să fii curios. Și încă ceva. Ce căuta omul acesta cu atâta insistență? Cu atâta nerăbdare, aș zice chiar. Cred că ți-ai pus aceste întrebări, nu?

Cum să vă spun? Am fost curios, desigur, dar atât de departe, să caut răspunsuri la toate întrebările astea, n-am mers. Treburi de stat, mi-am zis. Și cu asta, basta.

Și totuși, dacă ați fost atât de curios, cum singur spuneți, ați ciulit puțin urechile, nu-i așa? Cu voie, fără voie, tot ați urmărit mișcările oaspetelui, nu?

Desigur.

Puteți să ni le relatați cu exactitate?

Firește, ceea ce am văzut.

Ceea ce ați văzut? Adică, sunt unele lucruri pe care nu le-ați vă-zut?

Normal. Ce a făcut în Secțiunea Liliacului, nici eu, nici altcineva n-a văzut.

Secțiunea Liliacului e zona cea mai secretă a arhivei, dacă nu gre-șesc, nu?

Da. I-am spus așa din noaptea în care acolo a intrat un liliac. Pen-tru că, oficial, nu avea un nume.

Continuați. Deci, cum a intrat în arhivă, a cerut să intre în Secțiu-nea Liliacului.

Exact.

Fără să stea nici un moment în biroul directorului. Și fără să vă în-trebe, cum obișnuia, „ce mai faceți, măi, tovarăși?“

Corect.

Continuați. Încercați să relatați exact toate mișcările lui.

O să încerc. A scos din pardesiu o bucată de hârtie, s-a uitat pe ea, apoi ne-a cerut să-l conducem la secțiunea aia. Am urmărit cu privi-rea micul grup care s-a oprit în fața ușii de fier. Directorul a scos cele două chei și le-a băgat în broască. Pe cea de-a treia cheie, musafirul o avea la el. Aia era păstrată întotdeauna la Tirana, la centru. A scos, deci, cheia din buzunar și a deschis ușa.

Și ?

Și nimeni nu mai știe ce s-a întâmplat acolo. A împins ușa, a intrat și a închis-

o în urma lui. Ceilalți, inclusiv gărzile lui, au rămas afară. După o vreme, a deschis puțin ușa și l-a strigat pe director. Directorul a intrat, dar nu a stat mai mult de un minut, două. Apoi a ieșit și a rămas împreună cu ceilalți afară, dinaintea ușii.

Și pe urmă?

Pe urmă, nimic. A stat în secțiune aproape trei ore. Când a ieșit, era încruntat. A plecat fără o vorbă, cu gărzile după el. Trebuie să fi fost cam trei noaptea.

Deci, a ieșit încruntat. După ce a căutat trei ore. Imediat, a plecat spre Tirana. Asta nu v-a pus pe gânduri? N-ați avut insomnii? Nu v-a făcut să urlați în sinea voastră: aici e un mare mister! Un mister al naibii de ciudat!

Desigur. În fond, suntem și noi oameni. Impresionați am fost și noi, dar nu în așa măsură, cum spuneți dumneavoastră, încât să urlăm „mister!”

Așa, ă? Nu suportați cuvântul „mister”?

N-am spus asta.

Ce era în dosarul acela secret? Răspundeți!

Nu știu. Nu l-am văzut în viața mea.

Și cine l-a văzut? Răspundeți!

Nimeni.

Cum nimeni? Cineva s-a ocupat de ele. Le-a adus acolo. Le-a pus în ordine, le-a aranjat paginile. Răspundeți!

Da, a fost cineva.

Înainte ați spus că nimeni.

A fost cineva, îl cheamă Shpend Simahori, dar nu mai trăiește. S-a înecat anul trecut, încercând să treacă înot Canalul Otranto.

Aha, s-a înecat! Cum apare unul, cum dispare în... Canalul Otranto. Acum fiți atent, e ultima întrebare. Priviți-mă în ochi și răspunde-ți.

Da, domnule.

Ați auzit de niște fotografii ciudate, înfiorătoare de fapt, care ar fi fost depozitate în Secțiunea Liliacului?

Nu, domnule.

Uitați-vă în ochii mei! Ați auzit de unii membri ai Biroului Politic, fotografiați în timp ce trăgeau ultimul cartuș în trupul căzut al colegului lor, fost și el membru al Biroului Politic? Răspundeți!

Nu, domnule.

L-ați văzut pe fostul șef al statului, cu pistolul în mână, trăgând într-un coleg din conducerea partidului?

O, nu.

L-ați văzut căutând în arhivă chiar această fotografie, în noaptea aceea de aprilie? Răspundeți, e ultima dumneavoastră șansă!

Of, să mă fi înecat mai bine și eu în Canalul Otranto!

Marku Gurabardhi își prinse tâmplele în palme. Nici o anchetă nu-l obosise așa de tare. Își privi ceasul. Era trei dimineață. Mai avea încă vreme.

Toate acestea păreau că nu se mai termină vreodată. Dosare, do-sare și iar

dosare. Rămase o vreme așa, cu capul în mâini. Apoi, ca înotătorii care iau o gură de aer înainte de a se zvârli în apă, oftă și se aplecă din nou asupra dosarelor.

Falsificatorii Cărții Sângelui. Singura probă până în acest moment, o înțelegere făcută cu un grup de germani (bănuți că ar fi falsificat și jurnalul lui Hitler), respinsă de răufăcători. Acordul privea, chipurile, construirea unui apeduct. Pentru un ochi neatenț, la prima vedere, așa ar fi și părut.

Dar ce înseamnă punctul șapte al acordului, unde e scris „partea albaneză ia asupra sa textul, partea germană, aspectele tehnice“? Despre ce text e vorba?

Este textul plăcilor funerare ce vor fi puse la căpătâiul celor care au murit apărându-și firicelul de apă. Știți că la țară au fost nume-roase asemenea cazuri.

Stați puțin, voi sunteți constructori sau gropari comunali?

Un apeduct, domnule adjunct, trezește destule amintiri neplăcute.

Dar anexa numărul doi a convenției? „Model de text. Pagina 714. Familia Ballidemi are de răscumpărat sânge de la Kryezezi. Franga are de plătit sânge Hotilor. Preljocaii datorează Shkrelilor o rană. Gjon Pal Marku din neamul Marku s-a ispășit. Alde Berisha este chit pe chit cu neamul Nano. Krasniqii au de răscumpărat sânge de la Gurazini“ etc., etc., asta cum o explicați? Doar n-o să-mi spuneți că-s texte funerare?

Ba da, domnule adjunct.

Gata cu prostiile. Răspundeți mai bine de ce ați vrut să copiați Cartea Sângelui? Cine v-a dat comanda? În ce scop? Hai, vorbiți!

Nimeni nu vorbește, își zise Marku. Nici cei 26 de pictori care l-au băgat în pușcărie pe Gentian, nici parlamentarii implicați în afaceri cu mafia și nici tebanii care jurau că au stat la sfat cu sfinxul, la porțile cetății. L-ați văzut cu ochii voștri sau vi l-ați imaginat, de groa-ză? Ce s-a petrecut în mintea voastră atunci când v-ați imaginat te-roarea politică, teroarea aceea care pregătea instaurarea dictaturii, sub forma unui sfinx? Sau ați făcut parte chiar voi din facțiunea care dorea un regim de mână forte la Teba? Și ați răscolit astfel temerile, nesiguranța oamenilor, până ce, în final, ați creat sfinxul?

Dosare grele, își spuse. Aproape imposibil de rezolvat. Ar fi fost poate mai ușor să-i dea de capăt cazului cu aisbergul care scufunda-se Titanicul, decât acestora pe care le avea în față.

Cel puțin tu nu mă soliciți, i se adresă fetei în gând, căutându-i declarația.

Nu înțeleg ce ți-a venit să mă întreb despre un lucru care nu te-a deranjat niciodată: cine m-a dezvirginat. Chiar, cine? Profesorul de gimnastică, primul bărbat în fața căruia apăream dezbrăcate în anul al doilea de liceu? Sau verii mei, într-o după-amiază de vară, când stăteam întinși unul lângă altul și ne prefăceam că dormim? De ce vrei să știi? Precise e una din astea. Sau poate amândouă.

Ce răspuns e asta, fără cap și coadă?

E mai bine așa, Marku. Crede-mă, scumpul meu, e mai bine așa.

Profesorul de sport sau verișorii, într-o zi de caniculă... Doar in-cestul e la modă acum.

Un frison pe șira spinării, cum fusese acela care-l trezise din somn, îl făcu să-și întoarcă privirea spre fereastră. Nările îi fremătau ca și când ar fi adulmecat ceva. N-am timp, strigă fără glas.

Închise dosarul, își puse pardesiul și coborî treptele în goană, așa cum le și urcase, câte trei deodată.

Sub lumina palidă a dimineții, orașul îi păru străin. Deși mergea normal, respira din greu, ca și când ar fi alergat. Ajunse acasă mai repede decât și-ar fi închipuit. Zbură pe deasupra treptelor, împinse ușa și, așa îmbrăcat cum era, căzu pe pat ca trăsnet de fulger. Într-o fracțiune de secundă își spuse că așa cad doar epilepticii, și acesta fu ultimul lui gând înainte de a se afunda în somn.

Capitolul al șaselea

Toată după-amiaza de duminică Marku și-a petrecut-o în fața șe-valetului. Parcă înnebunise. Nu-și amintea să mai fi lucrat vreodată atât de mult la compunerea unei culori. Obosit, văzu că avea mâini-le, mânecile cămășii, ba chiar și șorțul pătate de vopsea. Era un alb neobișnuit, pe care încerca să-l facă mai rece și mai transparent decât de obicei. Fără albul acela n-ar fi reușit să redea pe pânză partea subacvatică a aisbergului. Pe un colț al picturii scrisese: „Cronica ză-dărniceii“ și, ceva mai jos: „Opt fațete ale aisbergului care a scufundat Titanicul“.

Își privi din nou petele de vopsea de pe haine. Erau atât de imper-sonale, încât pentru o clipă avu impresia că era acoperit cu cristale de gheață, ba chiar i se păru că-l ia cu frig. Era un semn bun și totuși el nu era mulțumit. Să redea partea nevăzută a aisbergului, aceea ca-re, deși aparent transparentă și imaterială ca un vis, era, totuși, por-țiunea lui cea mai masivă și mai amenințătoare, era o încercare într-adevăr teribilă.

Nu știa nici el în ce zi și la ce oră îi venise ideea să picteze diverse-le ipostaze prin care trecuse aisbergul fără nume, cel care provocase atâtea și atâtea suferințe. Lucrul acesta se întâmplase, probabil, în perioada în care mintea lui sucea și răsucea împrejurările în care murise Marian Shkreli. Primul imbold care i-a străfulgerat creierul a luminat pe rând, ca o imagine răsfrântă în mai multe oglinzi, miste-rul care acoperea totul, ignoranța, sensul ascuns, lipsa de logică și prima scânteie, detonatorul, cea de la care pornise totul, așa cum o avalanșă se naște dintr-un fulg de zăpadă, dintr-unul singur.

Nu i-a fost prea greu să ajungă apoi de la avalanșă la aisberg, pentru că între ele sunt o mulțime de elemente comune. Vin amân-două de departe, una de pe munte, celălalt din imensitatea nordului, sunt anonime și reci amândouă, dar mai ales teribil de primejdioase (avalanșa poate acoperi un sat, la fel de ușor precum aisbergul poate scufunda un vapor). În fine, și una și cealaltă se topesc și dispar fără urmă, după ce și-au pus amprenta fatală pe omenire.

Abandonase primele schițe: pasul singuratic al unchiului pe dru-mul de munte, trupul dezbrăcat al fetei chiar în clipele dramei, figu-ra încercănată a fratelui, cel care avea să săvârșească omorul. Trecu-se asupra aisbergului ucigaș tot ce era omenesc în povestea aceasta. Și-l imaginase ca pe un fel de șef al celorlalte aisberguri, urmat de cele mai mici și poate de aisbergurile-femelă, mamele clanului. Apoi, orbecăiala lui spre Atlantic, mișcările la întâmplare care aveau să-l scoată în calea transatlanticului plin de lumini și de muzică, cu care se va ciocni orbește. După nenorocire, toți au uitat de el. Deși mai era încă acolo când au sosit primele ajutoare, nimănui nu-i tre-cuse prin cap să facă ceva: să-i încrusteze un semn, așa cum erau în-semnați ucigașii în evul mediu, pentru a fi recunoscut mai târziu, să-i înfigă un steag, o pânză neagră sau chiar o cruce.

Și aisbergul se îndepărtase la fel cum apăruse: anonim, o umbră și nimic mai mult. Se întorsese poate în nordul lui, cu zgârietura aceea pe coaste, ca o rană căpătată în război la prima lui ieșire în lume. Po-vestea lui de mai târziu, printre ai lui, trebuie să fi fost la fel de lipsi-tă de sens ca toată existența lui de până atunci. Trupul i s-a împuti-nat de bătrânețe și s-a topit încetul cu încetul în apatia generală, în vreme ce aisbergurile tinere își începeau călătoria în necunoscut, acolo unde el semănase atâta moarte.

Lui Marku i se păru că aude bătăi în ușă. Fusese atât de absorbit de muncă, încât nu auzise pașii fetei pe scară.

O îmbrățișă cu afecțiune și ea făcu la fel. Nu se văzuseră de trei săptămâni. Îi spuse apoi cuvinte de alean, îi șopti chiar și ceea ce ju-rase că nu-i va spune niciodată: că-i fusese teamă că, după tot ce se întâmplase, nu va mai veni la el. După asta, când ea îl întrebă la ce lucrează, încercă să-i explice câte ceva. Adică, fratele meu este ca aisbergul ăla, zise ea puțin iritată. Nu fratele, unchiul, și nici măcar acela, în realitate este vorba despre kanun sau, mai exact, despre esența lui irațională... Cu cât încerca să găsească mai multe argu-mente, cu atât mai greu îi era să-și găsească vorbele.

- Nu pot să-ți explic, zise în cele din urmă, râzând. Trebuie, după cum se vede, o logică de gheață... Am senzația că aici e frig. Stai, să aprind focul.

Când lemnele începură să trosnească în sobă, el deschise ușița și dădu patul mai aproape de ea.

Își închipuise că povestea aceea cu ghețuri avea s-o indispună, dar se întâmplase exact contrariul. Era roșie în obraji și abia dacă re-ușea să-și ascundă nerăbdarea. El îi mângâie sânii, apoi îi privi sub-suorile recent epilate. În timp ce căuta un prezervativ, fata îl trase spre ea.

- Am luat o pastilă, îi șopti la ureche, ca și când i-ar fi destăinuit un mare secret.

Vino, iubitele.

Ca de fiecare dată, după ce terminară, începură să discute despre ceea ce ar fi trebuit să vorbească înainte, lucruri pe care, nerăbdători să facă dragoste, le amânaseră. Fratele ei se ascundea în continuare. În familie se instaurase o liniște apăsătoare, greu de imaginat. Pasti-lele anticoncepționale i le trimisese o

verișoară de la Tirana. Era absolut adevărat că toată povestea asta, în loc s-o anestezieze, îi crescuse apetitul sexual. Cred că ai băgat de seamă și tu, îi spuse, sărutându-l pe gât. El fu de acord, totuși o rugă să mai spună o dată. A fost realmente ceva sublim, zise fata. Apoi, îi luă tigara din mână, trase două fumuri și se duse la baie.

Fata plecă înainte de lăsarea serii. De la fereastră, el o urmări cum se îndepărtează pe stradă. Se întrebă încă o dată dacă mersul femeii se schimbă cu ceva după o partidă de sex. Fără tine, n-aș fi putut să-mi găsesc drumul, își spuse îndată după aceea. Încercă să-și imagineze locul acela în timpul mersului. De multe ori, mai ales în perioada în care fusese îndrăgostit de ea, îi desenase sexul, fără a fi vreodată mulțumit. Lipsea mereu ceva, ceva ce nu putea fi reprodus pe pânză. Știa că nu descoperă el America zicându-și că eșecul i se trăgea de la faptul că și aici, chiar mai mult decât în cazul muntelui de gheață, partea cea mai importantă e cea nevăzută. Era clar că în ea este tot schepsisul. Un poet vagabond, ale cărui poeme circulau din om în om, comparase sexul nesătul al femeii cu un lup înfometat, urlând în mijlocul câmpului, în vreme ce zăpada cerne liniștit.

Pe stradă era frig. Marku intră cu pași mari în cafeneaua din centru. Observase că, de când șeful poliției își bea aici cafeaua, în local se crease o atmosferă deosebită. De data aceasta, era însoțit de noul procuror, așa încât șușotelile că poate fuseseră prinși hoții de la bancă, la care se adăuga speranța rezolvării cazului Marian Shkreli, în-suflețeau atmosfera din cafenea. Cum se întâmplă adesea în astfel de cazuri, în vreme ce se gândeau la prinderea lor, oamenii vorbeau despre altceva.

Marku comandă o cafea, străduindu-se cu greu să nu zâmbească. Așa i se întâmpla de fiecare dată când, intrând în cafenea, avea impresia că surprinde pe chipurile oamenilor un respect mai mare față de persoana lui decât ar fi meritat. Îl încerca chiar și un pic de regret atunci când, la apariția lui, se risipea atmosfera aceea tihnită din local. Avea impresia că pe chipurile clienților, care până atunci bârfiseră în voie și făcuseră tot felul de poante nesărate despre parlamentari sau despre fundurile nevestelor, se așternea un soi de stânjenială puerilă. Dumnezeuule, se mira el de fiecare dată. Își închipuiau că are cine știe ce idei mărețe în cap, în vreme ce el, în timpul ăsta, nu se gândea la nimic sau rumega cine știe ce banalități. Și, dacă intrând acolo, mintea i se mai limpezea, asta se întâmpla tocmai datorită lor.

Își sorbi cafeaua încet și, chiar dacă inițial n-a avut nici o intenție, gândul îi zbură din nou la sexul fetei. Intrarea în arhiva secretă, dacă era într-adevăr așa cum și-o închipuise, cu tufișurile mărunte care o acopereau, semăna oarecum cu el. Tot ceea ce se petrecea acolo, înăuntru, era grozav de misterios, iar rătăcirea lui Oedip rege, care acolo, în beznă, a pierdut drumul de întoarcere, nu a fost întâmplătoare.

Problema cea mai urgentă este ca oamenii să înceapă să-și trateze dantura, spunea cineva de la masa vecină. Râdeți voi, râdeți, dar pe mine mă frământă de

mult lucrul acesta.

Marku zâmbi și el... La urma urmei, urmă celălalt, dacă ai să în-cerci să redai în cinci-șase cuvinte esența regimului comunist, n-ai putea s-o rezumi mai bine decât prin imaginea a zeci de milioane de oameni cu dinții stricați.

Ehei, ce să tratezi mai întâi, zise un altul de lângă el. Unul vrea mai multă siguranță pe străzi, altul critică condițiile puse de Banca Mondială, un altul cere să se repare șoselele, iar tu vii cu chestia as-ta, a dinților. Ha, ha, ha, mi-ai zis-o! Crezi că toate celelalte sunt mai importante decât dinții? Chiar că mă faci să râd. Da' știi tu, ignoran-tule, că Germania occidentală și cea democrată, care abia s-au unit, au fost la un pas să se separe din nou din cauza dinților ? Știi sau nu? Aveți dinții stricați, cu voi nu se poate conviețui, uite, așa le-au zis occidentalii.

De unde le-ai mai auzit și pe astea, vericule? Treaba mea! Am au-zit la radio și am citit în ziar.

O bucată de vreme cei de la masa vecină au discutat despre altce-va, iar Marku nu i-a mai urmărit. Involuntar, privirea i se îndrepta din când în când spre colțul în care ședea șeful poliției și procuror-ul. O secundă i se păru că cei doi priveau chiar spre el. Presenti-mentul că va veni și ziua în care va fi anchetat de ei era atât de pu-ternic, încât îi veni să se ridice, să meargă la masa lor și să le spună: dacă asta vreți, hai, n-o mai lungiți atâta. Ba chiar ar fi putut da cu zarul, care dintre ei să-l ia primul la întrebări. Nu i-ar fi părut rău, sincer. Și nici nu i-ar fi trecut prin cap să se plângă vreunui comitet pentru drepturile pmului de la Helsinki sau de la Tirana. În plus, era nespuse de curios să le cunoască stilul de lucru. Nu credea că din noaptea în care Zeus îl interogase pe Tantal se schimbaseră prea mult în tehnica anchetelor. Deci, le stătea la dispoziție. Doar că ar fi putut să-i vină și lui rândul. Și atunci, să nu se aștepte la menajamente. Ar-tiștii sunt la fel de duri ca oricine. Dacă nu chiar și mai duri.

La masa de alături veniseră alții. Discuția despre un eventual răz-boi în Kosovo o aduseseră cu ei de afară. Spuneau că luptele vor iz-bucni cu siguranță în iarna aceea, pentru că și așa se amânaseră des-tul. O ziceau cu atâta siguranță, încât doi dintre ei chiar păreau pali-zi și chinuiți de niște răni invizibile.

Marku își zise că trebuie să se ridice și să plece din această cafe-nea ciudată. Nu merit asta, Doamne, își zise. Într-adevăr, nu merita ca libertatea, la care râvnise atâția ani, să i se înfățișeze sub forma nebuniei.

Frigul de afară îi făcu bine. Pornise spre casă, dar picioarele îl du-seră singure spre piața din fața Primăriei, în colțul în care erau lipite anunțurile mortuare. Le citi pe rând, suspectându-le că ar putea fi truate. Era convins că numărul celor care se declarau morți, ei fiind de fapt în viață, e din ce în ce mai mare. În urmă cu patru ani, un prieten din Capitală, aflat întâmplător în B., îi spusese: dacă o să câș-tig destui bani, am de gând să dispar pentru o vreme. Ori mă duc în Canada, ori mă declar mort. E mai bine așa...

Înainte de a ajunge pe strada lui, dădu o tură în jurul parcului. I se păru că la fereastra lui Zef se zărește o geană de lumină. Păși cu grijă, ca nu cumva haloul

acela să dispară din cauza lui. Întoarse ca-pul să vadă dacă nu cumva farurile vreunei mașini se oglindesc în ferestre. În momentul următor i se păru că zărește din nou luminița. Era mai curând o sclipire palidă, probabil reflectarea slabă a faruri-lor vreunei mașini ce cobora pe șosea. Și care dispăru, de altfel, într-o clipită.

Acum era convins că o nouă specie de oameni, cei care trec din lu-mină în umbră, dintr-o lume într-alta și invers, se află răspândită peste tot. Încă nu aveau un nume, dar asta urma să se rezolve cât de curând. Li s-ar fi putut spune, de pildă, „mort-viii“ sau „vii-morții“.

Revăzu în minte privirea tăioasă a șefului poliției. N-ar fi exclus să fie și el unul din specia aceea, își spuse Marku.

Încercă apoi să-și amintească cu cine vorbise despre Tantal și des-pre furtul nemuririi, dar se surprinse râzând de unul singur. Dacă ar fi aflat de discuția aceasta, poliția secretă comunistă l-ar fi putut lua la ochi, mai cu seamă că „nemurire“ și „nemuritor“ erau două atri-bute care însoțeau de obicei numele dictatorului. Acum lucrul acesta nu se mai putea întâmpla. Acum l-ar fi putut bănuși, cel mult, că ar fi avut un amestec în jaful de la banca din B.

Contracapitolul al șaselea

Canalul Otranto... Lumea.

Suntem o mulțime cei căzuți aici, majoritatea cu numele Sfintei Maria pe buze, alții, cu cel al lui Allah, Iehova sau Budha.

Ucraineni, chinezi, moldoveni, kurzi, italieni și, desigur, albanezi.

În această ne-viață se pare că totul e sfârșit și că nu se mai întâm-plă nimic. Dar nu este așa. Nu există sfârșit, după cum nici început nu există.

În abisul orb se întâmplă mereu câte ceva. Copii care cad lin, cu părul transparent, luminat de o rază rătăcită cine știe de unde, ca o candelă marină. Ori trupuri care, cine știe cum, ușurate de carne, se ridică la suprafață precum nălucile, clătinându-se în ritmul valuri-lor.

O mulțime de lucruri și de foste ființe, care se leagănă încoace și încolo: cârje de aluminiu, lăncișoare de argint, scăpate de pe vertebre topite, homosexuali, ochi de sticlă, lumânări, păpuși, pisici din port, urmărite de umbra tigrului, căști de motociclist, o bucată din zidul Berlinului, pe care scrie „amintire de la Andi, refugiat“, prezervative încrețite, ca niște piei de moluscă, dolari, cărți de psalmi, un disc de tablă cu semne de circulație, pantofi, cutii de detergent, abecedare și, în fine, o bombă neexplodată care face totul praf și pulbere.

După explozie, toată amestecătura asta - copiii cu păr de aur, cârjele, homosexualii, umbrele tigrului, semnul de circulație, lumânări-le, psalmii, anghilele, sticla de șampanie - începe o nouă viață.

O oglindă de bronz, mânăta încoace și încolo nu se știe de cine, poate de moartea însăși, pentru ca-n bezna noastră să vedem nevă-zutul, se strecoară

încet printre noi.

Atunci, strigătul nostru, îndurare, îndurare, urlet și ocară, umple abisul de ape: blestemul să cadă pe tine, Otranto! Usca-te-ai, ars și pârjolit de soare, iar carele cu sare și otravă să-ți are adâncurile, acum și-n vecii vecilor!

Capitolul al șaptelea

Iuda apăruse din nou în B. De data aceasta, singur. Petrecuse noaptea de vineri spre sâmbătă la hotel, apoi, după ce luase micul dejun, se închisese din nou în camera friguroasă. Se zvonea că nu-mele scriitorilor dați de el pe mâna Securității vor fi publicate cu-rând în presă, alături de cele ale azilanților din Germania, ale căror familii din Albania avuseseră de pătimit tot din cauza lui.

Sâmbătă fusese văzut ieșind din oraș, cu un rucsac în spate. Vă-zându-l pe șosea echipat astfel, oamenii și-au închipuit că, după ce stătuse o vreme în Vest, își însușise obiceiul de acolo de a ieși la sfârșit de săptămână la iarbă verde. Lucru cunoscut de acum în B., ceea ce-l făcuse chiar pe Cuf Kêrtolla să emită una dintre vorbele lui de duh: pe german, mai bine îl omori decât să-l ții în weekend închis în casă.

Ceilalți, care în ultimii ani se obișnuiseră să se mire de orice și că-rora nici un proverb sau poem n-ar fi putut să le scoată din cap vier-mele îndoielii, și-au spus că ar fi mult mai bine să-și bea în grabă ca-feaua, după care să se ducă să vadă cu ochii lor dacă ieșirea aceea în natură a lui Iuda avea vreo legătură cu obiceiurile moderne ale ger-manilor sau cu altceva.

Se întorseseră mai apoi cu o mină triumfătoare și anunțaseră că au avut într-adevăr dreptate, pentru că Iuda, așa cum și-au închipuit și ei, o pornise direct spre muntele sub care se credea că se mai află ascunsă arhiva statului.

Așa care va să zică!

Cuvintele acestea, care cu puțin timp înainte ar fi avut un accent dramatic, fură pronunțate acum cu un fel de regret. În jurul locului în care se bănuia că se află arhiva se învârteau de la o vreme atâția oameni, încât lucrul acesta devenise mult prea banal.

După ce primul grup de căutători se risipise care încotro, o dată cu încălzirea vremii interesul pentru arhivă crescuse din nou. Se pa-re că de data aceasta a făcut senzație un grup de turiști germani, ca-re-i dezamăgiseră cumplit pe copiii din cătunul apropiat (ce-i supra-vegheau de la distanță), pentru că în loc să se dezbrace și să facă dragoste în natură, cum se așteptau puștanii, au scos din saci câteva hărți și au început să se agite cu ele în mână, ca mușcați de streche. Atâta a fost de ajuns pentru a se trezi vechea curiozitate, ba chiar să se facă referiri și la începutul poveștii, la sosirea misterioasă, cu ani în urmă, a fostului șef al statului, abia numit în funcție.

Aproape în fiecare zi, dar mai ales la sfârșit de săptămână, în jurul locului unde era ascunsă arhiva se învârteau fel de fel de oameni: unii care pretindeau

că sunt în picnic, indivizi din Tirana, susținând că veniseră să admire frumusețile muntelui, alții care se dădeau drept îndrăgostiți romantici, membri ai unor secte ciudate sau geo-logi. O parte dintre ei erau gălăgioși și plini de viață, alții păreau că-zuți din Lună, melancolici, dar erau și dintre aceia care plâneau în liniște. Nu puteai să-i deosebești pe cei care veniseră cu speranța să ascundă ceva, de cei care doreau contrariul : să scoată ceva la lumina. Oameni cu ochelari și cu tenul fin, care-și abandonau într-o clipă zâmbetul ceremonios și scoteau din bagaje uneltele de săpat, masca-te sub cele mai ciudate înfățișări: pachete de macaroane, bocanci de munte sau chiar viori.

Se mai spunea că de jur împrejur pământul fusese găurit și răscolit, deși până la urmă s-a dovedit că asta nu era decât invenția unor gazetari.

Nu se mai ținea minte o asemenea viermuială de pe vremea des-coperirii noilor zăcămintele de crom, când albanezii aflaseră cu uimire că țara lor ocupă locul trei în lume la acest minereu. Amintirea ace-lor timpuri făcuse posibil un joc de cuvinte celebru într-un mare co-tidian, care descria exact isteria ce cuprinsese orașelul de munte. În articolul „De la căutarea CROMULUI la căutarea CRIMEI“, ziarul spunea că demența care izbucnise pentru a doua oară în oraș se transmisese și altor localități din țară, acolo unde se bănuia că ar fi fost ascunsă arhiva de stat. În finalul materialului, autorul se între-ba: a fost ascunsă, într-adevăr, arhiva secretă în B. sau în altă zonă? Dar dacă nici nu a existat așa ceva?

Tocmai sublinia ultima frază, când auzi, în spatele fotoliului pe care ședea, o voce de copil: „Domnule, domnule“.

Întoarse capul și zări un țigănuș, unul dintre cei care cerșesc prin baruri. Căută ceva mărunțiș, i-l dădu, dar copilul nu plecă, ci începu să gesticuleze cu mâinile.

– Gata, zise Marku. Nu-ți mai dau nimic.

Dar puștiul se apropie de el și-i șopti câteva cuvinte, pe care le în-țelese cu greu: „o fată... la colț, la anunțuri“.

Marku îl amenință cu palma.

– Te cari sau vrei s-o încasezi?

Spre uimirea lui, copilul nu se sperie.

– Nu te enerva, domnule, nu sunt codoș. Nevasta ta m-a trimis. Te așteaptă la colț.

Marku sări în picioare, plăti cafeaua și ieși aproape în fugă.

O zări de departe, așteptându-l chiar în colțul străzii, în fața afișelor de film.

– Iartă-mă că te deranjez, începu ea, înainte ca el să spună vreun cuvânt. E prima dată când vin la cafenea după tine.

– Ce s-a întâmplat? Hai, zi.

– Nimic din ce ți-ar putea trece prin cap. Am mare nevoie de tine. E ceva urgent, de asta am venit aici.

– Spune odată!

– Nu pot pe stradă. O să vin diseară la atelier.

- Diseară? Adică, în seara asta? Se miră el. Nu se întâlniseră nicio-dată noaptea, deși el visa de mult la așa ceva.

Fata dădu din cap.

- Diseară... chiar la noapte, cât mai târziu.

El credea că visează.

- O să te culci la mine?

Răsufla precipitat.

- Te rog, nu-mi cere amănunte.

Avea multă durere în glas și el îi spuse: „Bine, bine, nu te mai în-treb nimic“.

- Așa, deci, așteaptă-mă diseară, târziu, la atelier... chiar după miezul nopții...

Marku vru s-o întrebe: ce-i cu teatrul ăsta?, dar expresia nespus de tristă a ochilor ei îl făcu să renunțe.

O însoți în tăcere. Strada era acoperită cu frunze uscate, care, în mod inexplicabil, le mai alinau suferința.

- Acum o să plec, zise fata. Făcu doi-trei pași, după care privi îna-poi: Iubitule, crede-mă, nu pot să-ți spun mai mult... când ne-om ve-dea, o să-mi dai dreptate.

El îi zâmbi rece, apoi o urmări cu privirea cum se îndepărtează.

Când ne-om vedea, o să-mi dai dreptate, repetă cuvintele fetei.

S-ar fi așteptat ca creierul să-i înceapă să întoarcă pe toate fețele cuvintele ei, dar, spre uimirea lui, lucrul acesta, care se întâmpla pentru cele mai ne semnificative lucruri, acum întârzia să se produ-că. I se părea chiar că evenimentul din ziua aceea ar fi trebuit să aibă loc mai de mult, pentru că fuseseră destule împrejurări în care iubita lui ar fi putut să-i spună: nu-mi mai pasă de nimic, vin diseară la ti-ne.

Logica lui înșira în ordinea firească și fără grabă întâmplările care o împinseseră să i se abandoneze astfel: fuga ei de acasă, pericolul ca fratele să se sinucidă, o sarcină, revenirea unchiului din cătunul lui, intervenția pentru ștergerea datoriei de sânge, viza care l-ar ajuta pe fratele ucigaș să se refugieze în Elveția. Mergea agale pe strada bân-tuită de vânt. Plopii dezgoliți îi aduceau o ușurare ciudată, la fel ca și frunzele uscate de pe jos.

Ce coșmar mai e și ăsta? se întrebă Marku, stând în picioare în fa-ța ferestrei și privind afară. Niciodată, așa nemișcat cum era, timpul nu i se conturase în imaginație sub înfățișarea unui mamut greoi. Pentru a-l face să se miște mai repede folosise toate mijloacele posi-bile: se plimbuse prin oraș, terminase câteva treburi mărunte lăsate pe jumătate cu săptămâni în urmă, pictase, își împletise singur câte-va țigări, moțaise. Dar toate acestea nu numai că nu-l puseseră în mișcare pe mamut, ci dădeau chiar impresia că-l frânează și mai mult.

După căderea serii avu senzația că făcuse o descoperire: aștepta-rea de zi nu era la fel cu cea de seară, iar aceasta nu avea nimic co-mun cu așteptarea de noapte. Avea să încerce acum partea cea mai dramatică a așteptării, cea în care evenimentele se vor comprima, ca materia în nucleul unei comete, și aceasta era așteptarea de după miezul nopții.

Și, pentru că era pregătit sufletește s-o întâmpine, ea i se păru mai ușoară

decât crezuse. Un soi de moleșeală, pricinuită, se pare, de oboseală, îi dădu impresia că primele ore ale nopții trec foarte repe-de.

Când auzi pașii de afară, primul lucru care-i atrase atenția fu faptul că fata nu era singură. Ciudat, dar asta nu-l miră prea tare și, doar atunci când deschise ușa și văzu pe cineva stând în întuneric, în spatele ei, fu tentat să spună: știam eu.

– Fratele meu, Angjelin, zise fata.

Acum, Marku era sigur că știuse. Ba chiar, obrazul celuilalt, supt, neras, semăna ca două picături de apă cu chipul pe care el și-l imagi-nase uneori. Firește că știuse. Așa după cum simțise că fata, la fel ca majoritatea albanezelor, înainte de a fi soție sau iubită, rămâne o so-ră credincioasă.

După ce închise ușa în urma lor, primul lucru la care se gândi fu să dea jos de pe perete nudul ei. Deși chipul fetei nu era terminat, își spuse că celălalt o s-o recunoască după sex. O să i-l recunoască, fără dubii... Poate că i l-o fi văzut... sau atins... în serile acelea de vară... Pastila pe care o luase, surprinzându-l, exact în toiul scandalului cu frate-său... O, Doamne, poate că luase pilula aceea mai mult ca să-și domolească zvâcnirile sângelui decât de teama sarcinii.

– Luați loc, le spuse, iar în sinea sa, înjură: drace! Scuzați-mă că am rămas ca la dentist, dar cred că înțelegeți...

– O, sigur, făcu fata. Și noi suntem la fel de șocați. Înainte de orice, eu și Angjelin îți cerem scuze pentru deranj.

– Nici vorbă, o întrerupse Marku. Ar fi vrut să-i spună că era nor-mal să-i ceară lui ajutorul, dar, în secunda următoare, îi trecu prin cap că poate băiatul nu știa de relația lor, drept pentru care renunță.

Ca o salvare, Marku își aminti de sticla de coniac și, câteva minu-te, se ocupă de ea și de pahare.

– Marku, îi spuse fata, privind-l țintă. Am venit la tine pentru ce-va foarte important.

– Te cred, zise el.

Fata trase aer în plămâni. Pentru o clipă, Marku crezu că avea să vorbească doar ea. Probabil că ceea ce voiau să-i spună acum fusese întors pe toate fețele, analizat de zeci, poate chiar de sute de ori, în lungile ore când stătuseră întinși unul lângă altul.

Explicațiile fetei erau extrem de vagi. Lămuririle pe care le dădea nu ajutau la nimic, pentru că, în loc să facă lumină, ele semănau mai multă confuzie. Fratele său ucisese pe cineva în condiții absolut ciu-date. Contrar a ceea ce credeau unii, omorul acela nu fusese înfăptu-it sub influența vreunui susținător al vechiului kanun, cum era un-chiul de la țară, de pildă. A fost o simplă întâmplare faptul că rătăci-rea lui din zilele acelea a coincis cu venirea bătrânului. Dacă, în locul lui, ar fi venit altcineva: un guru al unei secte japoneze sau tibetane, de exemplu, un militant pentru cauza Kosovei, un integrist catolic irlandez, o organizație secretă pentru exterminarea dictatorilor, în căutare de adepți, și așa mai departe, soarta lui ar fi fost aceeași. În locul lor, deschisese ochii pe vechiul kanun și se lăsase

influențat de el. Pentru el a fost, într-adevăr, o nenorocire faptul că vestea despre luptele din Kosovo a ajuns așa de târziu, după cum, la fel de mult, a întârziat și răspunsul de la „Asociația tinerilor idealiști“ din Tirana.

Tot la Tirana, în decursul primei călătorii din primăvară, băiatul suferise și primul șoc. Cutreiera, noapte de noapte, împreună cu ve-rii lui, bar după bar și discotecă după discotecă. Nevroza i se instala-se pas cu pas. Crezuse că discuțiile despre bani vor înceta odată și odată și ei vor mai vorbi și despre altceva. Totuși, în fiecare noapte, ele se repetau exasperant, măcinându-i nervii și acoperind totul. So-ră-sa încerca să le justifice : este normal ca după atâția ani de sărăcie și mizerie oamenii să fie înnebuniți după bani. Dar el nu se lăsa con-vins. Atâta lăcomie i se părea de rău augur. Într-o noapte n-a mai vrut să iasă în oraș. Și nici a doua zi. Eu știu ce vrei tu, i-a spus soră-sa. Și-i pomenise despre „tinerii idealiști“, cu doi dintre care se cu-noscuseră întâmplător. În aceeași seară s-au întâlnit tuspatriu la ba-rul „Piazza“. După ce le-a ascultat în liniște programul, el a spus că trebuie făcut ceva mai mult. Un gest care trebuie să atragă atenția lumii întregi. Eroul lui preferat era cehul Jan Palach, cel care-și dăduse singur foc în zilele ocupației sovietice, și-și reproșa că nu putuse face nimic asemănător. În momentul răsturnării dictaturii avea 14 ani, iar în anii ce au urmat evenimentele au fost atât de obscure, încât era greu să aderi la una dintre părți. Ar fi fost gata acum să adere la aso-ciația lor și să facă tot ce i s-ar fi spus. De pildă, dacă le-ar fi adresat scrisori de amenințare miniștrilor și parlamentarilor corupți și dacă aceștia nu și-ar fi dat imediat demisia, el era gata să pună în practică amenințările, adică... să împuște pe oricare dintre ei.

Cei doi au rămas cu gura căscată. I-au răspuns că nu se gândiseră la așa ceva, dar că o vor face și-i vor da un răspuns.

După ce s-a întors în nord, el a așteptat în zadar răspunsul lor. Avea privirea din ce în ce mai goală. Vorbea tot mai rar. Tocmai în momentul acela a venit și unchiul din satul lui de munte. La fel de dezamăgit ca și el. Lumea se strică. Oamenii nu mai sunt oameni. Bărbăția și spiritul de onoare, despre care se crezuse că vor apărea din nou după căderea comunismului, le sunt din ce în ce mai străine albanezilor. Singura speranță stă în reînvierea bătrânului kanun. Tineri de onoare, floarea tineretului (nu cei care umpleau discotecile, desigur), aveau să se jertfească primii. Angjelin îl asculta fără să-i dea prea multă atenție. Nu avusese niciodată vreo simpatie deosebi-tă pentru kanun și l-ar fi ascultat pe unchiu-său cu aceeași indiferen-ță până la capăt, dacă printre cuvintele celui alt, care curgeau ca pâ-râul de munte, nu ar fi fost câteva care să i se înfigă ca un cui în cre-ier. Tineri de onoare, floarea neamului, nu se gândesc cum să câștige ceva, spunea el, ci sunt gata să facă chiar contrariul, să piardă totul.

Vorbele acelea îl scoaseră pe Angjelin din indiferența cu care as-cultase până atunci. Iar unchiul povestea și povestea mereu, cu un entuziasm pe care nu i-l cunoscuseră până atunci, până când nepo-tul l-a întrerupt cu o întrebare: familia noastră are de plătit vreo da-torie de sânge ?

Din clipa aceea, cuvintele unchiului au devenit grele și aspre ca pietrele din

culă. Da, există o datorie de plătit. Acesta era și scopul călătoriei lui acolo, în mijlocul iernii. Comuniștii le confiscaseră pă-șunea de vară și o parte din turme, dar de datoriile de sânge nu se putuseră atinge. Încercaseră, firește, la școală și prin ședințe, zi de zi, să le insufle tinerilor convingerea că trebuie să se jertfească pentru ideile lui Lenin, dar se știe cum s-a terminat toată povestea asta. Așadar, exista o datorie de sânge care trebuie spălată de familia lor și de obligația asta nu puteau scăpa nici ei, nici copiii și nici nepoții lor, în vecii vecilor.

Angjelin îl întrerupsese pentru a doua oară pe unchiu-său, cerân-du-i numele viitoareii victime, după care tăcuse până la sfârșit.

Îndată după omor, regretele începură să-l tortureze mai curând decât se așteptase. Nu pusese geană peste geană nici în prima noap-te și nici în cea următoare. În timpul nopții, revedea cravata bleuma-rin a celui ucis, în clipa în care omul se prăbușea la pământ, iar cra-vata îi flutura în aer, ca și cum ar fi refuzat să ajungă pe pământ o dată cu el. Angjelin visa de mult să aibă la gât o asemenea cravată și acum, când omul care o purtase nu mai era, i se părea că cravata aceea este deja a lui...

Toate aceste amănunte i le povestise soră-sii în lungile ore de du-pă crimă. Așteptase un ordin de la „tinerii idealști“ din Tirana și or-dinul acela nu mai venise. Atunci, se supusese singurei autorități pe care o cunoștea, kanun-ului. Îndată după crimă, a înțeles că acționa-se greșit. Dar acum era prea târziu ca să mai îndrepte ceva.

În vreme ce fata îi povestea ce s-a întâmplat după omor, Marku și-i imagina pe cei doi frați discutând alături, în pielea goală. Proas-păt spălați amândoi, pregătiți de moarte, pe marginea gropii sau pe masa de autopsie. O, Doamne, își spuse, tocmai în clipele acelea au făcut incestul.

La sfârșit, fata îi dezvălui motivul pentru care veniseră la el. Se exprima din ce în ce mai tulbure. Fratele ei, damnat fiind de-acum prin această crimă, nu mai putea face nimic care să-i spele păcatul. N -ar fi putut să plece, de pildă, în Kosovo, unde începuseră luptele, pentru că era condamnat ori să se ascundă veșnic, ori să fie ucis de cei din neamul lui Marian Shkreli, ori, în fine, să fie arestat. În toate aceste situații, desfășurarea pe mai departe a gjakmarrjei nu putea fi împiedicată de nimeni și de nimic. Ascuns în munți, în spatele grati-ilor sau sub pământ, Angjelin nu avea nici o posibilitate de a opri mașinăria morții. În primele două cazuri, neamul Shkrelailor putea ucide pe oricine din familia lui, iar dacă l-ar fi ucis pe el, ai lui prelu-au obligația de onoare de a omorî pe careva din familia vrăjmașă. Și astfel totul va continua ca în urmă cu patru sute de ani. Aceasta era și obsesia lui cea mare: dorise să facă un bine, ceva util celorlalți, și-i ieșise pe dos. Iată de ce... ca să evite asta, el... adică ei (firește, împre-ună, își spuse Marku, trupul ei alb și trupul lui subțire, transparent, pe masa de autopsie), deci ei doi se certaseră o mulțime pentru că el, fratele, contrar a ceea ce credea ea, voia să se sacrifice. Și pentru că vechea lege nu admitea sinuciderea, el cerea sprijinul autorităților... Veniseră la el...

Marku vru să-i întrerupă: de ce tocmai la el? Dar privirea îi lunecă spre cufărul în care-și ținea ascunsă uniforma... cea de ofițer de poliție... pielea de șarpe.

Desigur, își zise. Veniseră la el în calitate pe care o va avea... de adjunct al șefului de secție. Vecinătatea morții îi făcuse să intuiască primii cel mai mare secret al vieții lui. Descoperiseră ceea ce nu știa nimeni. Și, pentru ei, cealaltă lume a lui, împărăția în care el era ofițer de poliție, însemna acum totul.

Îi trebui o bucată de vreme pentru a înțelege ce voiau de la el. Singurul mod de a opri mașinăria morții, pe care nici moartea însăși n-o mai putea opri acum, era tot o mașinărie, cea a statului. Planul era simplu: tânărul avea să se predea poliției, iar tribunalul îl va condamna cât se poate de aspru... nu la cincisprezece ani de pușcărie, cum se întâmplă în cazul răzbunărilor dictate de kanun, ci direct la moarte. Lucru pe deplin posibil acum, când legile sunt schimbate la fiecare două-trei luni, iar dosarele se plimbă în voie pe la Consiliul Europei. Deci, va fi condamnat la moarte și va fi executat, ca toți criminalii de rând. Singura lui pretenție este ca statul, în acest caz, să se constituie parte în conflictul gjakmarrjei, adică mâna care răzbună moartea lui Marian Shkreli. Băiatul știa că, în condiții normale, o asemenea cerere ar fi părut illogică, dar, comparând cu ceea ce se întâmpla în ultima vreme, cu avalanșa de dosare albaneze de la Bruxe-lles și Strasbourg etc., etc. și, mai ales, cu insistentele Partidului Naționalist „Renașterea albanismului“, ca în noul cod penal să fie introduse articole din kanun, totul părea posibil. Așa că...

Marku își frecă tâmplele cu podul palmelor, pentru că știa că asta este metoda cea mai bună pentru a-și pune sângele în mișcare.

Așa că, prin intervenția statului în miezul evenimentelor, firul gjakmarrjei avea să se rupă. Familia băiatului (adică noi toți, zise fa-ta, arătând spre sine) o să-i cerem statului să ne plătească sângele lui (și arată spre frate-său), și nu neamului Shkrelailor.

După care continuară să argumenteze cât mai logic cu putință. Această deplasare a gjakmarrjei într-o zonă nouă, necunoscută, ar putea schimba totul din temelii. Statul este obișnuit cu conflictele. El poate duce un asemenea război mai ușor decât orice familie. Toată treaba este ca statul să accepte acest rol. Cu alte cuvinte, să declare condamnarea băiatului nu numai ca pe o pedeapsă de stat, ci și conformă kanun-ului. În plus, în constatarea finală, aceea a procurorului și a medicului legist, sau în anunțul oficial din presă ar trebui scris chiar așa: statul albanez l-a împușcat pe Angjelin din neamul Ukailor, care a plătit astfel pentru sângele lui Marian Shkreli, aflat în slujba statului.

Marku își prinse din nou tâmplele în palme. Cât timp fata vorbi-se, n-o întrerupsese deloc. La sfârșit, în locul întrebărilor la care se gândise, nu-i veni în minte decât una, pe care o repetă de câteva ori: adică, după părerea lor, statul trebuia să se facă părtaș la o crimă? Și, când fata îi dădu, de fiecare dată, același răspuns: „exact, exact“, surprindea în ochii ei o luminiță rece, ca și când l-ar fi întrebat: ce e de mirare aici? De când e el, statul asta a făcut, a ucis. Tu știi cel

mai bine acest adevăr.

Să fi fost altă dată, ar fi strigat: de ce eu? Dar acum era deja târziu. Se contorsionă tot și, chiar dacă nu rosti cuvântul „firește“, acesta se putu citi în mișcarea aceea ca într-o figură de balet.

Firește.

De mult nu se mai uitaseră la ceas. Nu mai era mult până în zori, când Marku Gurabardhi le promise că va vorbi cu procurorul sau cu șeful poliției, ori, chiar mai bine, cu amândoi.

Erau tustrei moleșiți de oboseală și de nesomn. Când se ridicară să plece, Marku se apropie de fereastră, privi afară și le spuse că poate era mai bine să aștepte până dimineață.

Îi instalează pe amândoi în patul lui, unde dormea destul de rar, iar el se întinse pe canapea. I se păru că le aude șoaptele o bucată bună de vreme, însoțite, din când în când, de oftaturi.

Când prima rază de lumină clipi la orizont, gândul că ea luase pastilele anticoncepționale îl liniști și adormi instantaneu.

Când se trezi, văzu imediat că cei doi plecaseră. O bucată de vreme se învârti în jurul patului, unde i se păru că simte parfumul cu-noscut al fetei, dar renunță imediat spunându-și că s-ar putea să gă-sească cine știe ce acolo.

Afară era o zi frumoasă. Procurorul nu era de găsit. Pe șeful poliției îl întâlni însă când ieșea de la el din birou. Mă gândeam eu că o să ne întâlnim odată și odată, îi spuse ofițerul zâmbind. Marku nu era mirat. Gândul că și celălalt știuse... ba chiar așteptase această în-tâlnire, i se păru firesc. Hai, vino cu mine undeva. Pe drum o să vor-bim despre plângerea ta.

Că nu era vorba de nici o plângere Marku ar fi vrut să-l lămureas-că, dar celălalt nu-l lăsă să spună nimic. Urcând în mașină, îi mărtu-risi cât de mult îi place să se afle în compania artiștilor. Și, ca dova-dă, îi arată o revistă literară aruncată pe canapeaua din spate a mași-nii.

După care se aplecă la urechea șoferului și-i spuse locul în care trebuia să ajungă.

- N-o să te plictisești, se întoarse apoi spre Marku. Din contră, cred că o să te distrezi.

Asta-mi mai lipsea, zise acesta. Asta-mi mai lipsea acum, să asist la vreo arestare. Măcar să fi început ziua altfel.

- Deși sunt groaznic de ocupat, încerc să mai citesc și eu, urmă ce-lălalt. Firește, unele chestiuni mai moderne nu le prea înțeleg. Uite, de exemplu, sunt câteva poezii în numărul ăsta al revistei pe care, cum să spun... Aș fi vrut să-ți știu părerea despre una dintre ele, un-de e vorba despre Luxemburg.

Marku răsfoi publicația ca să găsească poezia. La un moment dat izbucni în râs.

- Vezi? făcu șeful poliției. Te apucă și pe tine râsul. Adică e acolo ceva ce nu merge, nu?

- Așa e, zise Marku.

- Citește-mi, te rog, primele două rânduri. Vreau să le aud din gura ta.
Marku îi făcu pe plac.

*„Voi veni îmbrăcat
în mantaua amurgului.
Ca prezervativ voi folosi
harta Luxemburgului“*

Râseră împreună o bucată de vreme. Șeful poliției spuse apoi că nu este sigur, dar crede că versurile acelea pot fi ofensatoare pentru un stat, cu atât mai mult pentru unul care e membru al Uniunii Eu-ropene, cum e Luxemburgul. Marku ridică din umeri. Uite la ce mă refer, zise celălalt. Bine-bine, vii tu acum și spui că folosești harta Luxemburgului sau a Danemaricii ca prezervativ, da' ce te faci dacă apare alt nebun și zice că-ți folosește harta ta, adică a țării tale, să zi-cem, drept... țucal? A naibii treabă, nu? Țara vulturilor... oală de noapte...

Marku râse din nou.

Mașina ieși din oraș și o luă spre munte. Marku se stăpânea cu greu să nu întrebe încotro se îndreaptă. Avea impresia că, cu cât vor ajunge mai departe de oraș, cu atât mai ușor îi va fi să discute des-pre problema lui.

În fine, opriră într-o poiană.

- Ce frumoasă e natura, nu ? zise ofițerul. Ți-am promis că n-o să te plictisești. Coborî primul din mașină și privi de jur împrejur. Șoferul deschi-se portbagajul, scoase de acolo o pătură și două sticle cu apă și le pu-se lângă ei.

Se așezară ca pentru picnic. E frumoasă natura, orice ai spune, zi-se șeful. Scoase apoi un binoclu din geantă și își făcu de lucru o bu-cată de vreme cu el.

- - Trebuie să supraveghez ceva, zise și puse binocluul la ochi.

Ce mai poliție, se miră Marku. Ce-o putea supraveghea în pustie-tatea asta, numai Dumnezeu știe.

- - Vrei să te uiți și tu? îl întrebă celălalt, întinzându-i binocluul.

Marku îl luă și se întoarse cu el în direcția în care privise șeful po-liției. Stâncile se apropiară cu o viteză amețitoare. I se păru că vede râpa cu tufișuri în care bănuia că se află intrarea în arhiva secretă. Își aminti de sexul fetei. Apoi, de șeful statului, care venise aici chiar în ziua în care fusese numit.

Ardea de nerăbdare să știe mai multe despre povestea aceea. To-tuși, își jură în sinea sa că nu va întreba nimic înainte de a discuta despre problema lui.

Îi întinse celuilalt binocluul, repetându-i cuvintele cu un sentiment de vinovăție: frumoasă e natura! I se păru că omul îl privește cu sus-piciune. Frumoasă e natura... Așa de naiv să fie să nu bănuiască ni-mic? se întrebă Marku. Poate ar fi mai bine să-i pună câteva întrebă-ri. Despre hoții de la bancă, de exemplu. Ba mai mult, ca să pară cât mai firesc, ar fi putut să-l întrebe dacă nu le urmărea chiar acum mișcările ?

Era hotărât să-i pună această întrebare imediat ce ar fi lăsat bino-clul de la ochi.

Dar, când se întâmplă lucrul acesta, ochii șefului i se părură nes-pus de străini, ca și când și-ar fi lăsat toată vioiciunea de adineauri în sticlele binocluului.

O fi văzut ceva acolo, își spuse Marku. Ceva ce n-ar fi trebuit văzut. Altfel, de unde această oboseală și această tris-tețe?

- Dacă nu greșesc, voiai să-mi spui ceva, zise șeful poliției.

Înainte de a deschide gura, Marku trase aer adânc în plămâni. Ce-lălalt îl ascultă fără să-l întrerupă. Clipi de câteva ori din ochi, apoi îi holbă peste măsură, după care clipi din nou. Hm, ia te uită, spuse în cele din urmă și duse iarăși binoclul la ochi.

O bucată de vreme rămase așa. Ia te uită, făcu din nou, ca și când ceea ce vedea l-ar fi mirat din cale afară.

- Nu vreau un răspuns pe loc, zise Marku. Îmi dau seama și eu că este ceva ieșit din comun. Vă cer încă o dată scuze.

- Bineînțeles, răspunse celălalt.

Marku ar fi dorit să dezmorească atmosfera aceea cu o discuție simplă, optimistă, lejeră. Singurul lucru de care se temea era ca nu cumva celălalt să-i refuze cererea cu un „nu“ răspicat.

În vreme ce-și storcea creierul pentru a găsi un subiect mai puțin dramatic, de pildă ceva ce citise în presă despre experiența poliției din New York și cum ar putea profita de ea polițiștii albanezi, se tre-zi că-i spune cu totul altceva și anume că, după capul lui, drumul parcurs de omenire până în momentul acesta a fost complet greșit.

Șeful poliției îl asculta cu mare atenție. Tâmpitule, se apostrofă Marku. Acum ți-ai găsit să faci filosofie.

- Pot să mă mai uit prin binoclu? întrebă brusc, ca pentru a mai drege busuiocul.

Celălalt nu avu nimic împotrivă.

- Dacă vezi ceva mai ciudat, spune-mi. Eu o să ațipesc nițel.

Marku luă binoclul cu o mișcare smucită. N-ar fi crezut că totul putea fi atât de firesc.

Îl puse apoi la ochi și îl îndreptă, la fel ca prima oară, spre stânci. Acestea se cutremurară la început spre stânga, parcă pentru a-și scu-tura zăpada de pe umeri, apoi spre dreapta, până ce se mai stabiliza-ră oarecum. Grohotișurile păreau totuși la fel de sălbatice, de reci și de neprietenoase ca la început. Dacă vezi ceva mai ciudat, spune-mi, repeta în sinea sa cuvintele șefului. Celălalt dormea, ceea ce însemna că Marku s-ar fi putut crede într-adevăr în momentul acela adjunc-tul său. Schimbarea din felul cum respira și-și umfla nările mărturi-sea că așa și e. În realitate, totul i se părea ciudat acolo, pe stânci, în-cepând cu fulgii de zăpadă care coborâseră din cer și acopereau acum totul.

De unde vine acest sentiment imens de culpabilitate, răspândit peste tot, o, Doamne ? se întrebă el. La un moment dat i se păru că știe de unde vin toate acestea. De la râpile întunecate pe unde se pă-trundea în arhivă. Semănând atât de mult cu sexul femeii și răspân-dind departe, departe sentimentul acela de vină generală. Fata îl în-șelase cu siguranță cât timp stătuse la Tirana și după aceea cu... fra-te-său. Apucă binoclul cu amândouă mâinile, pentru a le opri tre-

muratul. Avea credința că, dintr-o clipă într-alta, va descoperi între-gul mister. Era convins că malul acela îngust era punctul pe unde se putea pătrunde sub pământ. Pe toată suprafața pielii umane sunt numai două puncte, ochii, prin care imaginea universului i se poate strecura în trup. Și globul pământesc trebuia să aibă un loc de trece-re asemănător, prin care să te poți coborî în cealaltă lume. De mii de ani, oamenii o caută și nu reușesc s-o găsească. Și-l imaginează pe Odi-seu tăind o oaie, cu trei mii de ani în urmă, incredințat că mirosul și culoarea sângelui îl vor ajuta să descopere intrarea pe tărâmul celălalt.

Sforăiturile șefului păreau că vin de departe. Marku se sprijini pe coate pentru a ține mai bine binoclul.

Tufișurile din râpă se zgâlțâiau ca bătute de un vânt misterios. Totul era în așteptare, o așteptare mai rea ca un coșmar. Sentimentul acela de vinovăție putea să se materializeze și să apară dintr-o clipă într-alta, iar Marku se teme că ar fi putut ațipi și el și pierde specta-colul.

Nu dormi, își porunci singur. Mai fii atent un pic. O asemenea șansă vine o dată în viață.

Și uite că nu așteptase degeaba. În depărtare începu să se zărească ceva. În locul hoților de la bancă, apăru, însă, un șir de mașini oficia-le. Când prima mașină, lungă și neagră, opri, în locul dictatorului al-banez coborî altcineva. După sprâncene îl recunoscă pe președintele rus Brejnev. Imediat după el apăru germanul Ulbricht și, în urma lui, alți doi, cu plastroane albe la gât, ca și când s-ar fi dus la bal.

Toți vor același lucru, își spuse.

Era sigur că președintele albanez, deși mai fusese o dată aici, avea să revină. Nu renunța el așa ușor la arhiva secretă.

Și apăru, într-adevăr, cu o întârziere voită, care în realitate nu era altceva decât contrariul ei, adică ajunsese de fapt înainte de vreme, ceea ce încerca să prezinte pe dos, la fel cum avea și numărul la ma-șină, pus invers. Mare șmecher, își spuse Marku.

Un timp, peisajul a fost pustiu. Apoi, un norișor străveziu de praf sau de petale de trandafiri, nu se deslușea prea bine, anunță apariția cuiva. Era o caretă neagră cu roțile subțiri, din care coborî greoi un om. Ia te uită, ia te uită, își zise Marku. Era Oedip rege în persoană, care o porni legănându-se înainte, rotindu-și în toate părțile găurile goale ale ochilor.

Iată-te, în sfârșit, vru să strige Marku și, într-o secundă, pricepu de ce nu se mirase cătuși de puțin de sosirea lui. Îl așteptase, precum se vede, din capul locului.

Print ghinionist, își spuse. Tu, singurul dintre toți ucigașii celebri care te-ai căit într-adevăr. Singurul ghinionist și norocos în același timp.

Îl sufoca un sentiment de duioșie și începură să-i tremure mâinile, drept pentru care imaginea din lentilele binoclului fu gata-gata să se răstoarne cu josul în sus. Își dădea seama ce mult suferă celălalt du-pă cum își rotea fruntea cu orbitele pustii în toate părțile. Ar fi vrut să-i spună ceva ce tocmai îi trecuse prin

cap, dar nu știa în ce limbă să-i vorbească. Personaj enigmatic, de ce ai mărturisit o crimă ce nu era a ta?

Era convins că știuse dintotdeauna ceea ce abia acum îi străfulge-rase conștiința: Oedip nu-și ucisese tatăl. Și nici nu se culcase vreo-dată cu maică-sa. Erau fapte imaginare, înfățișate ca și când ar fi fost reale din clipa în care el a devenit tiran.

Marku își simți creierul zvâcnind. Orice tiran este un potențial cri-minal în serie. În ziua în care își pune coroana pe cap, crimele lui ne-înfăptuite încă trec din spațiul virtual în cel real ori în trecut, pentru a-și găsi în cele din urmă un adăpost sigur în pânțelele mamei.

Departe, în râpa cu tufișuri sălbatice, Oedip continua să-și agite orbitele negre ale ochilor. Tiran orb, îi strigă Marku, tată și fiu al cri-mei, ce vrei să vezi cu găurile alea?

Bățul regelui scutura mai departe tufișurile, căutând, se pare, des-picătura misterioasă de unde ieșise din greșeală și pe unde trebuia să dispară din nou în neant...

Peste o săptămână, Marku Gurabardhi primi răspunsul comun al procuraturii și poliției. Statul albanez nu era de acord să se implice în aplicarea kanumului. Printre argumentele invocate în adresă se afla un document al Consiliului Europei, abia sosit de la Bruxelles, care avea legătură, pare-se, cu problema în discuție.

Marku citi răspunsul de câteva ori. Rămase o bucată de vreme cu ochii pironiți pe cuvântul „Europa“, care, din cauza concentrării, în-cepu să tremure, apoi să-și dilate conturul, cât pe ce să dispară pen-tru totdeauna.

Ca și când ar fi auzit un zgomot ciudat, Marku își ridică privirea. Cerul era de o pustietate șocantă. Știuse că goliciunea are o forță te-ribilă, dar era pentru prima dată când îi simțea toată tristețea. Norii spânzurau înghețați, iar păsările se ascuseseră și ele. Așa trebuie să fi fost sfârșitul sau începutul acela de anotimp, când zeii, după cum spune legenda, părăsiseră pământul. Cerul se întindea nesfârșit, sfâ-șiat de tristețe, orfan, după plecarea lor.

Cine știe de ce, în clipa aceea pictorului îi veni să plângă.

Tirana - Paris 1998-2000

Kanun-ul sau obsesiile unui mare scriitor

În septembrie 1990, când Kadare s-a stabilit temporar - cum avea să declare el însuși - la Paris, presa de la Tirana a comentat că, de-parte de Albania, cunoscutul scriitor va fi un artist terminat. Corul contestatarilor a cuprins nu numai activiști și scriitori de partid, cum se obișnuia și pe la case mai mari, ci autori consacrați, cu operă, ami-ci literari și prieteni de suflet ai scriitorului. Intervievat de marile ga-zete europene, Kadare a declarat, în zilele acelea decisive pentru el ca om și scriitor, că, prin gestul său, a vrut să pună umărul la

dispa-riția de pe scena istoriei a comunismului albanez și să sprijine insta-urarea democrației. În anii următori, după ce scandalul s-a mai cal-mat, a devenit evident că previziunile sumbre ale presei aservite ul-timului conducător comunist, Ramiz Alia, aveau să se dovedească false. Ismail Kadare și-a continuat scrisul, cu o serie lungă de roma-ne inspirate, mai toate, din realitatea albaneză, cu câteva volume bi-ografice sau de comentarii politice. *Florile înghețate din martie* este unul dintre acestea.

Acțiunea romanului se desfășoară într-un orășel albanez din nord, în zilele noastre. Atmosfera din Albania anilor '90 este uluitor de asemănătoare cu cea din România anilor noștri. Peste o societate care mai păstrează încă cicatricele comunismului, se suprapun ele-mente de tip nou : hold-up-uri spectaculoase, delegații ale Uniunii Europene, trupe NATO, firme private prospere, prostituție, mașini de lux. Eroul romanului, tânărul pictor Marku Gurabardhi, se vede martorul din ce în ce mai uluit al unei serii de întâmplări care zgu-duie din temelii orășelul în care trăia. Mai întâi, atacul banditesc asupra băncii din localitate, atac copiat parcă din filmele americane cu gangsteri, apoi o crimă ciudată, al cărei sens le scapă, la început, tuturor. Ca o pasăre neagră, misterul plutește peste localitate.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor scoate la iveală un peri-col mortal, aflat încă în fază latentă : redeșteptarea kanun-ului. Iată, așadar, că, pe fondul transformărilor care tind să modernizeze socie-tatea albaneză, se trezește un monstru pe care oamenii păreau că l-au uitat: străvechiul cod cutumiar și „vendeta“ acestuia, secțiunea sa cea mai cumplită, gjakmarrja (răzbunarea sângelui). Această ven-deta specifică zonelor înapoiate din nordul Albaniei, interzisă vreme de cinci decenii de regimul comunist, începe să facă primele victime. Directorul Casei de cultură din oraș, Marian Shkreli, este împușcat chiar în fața propriei locuințe de un asasin necunoscut. Dezlegarea misterului acestui asasinat pune pe jar poliția și procuratura din lo-calitate. La cafenea, oamenii fac cele mai nebunești supoziții. Orașul fierbe. Ziarele avansează ipoteze din ce în ce mai fanteziste. În cele din urmă, rezolvarea cazului vine de la sine: se constată că șeful cul-turii micului orășel a fost ucis în contul unei „datorii“ de sânge ve-chi de cincizeci de ani, pe care familia sa din munți o avea față de o altă familie. Numai că - constată Kadare - reluarea practicilor tribale nu mai poate respecta vechile rețete. De ce ? E simplu: o societate modernă nu poate conviețui cu ele. Ritualurile nu sunt duse până la capăt, gesturile sunt anemice, cu un aer de provizorat, în fine, totul este făcut pe ascuns și pe jumătate. „Mai bine fără kanun, decât cu un kanun ciuntit“, exclamă un personaj, atunci când realizează in-compatibilitatea dintre vechiul cod cutumiar și realitățile sfârșitului de secol XX. De aici și deruta care-i încearcă pe cei care caută și, doar rareori, găsesc răspunsuri la toate aceste întrebări.

Ce este acest înfricoșător kanun, s-ar putea întreba cineva, cum s-a născut el într-o societate europeană și, mai ales, cum funcționea-ză ? Care-i este mecanismul? Înainte de toate, trebuie spus că drep-tul cutumiar țărănesc are

tradiții vechi în Albania. Kanun-ul, ca sin-teză a sa, reprezintă expresia cea mai pură și mai unitară a acestor legi ; el a reglementat, secole la rând, viața social-economică a comu-nităților albaneze, mai cu seamă a celor din nord. În funcție de regi-unea în care opera, au existat: Kanun-ul lui Leka Dukagjini, Kanun-ul Munților (o variantă mai restrânsă a primului), Kanun-ul lui Skanderbeg și Kanun-ul Lubêriei. Dintre toate, cel mai important a fost însă cel al lui Leka Dukagjini (reprezentant al familiei feudale Dukaini, din nordul Albaniei), în special datorită zonei întinse în ca-re își exercita autoritatea. La început, kanun-ul s-a transmis din ge-nerație în generație pe cale orală. Cel care a strâns într-un volum unic preceptele codului și le-a pus în circulație europeană a fost intelectualul albanez Kostandin Gjecovi (1873-1929).

Așadar, ce este kanun-ul și cum acționează el într-o societate eu-ropeană? Aceste întrebări l-au obsedat, vreme de decenii, chiar și pe Kadare. Din aceste obsesii s-au născut câteva dintre cele mai bune cărți ale sale : *Kostandin și Doruntina* și *Aprilie spulberat*. Prima nuve-lă, scrisă în 1979, narează împrejurările tragice în care s-a produs ge-neza kanun-ului, ba chiar mai mult, îi justifică necesitatea. Codul moral la care se referă unul dintre personajele centrale ale prozei, că-pitanul Stresi, va fi, în epoca feudalismului timpuriu, un element progresist și de stabilitate pentru comunitățile de munteni din nor-dul Albaniei. Și, în egală măsură, unul dintre pilonii esențiali ai re-zistenței lor. Ne aflăm într-o Albanie amenințată de invazia otoma-nă. „Arberul se află dinaintea unor mari drame“, spune autorul prin gura personajului amintit. Pentru a rezista pericolelor care apar la orizont, vechile structuri statale sunt insuficiente, pentru că-i sunt străine omului, impuse din afară. Este nevoie de un nou liant națio-nal, de o „nouă orânduire“, în care individul să se autodisciplineze și toate formele statale de opresiune să se mute în interiorul lui. Nu-mai printr-o astfel de educație dură, rigidă, dar acceptată liber, ex-plică în continuare Kadare, poporul albanez va reuși să înfrunte pe-ricolele ce-i sunt destinate de istorie. Așa, crede el, a apărut și s-a răspândit kanun-ul. Opt sute de ani mai târziu, în deceniul al patru-lea al secolului XX (perioadă la care se referă *Aprilie spulberat*), ka-nun-ul, cu preceptele sale medievale și, mai ales cu partea referitoa-re la gjakmarrje ajunsă la un maximum de precizie și eficacitate, izo-lează și ține în afara civilizației zona muntoasă din nordul Albaniei. Aici, unde forța statului e mult diminuată, singura autoritate în stare să organizeze viața comunităților rurale este kanun-ul și reprezen-tantul său suprem, Prințul din Orosh. Drama tânărului muntean Gjorgu, povestită pe larg în nuvelă, merge paralel cu analiza pe care scriitorul o face străvechiului cod.

Iată, însă, că istoria a curs peste Albania la fel ca peste toți și toate, lăsând urme greu de șters și de uitat. A venit războiul, apoi regimul comunist și, în fine, democratizarea din anii '90. Cu trecerea anilor, kanun-ul a îmbătrânit și el. Dar este încă viu. Și poate face victime, în anul 2000, la fel ca în urmă cu trei, patru sute de ani. Marian Shkreli, directorul Casei de cultură din B., este una dintre ele. Și to-tuși, lucrurile nu mai sunt ca la început. După înfăptuirea omorului

ritual, nimeni nu înțelege nimic din ceea ce s-a petrecut sau urmează să se petreacă: nici ucigașul, nici familia victimei și nici comunitatea. De aici se naște, de fapt, dramatismul din *Florile înghețate din martie*. Să vedem, însă, cât de adânc pătrunde în realitatea albaneză cartea lui Kadare. Trebuie spus mai întâi că preceptele nescrise ale kanun-ului și-au reintrat, după 1990, în drepturi, ca și când perioada de cin-cizeci de ani de prohibiție dictată de comuniști nici n-ar fi existat. În zona muntoasă din nordul Albaniei și în Kosovo vendeta operează și astăzi. O vendetă degenerată, castrată de atributele bărbăției care-i dădea, la origine, demnitatea. Informații de ultimă oră din Albania semnaleză includerea în cercul gjakmarrjei a copiilor, uciși în locul celor maturi, sau a femeilor și fetelor tinere, ca purtătoare de armă în familiile în care partea bărbătească a fost exterminată. „Inacceptabil, ar murmura bătrânii habotnici de la țară. Decât așa, mai bine lipsă.“ Fenomenele respective au alarmat puterea centrală de la Tirana, care a trecut la confiscarea armelor de la populație și a cerut bisericii să se implice în eradicarea lor. Nu de mult, în decembrie anul trecut, președintele Albaniei, Alfred Moisiu, îi mulțumea Papei Ioan Paul al II-lea pentru ajutorul dat statului de preoții catolici, care au încercat să lămurească populația din nord asupra pericolului pe care-l reprezintă kanun-ul. Mai mult chiar: autoritățile și intelectualii din zona muntoasă a Platoului și din Kosovo au regizat așa-numitele ceremonii de „împăcare a sângelui“, în cadrul cărora familii întregi au pus punct vendetei. Și totuși, fenomenul nu a fost eradicat, continuând să fie prezent în zonele de munte.

Kadare a fost învinuit, atât înainte de 1990, cât și după, că în opera sa a scos pe tarabă senzaționalul kanun-ului. Că ar fi exacerbat fenomenul gjakmarrjei, expunându-l dinaintea europenilor ca pe o trăsătură esențială a albanezilor, coborându-și, în felul acesta, conaționalii cu câteva trepte pe scara civilizației și descriindu-i ca pe niște indivizi setoși de sânge și primitivi. Nimic mai greșit, din moment ce însuși președintele statului recunoaște public pericolul reprezentat de kanun și ia măsuri dure împotriva celor implicați. Romanul pe care-l aducem în fața cititorilor români, *Florile înghețate din martie*, demonstrează exact contrariul, arătându-ne un Kadare apăsător de tristețe, sentiment care se accentuează pe măsură ce înaintăm spre final. Un final pesimist, în care nu există nici o fărâmbă de speranță. Desele plecări din realitate ale personajului Marku Gurabardhi nu fac altceva decât să accentueze starea depresivă, atingând uneori maladiul, a unei societăți măcinate de boli vechi și noi. Ducând la un fatalism care, uneori, nu ne este nici nouă străin.

^[1] Ahmarrja (sau hakmarrja, cu sinonimul gjakmarrja) - vendeta albaneză, război între fa-milii și clanuri în chestiuni de onoare (n. tr.).

^[2] Kanun - cod cutumiar străvechi, care regla viața socială la albanezii din zona muntoasă de nord (n. tr.).

^[3] Cula din Orosh - „centrul administrativ“ al gjakmarrjei, locul în care se ținea evidența vendetei din zona muntoasă de nord a Albaniei. Cula era sub jurisdicția unui prinț, autoritatea supremă în respectarea kanun-ului (n. tr.).

^[4] Culă (alb. kullé) - locuință fortificată, specifică zonei de nord a Albaniei (n. tr.).

^[5] Enver Hodja, conducătorul comunist al Albaniei în perioada 1945-1985 (n. tr.).